

**GEZİ PARKI OLAYLARININ SOSYAL MEDYAYA
YANSIMA BİÇİMİNİN TOPLUMSAL CİNSİYET
BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ:
FACEBOOK ÖRNEĞİ**

Mevlüde BATUR

**Yüksek Lisans Tezi
Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı
Yrd. Doç. Dr. Yusuf YURDİGÜL
2014
Her Hakkı Saklıdır**

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RADYO TELEVİZYON VE SİNEMA ANABİLİM DALI**

Mevlüde BATUR

**GEZİ PARKI OLAYLARININ SOSYAL MEDYAYA YANSIMA
BİÇİMİNİN TOPLUMSAL CİNSİYET BAĞLAMINDA
DEĞERLENDİRİLMESİ: FACEBOOK ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
Yrd. Doç. Dr. Yusuf YURDİGÜL**

ERZURUM – 2014

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEZ BEYAN FORMU

09/06/2014

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum "Gezi Parkı Olaylarının Sosyal Medyaya Yansıma Biçiminin Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Değerlendirilmesi" adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim/Raporum sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun 2 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

09.06.2014

[Tarih ve İmza]

Mevlûde BATUR

[Öğrencinin Adı Soyadı]

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yrd. Doç. Dr. Yusuf YURDİGÜL danışmanlığında, Mevlüde BATUR tarafından hazırlanan bu çalışma 09/06/2014 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından. Radyo, Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Yrd. Doç. Dr. Yusuf YURDİGÜL

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Fatma GEÇİKLİ

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. İrfan HİDİROĞLU

İmza: .....

İmza: .....

İmza: .....

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. 09/ 06 / 2014

Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM
Enstitü Müdürü

F-85/00/22.02.2012

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	III
ABSTRACT.....	IV
TABLolar DİZİNİ.....	V
ÖNSÖZ.....	VI
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KAPSAMI

1.1. PROBLEM.....	3
1.2. ÖNEM VE SINIRLILIKLAR.....	6
1.3. AMAÇ.....	7
1.4. TEMEL HİPOTEZLER.....	8
1.5. İLGİLİ LİTERATÜR.....	9
1.6. YÖNTEM.....	11
1.6.1. Araştırmanın Tipi ve Tekniği.....	11
1.6.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	16
1.6.2.1. Evren.....	16
1.6.2.2. Örneklem.....	16

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. GEZİ PARKI OLAYLARI.....	18
2.1.1. Gezi Parkı Olaylarının Toplumsal Cinsiyet ve Sosyal Medya Güncesi	23
2.2. TOPLUMSAL CİNSİYET VE TOPLUMSAL CİNSİYET KURAMLARI	29
2.2.1. Psikanalitik Kuram.....	33
2.2.2. Biyolojik Açıklamalar.....	34
2.2.3. Sosyobiyojik Kuram.....	35
2.2.4. Sosyal Öğrenme Kuramı.....	36
2.2.5. Sosyal Bilişsel Kuram.....	37
2.2.6. Bilişsel Gelişim Kuramı.....	37

2.2.7. Toplumsal Cinsiyet Şeması Kuramı	38
2.2.8. Toplumsal Cinsiyet Şemasıyla Bilgi İşleme Kuramı	39
2.2.9. Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargısının Önyargı Modeli.....	40
2.2.10. Sosyal Rol Kuramı.....	40
2.2.11. Benlik Sunuşu Kuramı (Toplumsal Cinsiyetle Bağlantılı Davranışın İnteraktif Modeli)	41
2.2.12. Çok Faktörlü Toplumsal Cinsiyet Kimliği Kuramı	41
2.3. GEZİ PARKI OLAYLARININ TOPLUMSAL CİNSİYET İLİŞKİSİ.....	42
2.3. SOSYAL MEDYA.....	47
2.4.1. Sosyal Medyada Gezi Parkı Olayları.....	52
2.4. FACEBOOK.....	56

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1. KIRMIZI ELBİSELİ KADIN

3.2. SİYAH ELBİSELİ KADIN	65
3.3. FEMEN GRUBU	68
3.4. ANNELER ZİNCİRİ	71
3.5. FEMİNİSTLERİN KÜFÜRLERE TEPKİSİ.....	74
3.6. DURAN ADAM VE DURAN KADINLAR	77
3.7. GEZİ PARKI'NDA GÖRÜLEN KADIN TİPLERİ.....	79
3.7.1. Genç Kadınlar.....	80
3.7.2. Başörtülü Kadınlar.....	80
3.7.3. Anneler	80
3.7.4. Yaşlı Kadınlar	81
SONUÇ.....	82
KAYNAKÇA	85
ÖZGEÇMİŞ.....	90

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**GEZİ PARKI OLAYLARININ SOSYAL MEDYAYA YANSIMA BİÇİMİNİN
TOPLUMSAL CİNSİYET BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ:
FACEBOOK ÖRNEĞİ****Mevlüde BATUR****Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Yusuf YURDİGÜL****2014, 90 Sayfa****Jüri: Yrd. Doç. Dr. Yusuf YURDİGÜL
Prof. Dr. Fatma GEÇİKLİ
Yrd. Doç. Dr. İrfan HİDİROĞLU**

Gezi Parkı Olayları; 2013 Mayıs ayının sonunda İstanbul’da ilk başta ağaç kesilmesine karşı bir eylem olarak başlayan ancak daha sonra AKP iktidarı karşıtı protestolara dönüşüp sosyal medya üzerinde koordine edilerek birçok ile yayılan aktivist bir eylem biçimidir. Gezi Parkı Olayları toplumsal, ekonomik, kültürel ve siyasal olarak birçok zeminde tartışılmış olsa da olayların toplumsal cinsiyete dair yanı göz ardı edilmektedir. Olayların gerek sosyal medyaya yansımaları gerekse konvansiyonel medyada sunumu cinsiyetçi bir çerçevede gerçekleşmiştir. Başbakanı ve annesine edilen küfürler, feminist grupların Gezi Parkı’na gelerek sloganlar eşliğinde cinsel içerikli küfürleri silmesi, dünyaca ünlü feminist ve aktivist grup FEMEN’ in eylemlerine Türkiye’yi de dahil etmesi, Taksim’de oluşturulan “anne zinciri” biçimindeki eylem parçası ve eylemler zincirinin son halkası olan “duran adam” ifadesi Taksim Gezi Parkı Olaylarının toplumsal cinsiyet bağlamında değerlendirilmesini zorunlu kılmıştır. Kırmızı elbiseli kadın ve onu ardından takip eden siyah elbiseli kadın, FEMEN grubunun Türk kadınlarına olan çağrısını sosyal medyadan gerçekleştirmesi, Anadolu Ajansının web sayfasından “Anne zinciri” eylemine olan eleştirel tutumu, sosyal medyaya yansımalarıyla “duran adam” eyleminin cinsiyetçi bir ifade olması ve FEMEN grubunun gerçekleştirdiği eylemlerin sosyal medyada “göğüs göğüse çarpışacaklar” retoriğine dönüşmesi gibi örnekler, çalışmanın sosyal medya ve toplumsal cinsiyet arasındaki ilişkiyi kuran başat konuları arasında yer almaktadır.

Çalışmada sosyal medya, toplumsal cinsiyet ve Gezi Parkı Olayları gibi konular literatür taraması yöntemiyle ortaya konulacak, cinsiyetçi dilin sosyal medyaya yansımalarının tespiti ise Facebook sosyal paylaşım sitesine yansıyan bildirimlerin içerik çözümlemesi yöntemiyle gerçekleştirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet, Sosyal Medya, Gezi Parkı, Facebook

ABSTRACT**MASTER THESIS****EVALUATION OF REFLECTION WAY INTO SOCIAL MEDIA OF TAKSİM
GEZI PARK EVENTS IN CONTEXT OF SOCIETAL GENDER****Mevlüde BATUR****Adviser: Assist.Prof. Dr. Yusuf YURDİGÜL****2014, Page: 90****Jury: Assist. Prof. Dr. Yusuf YURDİGÜL
Prof. Dr. Fatma GEÇİKLİ
Assist. Prof. Dr. İrfan HİDİROĞLU**

Gezi Park Events, initially starting as an activity against in İstanbul on last days of May month of year 2013 but then to expanding to all cities by being come into line on social media by turning into anti- AKP government protests, is an activist activity style. Although Gezi Park events have been discussed on numerous grounds in terms of societal, economic, cultural and political, the part of these events concerning societal gender has not been taken into consideration. Both reflection way to social media and the presentation in conventional media of events has materialized in a sexist society. Exposure to the curses of prime minister and his mother, deletion of the curses with sexual content accompanied by slogans by feminist groups coming to Gezi Park, including Turkey into its actions of a world-famous feminist and activist group “Femen”, action part in “Mother chain” shape being formed in Taksim and the “immobile man” expression being the last ring of actions chain have necessitated the evaluation of Taksim Gezi Park events in societal gender context. The samples such as using social media of FEMEN groups to call out Turkish women, red dress woman and black dress woman, critical attitude of Anadolu Agency in its web page against to “mother chain” action, being a sexist statement of “immobile man” action due to reflection way into social media and the conversion to “bust bust collision” rhetoric in social media of actions performed by FEMEN group are among the dominant subjects providing link between social media and societal gender. In the present study, the subjects such as social media, societal gender and Gezi Park events will be revealed using literature review-method, the detection of reflection way into social media of sexist language will be performed with the content analysis of declarations reflected to social networking sites such as Facebook.

Key Words: Societal gender, Social media, Gezi Park, Facebook

TABLolar DİZİNİ

Tablo 2.1. Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Kavramı Arasındaki Farklar	31
Tablo 2.2. Sosyal Medya Kullanımı İletişim Grafiği	48
Tablo 2.3. Geleneksel Medya ve Sosyal Medya Karşılaştırması	51
Tablo 3.1. Kırmızı elbiseli kadın (Reuters)	63
Tablo 3.2. Kırmızı elbiseli kadın (Radikal)	64
Tablo 3.3. Siyah Elbiseli Kadın (Hürriyet)	66
Tablo 3.4. Siyah Elbiseli Kadın (Diren Gezi Parkı)	67
Tablo 3.5. Femen Grubu (Hürriyet)	70
Tablo 3.6. Anneler Zinciri (Diren Gezi Parkı)	73
Tablo 3.7. Duran Adam (Diren Gezi Parkı)	78

ÖNSÖZ

Teknolojinin gelişimiyle beraber paralel bir gelişim seyri izleyen sosyal medya günlük hayatın önemli bir kısmını ele geçirmiştir. Var olan tüm yaşam alanlarına giren sosyal medya, toplumsal olaylarda da etkisini hissettirerek önemli bir güç olduğunu gözler önüne sermiştir. Toplumun her alanında olduğu gibi burada da cinsiyetçi bakış açısı dikkat çekmektedir.

Bu kapsamda çalışma Gezi Parkı Olaylarında toplumsal cinsiyet ile ilgili yaşanan gelişmeleri facebook'a yansımaları boyutuyla ele almıştır. Temel olarak belirlenen altı olay (kırmızı elbiseli kadın, siyah elbiseli kadın, FEMEN grubu, anneler zinciri, feministlerin küfürlere tepkisi, duran adam ve duran kadınlar) etrafında değerlendirilen çalışmanın merkezinde facebook, Gezi Parkı Olayları ve toplumsal cinsiyet kavramları yer almaktadır. Bu kavramlarla ilgili literatür taraması yapılarak olaylar üzerinde içerik analizi yöntemi uygulanmış ve bir sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmanın hazırlanmasında tez danışmanlığımı yaptığı süre içerisinde öğrencisi olmaktan her zaman gurur duyduğum çok kıymetli hocam Yrd. Doç. Dr. Yusuf YURDİGÜL'e, bilgi ve anlayışıyla çalışmaya değerli katkılarda bulunan Dr. Aslı YURDİGÜL'e, süreç boyunca her zaman beni cesaretlendiren ve teşvik eden kuzenim Didem TULAR'a, sıkıntılı zamanlarda moral kaynağım olan değerli arkadaşlarım Hatice UZUNÇELEBİ, Elif YILDIRIM, Özge ÇEPNİ, Fatma YAĞIZOĞLU, Erdem ÇILTAŞ, Özge UZUNDUMLU, Orxan FAİQOV'a, maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen ve bugünlere gelmemi sağlayan anneme, babama, ablama ve yardımcı olan herkese çok teşekkür ederim.

Erzurum- 2014

Mevlüde BATUR

GİRİŞ

Bu tez çalışmasının araştırma alanını oluşturan ve günümüz bilgi çağında internet teknolojisine paralel bir gelişme seyri içerisinde olan sosyal ağ siteleri, toplumsallaşma sürecine katkıda bulunan, gün geçtikçe daha fazla kullanılan ve göze çarpan yapılardan biridir. Toplumsallaşma sürecinde günümüz toplumunun enformasyon toplumu biçiminde isimlendirilmesine büyük katkısı olan ve oldukça geniş kitleler tarafından kullanılan sosyal medya, kullanım değeri bakımından hızlı bir yükseliş göstermektedir. Bugün sosyal ağ sitelerinde üretilen ve dolaşıma sokulan içerikler gündelik yaşamı yansıtırken aynı zamanda kullanıcıların zihin haritalarını da ortaya koymaktadır.

Sosyal ağ siteleri, gündelik yaşamın mekânsal ve zamansal sınırlarını yok etmektedir. Yüz milyonlarca insan, sosyal ağ sitesi kullanımını günlük yaşamlarının bir parçası haline getirmekte, her gün internet üzerinden bağlantıya geçerek çevreleri hakkında bilgi almaktadır.

Sosyal medya bireylere çevreleri hakkında bilgiler ve güncellemeler sunarken aynı zamanda bireyin interaktif olma durumunu da sürekli güncel tutmaktadır. Kullanıcılar bir yandan kendilerine ilişkin en küçük olan biteni çevreleriyle paylaşırken, diğer taraftan başkalarının etkinliklerini de takip edebilmektedir. Gündelik hayatın bir rutini haline dönüşen interaktif olma durumu, sosyal medyanın bireye sunduğu en önemli imkânlardan biri olarak ilgi görürken, sosyal medyanın da bu kadar popüler olmasının sebebi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yeni iletişim teknolojilerinden biri olan akıllı telefonlar da bu süreci destekleyerek sosyal medyanın sokağın sesi olmasında önemli bir rol üstlenmekte, saniye saniye gerçekleşen tüm durum ve olaylar bu siteler sayesinde milyonlarca kullanıcıyla paylaşılabilir.

Çalışmanın merkezinde bulunan Gezi Parkı Olayları ise 2013 yılının Mayıs ayında başlangıçta küçük çaplı bir eylem olarak kendini göstermiş ancak daha sonraki günlerde tüm yurdu etkisi altına alan protestolara dönüşmüştür. Süreçte yaşanan gelişmeler geleneksel medyadan ziyade sosyal medyaya yansımış, bireyler gelişen durumları daha çok facebook ve twitter gibi sosyal ağlar üzerinden takip etmiştir. İnternet kullanımının had safhaya ulaştığı Gezi Parkı Olaylarında sosyal ağ sitelerine yansıyan içerikler, toplumda hüküm süren görüşleri ortaya çıkarmış, toplumsal ilgi bu

paylaşım siteleri üzerinden yoğunlaşmıştır. Sosyal ağlar Gezi Parkı Olaylarına yönelik çok yönlü zihinsel içeriklerin oluşturulmasında sosyal, kültürel ve siyasal olarak belirleyici olmuştur. Bir tür toplumsal direniş fenomenine dönüşen Gezi Parkı Olayları gerek ulusal gerekse küresel ilginin odağına sosyal paylaşım siteleri aracılığıyla yerleşmiştir.

Gezi Parkı Olayları sürecinde sosyal ağlar aracılığıyla oluşan zihinsel içeriklerden biri de çalışmanın çerçevesini oluşturan toplumsal cinsiyet konusu olmuştur. Cinsel eşitsizlik ve şiddet düzleminde tartışılan toplumsal cinsiyet konusu Gezi Parkı Olayları sürecinde de kendini göstermiş, olayların farklı mecralarda tartışılmasına sebep olmuştur. Kadının toplum içindeki eşitsiz durumu genel olarak ülkemizde tartışılırken Gezi Parkı Olaylarında da kadın küfürle ve şiddetle anılmıştır.

Gezi Parkı Olayları, facebook, sosyal medya ve toplumsal cinsiyet kavramlarına dair literatür taramasının yapıldığı çalışmada toplumsal cinsiyet açısından en belirgin olarak göze çarpan kırmızı elbiseli kadın, siyah elbiseli kadın, FEMEN grubu, anneler zinciri, feministlerin küfürlere tepkisi, duran adam ve duran kadınlar olarak altı gelişme ele alınarak, kavramsal alt yapıları ortaya konulmuştur.

Literatür taraması yönteminin kullanıldığı çalışmanın birinci bölümünde araştırmanın problemi, tipi ve tekniği, evreni ve örnekleme, sınırlılıkları ve yöntemi ortaya konulmuştur. Kavramsal çerçeve ve kuramsal alt yapının belirlenmeye çalışıldığı ikinci bölümde ise Gezi Parkı Olayları, toplumsal cinsiyet, sosyal medya ve facebook kavramlarına yönelik literatür incelenmiştir.

Çalışmanın verilerin analiz edildiği son bölümünde ise sosyal bilimler alanında sıklıkla müracaat edilen yöntemlerden içerik çözümlemesi yöntemi kullanılmıştır. Gezi Parkı Olaylarında toplumsal cinsiyet sunusu olarak kategorize edilen kırmızı elbiseli kadın, siyah elbiseli kadın, FEMEN grubu, anneler zinciri, Feministlerin tepkisi ve duran kadınlar konulu toplumsal cinsiyete ilişkin olaylar bu yöntemle facebook üzerinden çözümlenmiş, elde edilen veriler değerlendirilerek bir sonuca varılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KAPSAMI

1.1. PROBLEM

Son yıllardaki teknolojik gelişmelerle birlikte internetin gündelik hayattaki yeri ve önemi artmaktadır. İnternet kullanımının kullanım oranlarına bakıldığında en büyük payın sosyal medya olarak nitelenen paylaşım kanallarına ait olduğu görülmektedir. İnternet kullanıcı sayısının üç milyara yaklaştığı günümüzde, ortalama her üç internet kullanıcılarından biri sosyal paylaşım ağlarında kendini ifade etmekte ve kullanıcılar yerleşik sosyalleşme kavramını değişime uğratarak sosyalleşme aktivitesini de bu sanal ortam üzerinden gerçekleştirmektedir.¹ Bambaşka bir iletişim evreninde gerçekleştirilen bu süreç, sosyal medya kavramına merkezi ve belirleyici bir önematfetmektedir.

Modern birey gündelik hayatta hemen her saniye birilerini uyarmakta ve uyarıcılarla karşılaşmaktadır. Bir başka ifadeyle birey sürekli bilgi mesajları göndermekte ve almaktadır. Hatta birey bu yeni dönemde varlığından bile haberdar olmadığı mesajlara maruz kalmaktadır. Bu iletişim etkinliğinin gerçekleştirilmesi sürecinde son yıllarda oldukça öne çıkan sosyal medya, henüz yeni olmasına rağmen yarattığı etkilerle üzerinde önemle durulması gereken bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü artık sosyal medya günümüzde iletişim etkinliğinde bulunmak için tercih edilen temel mecralardan biri olarak insanların sosyal, siyasal, toplumsal ve kültürel tutumlarını şekillendirmektedir. Herkesin kendini farklı şekillerde ifade ettiği bu yeni ortam aynı zamanda herkesin kendi medyasını yarattığı bir ortama dönüşmektedir. Bu nedenle sosyal paylaşım ağları bireye sunduğu iletişim becerilerinin yanında yeni bir medya olarak da tanımlanmaktadır.

Sosyal medyanın büyük kitleler tarafından kullanılmaya başlamasıyla birlikte yarattığı etkiler de önemli bir aşama kaydetmiştir. Özellikle facebook ve twitter gibi sosyal paylaşım siteleri bireylerin algı süreçlerine etki eden bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Gündeme yansıyan herhangi bir olay ya da haber, anında sosyal medyaya yansımakta ve bireyler çeşitli sosyal medya platformlarından olay ya da haber sürecini

---

¹Dünyada İnternet Kullanıcı Sayısı, Erişim Tarihi: 16 Mart 2014, <http://www.worldometers.info/tr/>.

takip ederek kimi zaman da gelişim sürecine şekil vermektedir. Meseleye bu pencereden bakıldığında sosyal medya sitelerinin bir ülkenin genel olarak zihin haritasına ulaşmada en temel kaynaklardan biri olduğu görülmektedir.

Teknolojik gelişmeler tek yönlü iletişimi ortadan kaldırarak internet kullanıcılarının yarattığı sosyal medyayı doğurmakta, insan hayatının vazgeçilmez nesnesi haline dönüştürmektedir. Çift yönlü ve karşılıklı iletişimi sağlayan bu ortamda kullanıcılar diğer kullanıcılarla etkileşime geçerek etkin bir şekilde rol aldığı sosyal medya platformlarında gündelik hayatla bütünleşmektedir.²

Sosyal medya sadece kişilerarası iletişimi sağlamakla kalmayıp aynı zamanda bilgi kaynağı olarak da kullanılmaktadır.³ Baş döndürücü bir şekilde artmaya devam eden bu platformlar neredeyse toplumsal yapıların bir parçasına dönüşmekte, sunduğu imkânlar ölçüsünde inkâredilemeyecek bir güce sahip olmaktadır. Gerekli enformasyonun sağlanması bağlamında izleyici artık konvansiyonel medyanın dışına çıkmıştır. Teknolojik gelişmeler sayesinde ortaya çıkan yeni iletişim teknolojileri, kitlelerin ev dışındaki mekânlarda da enformasyona erişimini mümkün kılmıştır.

Sosyal medyanın hem gündelik yaşamın bir parçası haline dönüşerek toplumsal yapının önemli dinamiklerinden biri olduğu savını, hem de sosyal medyanın bilgiye ulaşmak noktasında önemli bir güç haline dönüşmesini öncülleyen çalışmanın temel sorunsalı; Gezi Parkı Olayları sırasında yaşanan gelişmelere toplumsal cinsiyet perspektifinden bakarak bu durumun sosyal medya ortamına nasıl yansıtıldığını ortaya koymak ve sosyal medyada var olan cinsiyetçi dilin yapısını çözümlenektir.

Başbakana ve annesine edilen küfürler, fenomen haline gelen kırmızı elbiseli kadın, onu izleyen günlerde ortaya çıkan siyah elbiseli kadın, feminist grupların Gezi Parkı'na gelerek sloganlar eşliğinde cinsel içerikli küfürleri silmesi, dünyaca ünlü feminist ve aktivist grup FEMEN' in eylemlerine Türkiye'yi de dahil etmesi, Taksim'de oluşturulan "anne zinciri" biçimindeki eylem parçası ve eylemler zincirinin son halkası olan "duran adam" ifadesi Taksim Gezi Parkı Olaylarının toplumsal cinsiyet bağlamında değerlendirilmesi noktasında öne çıkan konu başlıkları olarak çalışmanın kapsamına alınmıştır.

---

²Tolga Kara, *Sosyal Medya Endüstrisi*, Beta Basım Yayım, İstanbul 2013, s. 55.

³Kara, s. 62.

Gezi Parkı Olaylarında yaşanan gelişmeler siyasal, toplumsal, kültürel ve ekonomik bağlamlar üzerinden birçok platformda tartışılmış olmakla birlikte çalışmada olayların toplumsal cinsiyete dair yanı ele alınmaktadır. Gezi Parkı Olayları önemli gündem maddelerinden biri olarak uzunca bir süre ülke gündemini meşgul etmiş, çalışmanın kapsamına alınan konular ise ayrı ayrı gündem maddeleri olarak kamuoyuna sunulmuştur. Konvansiyonel medya üzerinden gerçekleştirilen birçok haber gündemi bulunmasına rağmen Gezi Parkı Olayları özellikle sosyal medya üzerinden bir algı alanı oluşturmuştur. Sosyal paylaşım siteleri üzerinden hem bireysel hem toplumsal iletişim sürecinin bir dönem için öznesi haline gelen Gezi Parkı Olaylarını gündemin merkezine oturtan konuların başında çalışmanın merkezine alınan başlıklar gelmektedir. Kırmızı elbiseli kadın, Gezi Parkı Olaylarında çıkan cinsel içerikli küfürler ve bu küfürlerin yine feminist sloganlar çerçevesinde silinme çabaları, FEMEN eylemleri, anne zinciri ve duran adam konuları hem konvansiyonel hem de sosyal medyanın gündemini belirlemiş, bir anlamda Gezi Parkı Olayları bağlamındaki algının da çerçevesini çizmiştir. Gezi Parkı Olaylarının cinsiyetçi bir çerçevede gerçekleştiği ve sosyal medyanın olayları cinsiyetçi bir çerçevede sunduğu sorunsalını bahsi geçen başlıklar çerçevesinde değerlendirecek olan çalışmanın merkezinde toplumsal cinsiyet kavramı bulunmaktadır.

Toplumsal cinsiyet ise kadın ve erkek olmaya yüklenen kültürel ve toplumsal anlamlardır ve kültürden kültüre göre değişiklik göstermektedir.⁴ Toplumsal yapıda sosyal, ekonomik ve siyasi pratiklerde kadına erkeğe göre daha az yer atfedencinsiyetçilik; toplumsal cinsiyet rollerinin kadının önüne koyduğu engellerle, onu ikincil konuma yerleştirmesi ve bir bakıma uğradıkları haksız durumu ifade etmektedir.⁵ Sadece Türkiye’de değil, tüm dünya genelinde cinsiyetçiliği temel alan ve her toplumda var olan toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ise bireylerin tutum ve davranışlarını etkilemektedir. Bu sorun çalışmanın kapsamında yansımakta, toplumsal cinsiyet konusu bağlamında Gezi Parkı Olayları bu sorunun taşıyıcısı ya da sorunu sürdüren toplumsal bir etkinlik olarak değerlendirilmektedir. Kadının toplumsal cinsiyet bağlamındaki sorunlu durumu Gezi Parkı Olaylarına da yansımış, erkek merkezli cinsiyetçi tutum ve davranış bu olaylarda da kendini göstermiştir. Çalışmanın temel

⁴ Zehra Y. Dökmen, *Toplumsal Cinsiyet*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2010, s. 109.

⁵ Fatime Sevim, *Medya Okuryazarlığı, Toplumsal Cinsiyet ve Kadının Medyada Temsili*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2013, s. 35.

sorunu, bu cinsiyetçi tutumun ya da davranışın sosyal medya aracılığıyla meşrulaştırılıp meşrulaştırılmadığının tespitine yönelik gelişmektedir.

1.2. ÖNEM VE SINIRLILIKLAR

Bir mesajın kısa bir süre içinde milyonlarca kişiye ulaşmasını sağlayan sosyal medyanın gücü göz önünde bulundurulduğunda herhangi bir olay karşısında kullanıcıların aldıkları konum ve tavır, diğer bireylerin de algı süreçlerini etkilemesi açısından çok önemli bir yer teşkil etmektedir. Dolayısıyla, kullanıcılar tarafından alınan bu konum ve tavrın titizlikle her boyutunun incelenmesi gerekmektedir.

Zaman ve mekân sınırlaması olmadan mobil tabanlı iletişimin gerçekleştiği sosyal medya aslında informal eğitim yollarından birisidir. Çünkü bu platformlarda insanlarla buluşur, konuşur, soru sorar ve sorularına cevap verirsiniz; kısaca bir şekilde iletişime geçersiniz. Ayrıca sosyal medya nefret gruplarını oluşturmak adına iyi bir toplumsal zemin sunmaktadır. Artık nefret söylemleri üzerine konuşurken yeni medya teknolojilerinin karakteristiğini de göz önünde bulundurmak gerekir. Bu noktada, özellikle internette yeni bir iletişim biçimi olarak ortaya çıkan sosyal medyanın nefret söylemlerinin oluşumunda ve yayılmasında oynadığı rol göz ardı edilemez.

Tez çalışması ile Gezi Parkı Olaylarının sosyal medyaya yansıma biçiminin önemli boyutlarından birini oluşturan cinsiyetçi bakış açısı ortaya çıkarılacaktır. Çalışmanın kapsamında yer alan Gezi Parkı Olayları pek çok çalışmanın içeriğinde yer alsa da olaylar bağlamında ele alınan toplumsal cinsiyet konusu daha önce akademik düzeyde bir çalışmaya dahil edilmemesinden ötürü özgün bir nitelik taşımaktadır. Özgünlüğü dolayısıyla çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Tezin konusu, Gezi Parkı Olayları ile yapılan ilgili çalışmalar arasında en spesifik olanlardan birisidir. Bu bağlamda çalışmanın akademik alanda fayda sağlayacağı düşünüldüğü gibi, kadın konulu sivil toplum kuruluşlarının, gazetecilik mesleğini sürdürenlerin ve devletin toplumsal cinsiyete ilişkin çalışmalarda bulunan kurumların uygulama alanlarında da pratik de fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Gezi Parkı Olaylarının fenomeni haline gelen kırmızı elbiseli kadın, onu takip eden siyah elbiseli kadın, FEMEN grubunun Türk kadınlarına olan çağrısını sosyal medyadan gerçekleştirmesi, İstanbul Valisi Hüseyin Avni Mutlu'nun annelere yönelik

çağrısından sonra oluşturulan “Anne zinciri” , sosyal medyaya yansıma biçimiyle “duran adam” eyleminin cinsiyetçi bir ifade olması ve FEMEN grubunun gerçekleştirdiği eylemlerin sosyal medyada “Göğüs Göğüse Çarpışacaklar” retoriğine dönüşmesi gibi örnekler, çalışmanın sosyal medya ve toplumsal cinsiyet arasındaki ilişkiyi kuran başat konuları arasında yer almaktadır.

Çalışmanın sınırlılıkları da aşağıda belirtilmiştir:

- Bu araştırma Gezi Parkı Olaylarının sosyal medyaya yansımalarını toplumsal cinsiyet bağlamında incelerken süreçte en belirgin olarak yaşanan altı farklı olay üzerinden çözümlene gerçekleştirmektedir.
- Sosyal paylaşım ağlarından facebook uygulamasının tercih edilmesi bir başka sınırlılık olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer ağlara kıyasla Türkiye’deki yoğun kullanımı facebook’un tercih edilmesine sebep olmuştur.
- Gezi Parkı Olaylarını sosyal medya üzerinden irdeleyecek olan bu çalışma belli bir zaman dilimini ele almıştır. Bu zaman dilimi 27 Mayıs 2013-25 Haziran 2013 tarihleri arasında bir aylık süreci kapsamaktadır.
- Facebook’taki paylaşımlar taranırken yabancı dildeki grup ve paylaşımlar araştırmanın kapsamına alınmamıştır.
- Toplumsal cinsiyet bağlamında ele alınıyor olması da bir sınırlılık kabul edilebilir.

1.3. AMAÇ

Temel amacı; Gezi Parkı Olaylarının sosyal medyaya yansımada hakim olan cinsiyetçi bakışı ortaya çıkararak akademik bilgiye katkıda bulunmak olan bu çalışma ile aşağıdaki alt amaçlar gözetilmektedir.

1. Sosyal medyanın toplumsal olaylar karşısında etkinliğini saptayabilmek ve bu konuyla ilgilenen akademisyenler, kurum ve kuruluşlara yeni bilgi sağlamak.
2. Bu konuda yapılacak olan tartışma ve araştırmalara kaynak olmak ve ışık tutmak.
3. Toplumsal cinsiyet algısının sosyal medya sitelerindeki sunumuna bir örnek inceleme sunmak.

4. Alanda daha önce yapılmış çalışma olmaması itibariyle birikmiş bilgilere başvurarak bu bilgileri sentezleyip daha önceki yerden öteye varmak ve literatüre katkıda bulunmak amaçlanmaktadır.

Tezin temel amacı olan sosyal medyada dolaşan cinsiyetçi dilin medyaya nasıl yansıtıldığını ortaya koyma işi mikro çözümleme düzeyinde yapılacaktır. Bu amaçla, 2013 yılının Mayıs ayı sonlarında yaşanan Gezi Parkı Olaylarında görünen eylemlerde cinsiyetçi ifadeler ortaya çıkarılarak sosyal medyanın en büyük kanallarından facebook sitesi üzerinde yapılan paylaşımlar incelenecektir.

1.4. TEMEL HİPOTEZLER

Bu tez çalışması için çalışmanın kavramsal çerçevesi de göz önünde bulundurularak şu temel varsayım çıkartılmıştır:

Neredeyse haber paylaşım kanalı haline gelen sosyal medya mecraları kullanıcılarının zihin haritalarını yansıtmaktadır. Bu temel varsayıma göre dönemin yeni bir gücü haline gelen facebook'ta kullanıcılar Gezi Parkı sürecinde gelişmeleri yansıtırken cinsiyetçi bakış açısından da uzak durmamıştır. Dolayısıyla bu çalışma Facebook'un süreci yansıtmada, ilgili içeriğin cinsiyet rollerini barındırdığı varsayımını test etmek için tasarlanmıştır. Tasarıma göre Gezi Olayları sosyal medya sitelerinden biri olan facebook'a cinsiyetçi bir dil ile yansımıştır. Çalışmada da temel hipotez olarak bu durum ele alınmıştır.

Çalışmaya başlamadan önce temel varsayım; sosyal medyanın en önemli sitelerinden facebook'un kullanıcılarının Gezi Parkı Olaylarını cinsiyetçi bir algıyla yansıttığı yönündedir. Bu tez çalışmasının amacına yönelik olarak da farklı araştırma sorularına yanıt aranmaktadır.

Tez çalışması kapsamındaki genel araştırma sorusu "Gezi Parkı Olayları nasıl bir gelişim seyri göstermiştir?" şeklinde ifade edilmektedir.

Tez çalışmasının ilk araştırma sorusu Gezi Parkı Olaylarında hangi aktörler rol oynamaktadır?" şeklinde biçimlendirilmiştir.

Tez çalışmasının üçüncü araştırma sorusu "Gezi sürecinde yaşanan gelişmeler sosyal medyaya nasıl yansımıştır?" olarak betimlenirken; çalışmanın kapsamını

belirleyen dördüncü araştırma sorusu ise üçüncü soruyla bağlantılı olarak “Gezi Parkı Olaylarının sosyal medyaya yansıma biçimi toplumsal cinsiyet perspektifiyle nasıl gerçekleştirilmiştir?” biçiminde gerçekleştirilmektedir.

Çalışma için çıkarılabilecek alt hipotezler ise şu şekilde sıralanabilmektedir.

- Gezi Parkı Olayları birçok ideolojinin yansımasına aracılık etmiştir.
- Gezi Parkı Olayları iktidara muhalif kesimlerce direnişin sembolü olarak algılanmıştır.
- Medya Gezi Parkı Olaylarında özgür olamamış, toplumsal sorumlulukların ötesinde yayınlar gerçekleştirmiştir.
- Sosyal medya Gezi Olayları sürecinde haber paylaşım kanalı olarak kullanılmıştır.
- Daha önce toplumsal olaylara bu denli katılmayan farklı kimliklere sahip kadınlar Gezi Parkı Olaylarında dikkat çekmiştir.

1.5. İLGİLİ LİTERATÜR

Gezi Parkı Olaylarının sosyal medyaya yansıma biçimini toplumsal cinsiyet perspektifinden incelemek için şimdiye kadar yapılan çalışmaları göz ardı edip tamamen bağımsız yeni bir analiz biçimi oluşturmak mümkün görünmemektedir. Çünkü sosyal medya sitelerinde yer alan paylaşımlar, çalışmanın konusu ile ilgili gerekli bir kurumsal altyapı sağlamaktadır.

Bu çalışmada da söz konusu altyapıyı hazırlayabilmek için daha önce yapılan benzer çalışmalar incelenmiştir. Yapılan taramalar sonucunda bu çalışmanın konusuyla birebir ilgili herhangi bir bilimsel çalışmaya rastlanmamıştır. Literatürde böyle bir çalışmanın olmaması bu alanda çalışmaların yapılması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Dolayısıyla bu çalışma sosyal medyada Gezi Parkı Olaylarına toplumsal cinsiyet açısıyla yaklaşan Türkiye’deki ilk akademik çalışma olacaktır.

Toplumsal cinsiyet, sosyal medya ve Gezi Parkı Olayına yönelik yapılan okumalar, tezin gerek teori gerekse yöntem kısımlarının geliştirilmesine yardımcı olmuş ve araştırmaya örnek teşkil etmiştir. Ancak akademik düzeyde ilgili literatürün hiçbirisi olayların sosyal medyaya yansıması boyutuyla cinsiyetçi bakış açısını konu olarak ele

almamıştır. Bu çalışmanında önceki çalışmaların kuramsal ve yöntemsel eksikliklerini tamamlayarak son yılların en önemli olaylarından birini konu alan ilk çalışma olması, olaylarla ilgili gelişmelerin konvansiyonel medyadan ziyade sosyal medya sitelerinde cereyan etmesi ve bu bağlamda facebook sitesinde yer alan paylaşımların cinsiyetçi bir perspektifle irdelenmesi açılarından diğer çalışmalardan farklılaştığını söylemek mümkündür.

Çalışmanın taslağına uygun olarak söz konusu çerçevelerde Gezi Parkı, toplumsal cinsiyet ve sosyal medya kavramları merkeze alınarak Türkiye’de yapılmış olan sosyoloji, iletişim, siyaset ve medya alanlarındaki yakın tarihli tüm bilimsel çalışmalar dikkatle incelenmiştir. Araştırmanın yukarıda belirtilen sorun, amaç ve önemine destek bulabilmek maksadıyla ilgili literatür taraması oldukça geniş tutulmuştur.

Çalışma ile ilgili temel kavramlar çerçevesinde literatür taraması yapıldığında karşılaşılan temel kaynaklar şunlardır:

Toplumsal cinsiyet ile ilgili öne çıkmış en temel kaynaklardan biri Dökmen’in “Toplumsal Cinsiyet” başlıklı kitabıdır. Dökmen bu kitapta, toplumsal cinsiyet kavramının bütün yönlerini açıklamış ve toplumsal cinsiyet kuramlarını ayrıntılı olarak ifade etmiştir. Başka bir kaynak olarak Köysüren’in “Kültürel ve Dini Algıda Toplumsal Cinsiyet” isimli kitabı mevcuttur. Bu kitap dini ve geleneksel algıda önemli bir yer teşkil eden kadın sorununu tartışmaya açmaktadır. Selek de bu alanda öne çıkmış isimlerdendir. Temel çalışmalarından biri olan “Sürüne Sürüne Erkek Olmak” başlıklı çalışmasında farklı sosyal koşullarda yaşam süren çok sayıda erkeğin askerlik deneyimleri hakkındaki anlatımlarına dayanarak bu deneyimin erkek kimliğini inşa edici işlevini yorumlamaktadır.

Gezi Parkı Olayları ile literatür taramasında ise Kongar ve Küçükaya’nın “Gezi Direnişi” göze çarpmaktadır. Bu eser, kronolojik bir sırayla gün gün gelişmeleri anlatarak Gezi sürecinin aydınlatılmasını sağlamıştır. Ertürk ise “Güneşin Evlatları” başlıklı kitabında Gezi Parkı Olaylarının sosyal, siyasi, ekonomik boyutunu irdelemektedir. “Gezi, İsyân, Özgürlük” isimli çalışma da Gezi Parkı Olaylarını geniş çerçevede sunan bir kitaptır. Bu eserde İnan Gezi’nin politik, sınıfsal, kültürel, psikolojik, cinsiyet vb. olmak üzere çok farklı boyutlarına dikkat çekmiştir. Ayrıca

mücadeledeki yeni dil yapısını da demokrasi mücadelesinin bambaşka bir boyutu olarak değerlendirmektedir.

Sosyal medya alanında ise Irak ve Yazıcıoğlu'nun "Türkiye ve Sosyal Medya" başlıklı kitabı kayda değer bir çalışmadır. Kitapta sosyal medya kavramına yer verilmekle birlikte Türkiye'ye sosyal medyanın doğuşu ve gelişimi ayrıntılı olarak anlatılmaktadır. Diğer bir kaynak ise "Sosyal Medya Endüstrisi" isimli kitaptır. Tolga Kara tarafından yazılan bu eser, eski iletişim ve yeni iletişim biçimlerine dikkat çekerek günümüzde sosyal medyanın daha fazla önemli hale gelmesiyle bu alanın bir endüstri haline dönüştüğünü ifade etmektedir. Kuşay'ın "Sosyal Medya Ortamlarında Çekicilik ve Bağımlılık" adlı çalışması da facebook üzerine gerçekleştirilen bir araştırma ile sosyal medyanın gündelik hayattaki yeri ve önemine değinmektedir.

Konvansiyonel medyada cinsiyet algısını araştıran kaynaklardanbiri olarak da Alankuş'un "Kadın Odaklı Habercilik" eseri dikkat çekmektedir. Bu eserde haberlerde var olan ataerkil söylemlerin üzerinde durularak aslında haberlerin kadın haklarını ihlal eden bir tür olduğu ortaya konulmuştur. Bek ve Binark'ın bu alanda yapmış olduğu bir çalışma da "Medya ve Cinsiyetçilik" tir. Bu eserde medyada kadının temsili kategorilendirilerek ele alınmış ve yeni iletişim teknolojilerinin sunduğu olanaklara da yer verilmiştir.

Tezin temel kavramları ile ilgili var olan tüm çalışmalar incelenmiş ancak çalışmanın konusu ile doğrudan ilgili herhangi bir kaynak literatürde bulunamamıştır.

1.6. YÖNTEM

Bu bölümde tezin yöntemleri ayrıntılı olarak belirlenerek araştırma uygulama safhasına getirilmiştir. Burada çalışmayı ortaya çıkarabilmek amacıyla yapılan birtakım seçmelerin gerekçeleri sunulmuş, böylelikle araştırmanın amacına ulaşabilmek için izlenen tüm yollar belirgin hale getirilmiştir.

1.6.1. Araştırmanın Tipi ve Tekniği

Bu tez çalışması, sosyal medyanın en büyük mecralarından biri facebook'unGezi Olayları süreci ile ilgili yazılı, görsel materyallerin çözümlenmesini konu almaktadır. Kullanıcıların paylaşımlarıyla şekillenen bu süreçte, Gezi sürecini diğer kullanıcılara

nasıl ilettiklerini inceleyebilmek ve çalışmanın amaçlarını gerçekleştirebilmek için bir tasarım planlanmıştır.

Çalışmada öncelikli olarak kapsamlı bir literatür taraması yapılmıştır. Değişik kaynaklardan temin edilen konu ile ilgili literatür taramasının ardından çalışma, genel çerçevesine uygun olarak belli bölüm ve konu başlıklar altında değerlendirilmiştir.

Tez çalışmasına yönelik olarak “toplumsal cinsiyet”, “sosyal medya”, “Gezi Parkı Olayları”, “facebook” gibi başlıklar altında toplanabilecek geniş bir literatüre ilişkin yazılı kaynak analizi yapılmıştır. Yazılı kaynakların analizinde tez çalışmasıyla doğrudan ilgili kitap, e-kitap, makale, internet siteleri, Facebook’taki içeriklerden (fotoğraf, fotoğrafların altına yapılan yorumlar, video, Gezi Parkı süreciyle oluşturulan gruplar vb.) yararlanılmıştır. Bu araştırmanın varsayım ve hipotezlerini test etmek için Gezi Parkı Olayları sürecinde haber paylaşım kanalı haline gelen facebook, 27 Mayıs 2013-25 Haziran 2013 tarihleri arasında araştırma kapsamına alınmıştır. Sosyal medya üzerine yapılan çalışmalarda diğer alanlardan farklı olarak araştırmacı durağan bir şey üzerine değil, kendisinin de içinde bulunduğu bir süreç üzerine çalışmaktadır. Bu süreçte de nicel yöntemlerden biri olan içerik analizi yöntemi uygulanmıştır.

İçerik çözümlemesi iletişim içeriğinin, genellikle önceden belirlenmiş sınıflamalar çerçevesinde sistematik olarak gerçekleştirilmesini sağlayan bir araştırma tekniğidir. Metinsel, görsel, işitsel her türlü içerik, her türlü belge, içerik çözümlemesi tekniğiyle çözümlenebilir. İçerik çözümlemesi, toplumsal bilim araştırma teknikleri arasında kitle iletişim araçlarındaki içeriğe yönelik kullanılan bir yöntem olarak ortaya çıkmıştır. Sonraları bireysel (psikolojik) ve kurumsal (örneğin eğitim alanı gibi) içerikler de bu yöntemi kullanmaya başlamıştır. İletişim araştırmalarında içerik çözümlemesi kavramının ortaya çıkışı çok eskilere gitmektedir. İçerik çözümlemesinin 20. yüzyılın başında Columbia Gazetecilik Okulunun, gazetelerin nicel analizine ilişkin çalışmalarıyla ortaya çıktığı, bu alandaki ilk önemli kişinin de Laswell olduğu kabul edilmektedir.⁶Ünlü toplumbilimcilerden MaxWeberde 1910 yılında, gazetelerin siyasi ve toplumsal olaylara ne kadar ağırlık verdiklerini ortaya çıkarmak için bu yöntemin

---

⁶Nuri Bilgin, *Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi, Teknikler ve Örnek Çalışmalar*, Siyasal Kitabevi, Ankara 2006, s.4.

uygulanmasını önermiştir.⁷Birinci ve İkinci Dünya Savaşları, propaganda tekniklerinin önem kazandığı dönemlerdir. Bu dönemde propaganda tekniklerini, iletişim materyallerini ve içeriğini incelemek önem kazanmıştır. Başlangıcından 1960 yılına kadar geçen dönem içerisinde içerik çözümlemesinin siyasal bilimler, sosyoloji, psikoloji, gazetecilik gibi değişik alanlarda kullanıldığı görülmüştür.⁸O dönemlerden günümüze kadar belli bir sistematik düzen içerisinde mesajların çözümlenmesi sağlayan bu tekniğin kullanımı artarak devam etmektedir. Geray da, söz konusu içeriğin sinema filmleri, radyo programları, gazete ya da televizyon haberleri olabileceğini belirtmekte ve iletişim araştırmalarındaki kullanım amaçlarının farklılığına dikkat çekmektedir.⁹

İlk kullanımı 16. yüzyıla kadar uzanan bu yöntem; 20. yüzyılda, özellikle 1930'lu yıllarda H. Lasswell ve arkadaşlarının dönemin en önemli kitle iletişim aracı olan radyo ile politika ve propaganda arasındaki ilişkiyi konu alan çalışmalarıyla önem kazanmıştır. Bu bağlamda Lasswell tarafından yapılan basın ve propaganda analizleri içerik analizi yöntemiyle elde edilen ilk sistematik veriler olmuştur. 1940'lı yıllarda ise başta Lasswell olmak üzere Berelson, Lazarsfeld gibi isimlerin de katılımıyla içerik analizi, "iletişimin görünen içeriğinin nesnel, nicel ve sistematik betimlemesini amaçlayan bir araştırma tekniği olarak tanımlanmakta"dır.¹⁰

İçerik analizi, genel olarak içeriğinin oluşumunda araştırmacının etkisi olmayan materyallerin içeriğine ilişkin objektif bir değerlendirme şekli geliştirmeyi amaçlamaktadır. İçeriğe araştırmacının müdahalesi olmaması açısından odak grup görüşmeleri, derinlemesine mülakat gibi araştırmalar sonucunda elde edilen verilerin değerlendirilmesinden farklılaşmaktadır. Çünkü bu tür araştırmalarda araştırmacı soruyu kendi sorarak ortaya çıkan verinin içeriğini direkt olarak yönlendirmektedir.¹¹

İçerik analizi teknikleri, içerikte gizlenmiş, ilk bakışta görülmeyen birçok farklı yapının anlaşılmasını amaçlamaktadır. Bazı bilgi kaynaklarının ilk incelenmesinde görülemeyen bağlantıların anlaşılması, bu yapıların çözümlenmesi bazı durumlarda tahmin edildiğinden daha karmaşık bir yapıda olabilmektedir. Bu teknik uygulanırken

⁷Haluk Geray, *Toplumsal Araştırmalarda Nicel ve Nitel Yöntemlere Giriş*, Siyasal Kitabevi, Ankara 2006, s. 147-148.

⁸Selahattin Öğülmüş, "İçerik Analizi", *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 24 (1), 1991, s. 213.

⁹Geray, s.151-153.

¹⁰Bilgin, s. 4.

¹¹Kemal Kurtuluş, *Araştırma Yöntemleri*, Türkmen Kitabevi, İstanbul 2010, s. 50.

araştırma kapsamına alınacak olan materyalin yapısı ve sınırları net bir şekilde belirlenmelidir.¹²

İçerik analizi araştırmanın problemi ve amacı saptandıktan sonra şu dört aşamada gerçekleştirilmektedir.¹³

1. Örneklemin belirlenmesi
2. Kategorilerin belirlenmesi
3. Çözümleme ya da kayıt biriminin belirlenmesi
4. Sayım sisteminin belirlenmesi

Çalışmada içerik analizi çözümlenmelerinde kullanılan kategorisel analiz tekniğine başvurulmuştur. Kategorilendirme işlemi, içerik analizinin en can alıcı basamağıdır. Çünkü çalışmanın güvenilirliği kategorilerin uygunluğu ve geçerliliğine bağlıdır. Ancak her araştırma için standart kategorilendirme listesi mevcut değildir. Facebook üzerinden gerçekleştirilen bu çalışma, altı olayın irdelenmesi ile ortaya çıkacaktır. Bu olaylar ile ilgili beğenilme sayılarına, aynı bağlantı üzerinden kaç kez paylaşıldığına, yapılan yorum ve yorum sayılarına, bu yorumların cinsiyet içerikli olarak hangi sözcükleri barındırdığına bakılacaktır. Değerlendirmeye alınacak altı olay sırasıyla şunlardır:

1. Kırmızı elbiseli kadın
2. Siyah elbiseli kadın
3. FEMEN grubu
4. Anneler zinciri
5. Feministlerin cinsiyet içerikli küfürlere tepkisi
6. Duran adam ve duran kadınlar

İçerik analizinin özellikleri şu şekilde sıralanabilir:¹⁴

- İçerik analizinde nesnellik olmalıdır. Yani farklı gözlemcilerin aynı doküman üzerinde aynı sonuçları gözleyebilmesi gerekir. Bu nedenle analizdeki kurallar iyi bir formülasyona oturtulmalıdır.

---

¹² Kurtuluş, s. 51.

¹³ Ögülmüş, 218.

¹⁴ Ögülmüş, s.216.

- İçerik analizi sistemli olmalıdır. Araştırmacının belli bir kategoriye girecek ya da girmeyecek birimlerin benimsenmesinde de hep aynı ölçütün kullanılarak sadece kendi amaçlarına uygun verilerin analizini engeller şekilde olması esas olmalıdır.
- İçerik analizi geneli temsil etmelidir. Yani bir mesajla ilgili olarak safbetimsel bir bilgi, mesajın alıcısı ya da vericisinin bilinen özellikleri ile karşılaştırılmaz ise bilimsellik söz konusu olmayabilir.

İçerik analizi genellikle sosyal bilimciler için kullanılan bir yöntem olmakla beraber analizin güçlü ve zayıf yönleriyle ilgili şunlar söylenebilir.¹⁵

Güçlü yönleri

- İçerik analizi zaman ve maddi açıdan tasarruf sağlar.
- Gerekirse araştırmanın bir kısmını yeniden yapabilme olanağı mevcuttur.
- Uzun bir zaman kesitinde meydana gelen süreçlerin izlenip incelenmesine imkan tanır.
- Deneklerin araştırmacıdan etkilenme ihtimali çok düşüktür.
- Güvenilir bir yöntemdir.

Zayıf yönleri

- Kayıtlı olanların incelenmesiyle sınırlıdır.
- Geçerlilik sorunları vardır.
- Yanlı davranabilme ihtimali söz konusudur.
- Standart bir format yoktur.

Burada toplumsal cinsiyet ışığında Gezi sürecinin facebook içeriklerine yansımada kadının nasıl temsil edildiği analiz edilecektir. Bu tür analizler değerlendirci çözümlemeldir ve genelde bir mesaj ya da iletideki olumlu ve olumsuz tutumları ortaya çıkarmak için gerçekleştirilmektedir. Ayrıca çalışmanın son başlığında Gezi Parkı Olaylarında etkin bir şekilde varolan kadınlar sınıflandırılmıştır. Buna göre süreç boyunca aktif olan kadın tipleri kategorilendirilerek analiz edilmiştir.

---

¹⁵Öğülmüş, s. 219.

Sonuç olarak sosyal medyanın en önemli sitelerinden facebook kullanıcılarının Gezi Parkı Olaylarını cinsiyetçi bir algıyla yansıttığı varsayımının onay veya reddinin belirlenmesi amacıyla, araştırma tip ve tekniği olarak içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu araştırma yöntemi ile amaç, konu hakkında bilgi toplamak, toplanan verileri açıklamak ve nicel bulguları netleştirmek ve mevcut verilerin farklı boyutlarını keşfetmektir.

1.6.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

1.6.2.1. Evren

Son yıllarda sosyal ağ siteleri özellikle toplumsal olayların gelişim seyrinde kendini önemli bir konuma getirmiştir. Sosyal ağ siteleri içerisinde en çok kullanılan sitelerden biri olan facebook, kullanıcıların birbirleriyle iletişim kurmasını ve bilgi alışverişini amaçlamaktadır.

Gezi Parkı sürecinin yaşandığı günlerde de facebook önemli bir görev üstlenmiştir. Süreç boyunca facebook haber ve bilgi paylaşım haline gelmiş, ülkenin o günlerdeki durumunu gözler önüne sermiştir. Daha önceki bölümlerde belirtildiği gibi toplumsal cinsiyetle doğrudan ilgili belli başlı altı gelişmenin hafızalarda yer etmesini sağlayan facebook çalışmanın evrenini oluşturmaktadır. Kategorilendirilen kadın tiplerinde de yine facebook çalışmanın evrenidir.

1.6.2.2. Örneklem

Çalışmanın örneklemini rastlantısal olmayan/olasılıksız örneklem türlerinden biri olan amaçlı örneklem yöntemi oluşturmaktadır. Olasılıksız yöntemde, örnekleme çıkacak her birey ve objeye eşit şans tanıma yerine, birey ve objelerin belirli özellikleri dikkate alınarak örnekleme alınması ya da alınmaması temel ilkesi vardır.¹⁶ Bu örneklem türlerinden biri olan amaçlı örnekleme ise araştırmacının belli bir örnek

---

¹⁶Aysel Aziz, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara 2011, s. 53.

sayısına gelinceye kadar en yakını, sevdiği, beğendiği, hoşlandığı çevresinden kişileri örnekleme almasıdır. Seçimde ölçüt, amaca uygunluktur.¹⁷

Bu çerçevede facebook²⁷ Mayıs 2013- 25 Haziran 2013 tarihleri arasında incelenmiştir. Konu ile ilgili altı olay kategorilendirilmiş ve çalışmanın amacına uygun olarak şu sorulara cevap aranmıştır:

1. Gezi Parkı Olaylarına ait gelişmelerle ilgili facebook'ta ne tür bilgiler yer almaktadır?
2. Facebook'ta olaylara ait bilgilerin paylaşımı nasıl gerçekleşmiştir?
3. Değerlendirilmeye alınacak olan toplumsal cinsiyet ile ilgili altı olay facebook'a nasıl yansıtılmıştır?

---

¹⁷Aziz, s. 55.

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Çalışmanın ana konusunu çerçeveslendirebilecek dört kavram bulunmaktadır. Bu kavramlar; Gezi Parkı Olayı, sosyal medya ve bunun en güçlü organlarından facebook ve toplumsal cinsiyettir.

2.1. GEZİ PARKI OLAYLARI

Gezi Parkı Protestoları, İstanbul'un Beyoğlu ilçesinde bulunan Taksim Gezi Parkı'nı ve Topçu Kışlası'nı Taksim Yayalaştırma Projesi çerçevesinde imar izni olmadan yeniden inşa etmesini engelleme eylemi olarak başlamıştır.¹⁸ Gezi Eylemleri süreci hiç beklenmedik bir şekilde başlamış ve gelişmiştir.

Konu ile ilgili literatüre iki farklı açıdan bakmak mümkündür. Bunlardan birincisi Gezi Olaylarını olumlayan, olayları bir devrim olarak gören ve Türkiye üzerinde şimdiye kadarki antidemokratik kalkışmalara karşı bir direniş biçiminde algılayan “muhalif” yaklaşımdır. İkinci yaklaşım ise tam tersi; Gezi Olaylarının antidemokratik olduğu, devlete isyan eden hainlerin işi olduğu ve dış mihrakların Türkiye üzerindeki oyunundan ibaret görüldüğü üzerine kurgulanan “iktidar odaklı” yaklaşımdır.

Muhalif bakışa yönelik literatüre bakıldığında; bu duruma sebep olan iki farklı yaklaşım bulunmaktadır. Bu yaklaşımlar Gezi Olaylarından bağımsız bir biçimde Türkiye üzerinde daha önce gerçekleşen olay ve yaklaşımların birikimi olarak değerlendirilmektedir. Birincisi, çok fazla net olmayan ve olayları doğrudan etkilediği düşünülmeyen kentsel dönüşümün biriktirdiği hoşnutsuzluklardır. Daha net görünen ve ilgi çekici olan ikinci yaklaşım ise; hükümetin eğilimleri, polis şiddeti, polisin Türkiye’de değişen yapısı ve yeri ve bunların biriktirdiği öfkedir.¹⁹

27 Mayıs 2013 tarihinde ilk kıvılcımını gösteren olaylar, tüm toplumsal kesimleri etkisi altına alan son derece renkli bir kitlenin²⁰ öncülüğünde meydana

¹⁸ 2013 Taksim Gezi Parkı Protestoları, Erişim Tarihi: 20 Mart 2014, <http://tr.wikipedia.org/>.

¹⁹ Cihan Tuğal, *Gezi'nin Yükselişi, Liberalizmin Düşüşü*, Agora Kitaplığı, İstanbul 2013, s. 15-16.

²⁰ Mehmet Deniz Bölükbaşı, *Devrim Taksim'de Göz Kırptı*, Kaldıraç Yayınları, İstanbul 2013, s. 382.

gelmiştir. Toplumun her kesiminden insanların görüldüğü bu hareket çok kısa bir sürede tüm dünyada geniş bir yankı uyandırmıştır.

Adalet ve Kalkınma Partisi'nin Taksim Meydanı konusundaki camii yapımı, Atatürk Kültür Merkezi'nin restorasyonu veya yıkımı, trafiğin yeraltına alınması ve nihayet Osmanlı dönemindeki eski Topçu Kışlası'nın yeniden konut ve alışveriş merkezi olarak yapılması gibi projeleri toplumda büyük hassasiyet yaratmıştır.²¹

Gezi Parkı'nı koruma amacıyla oluşturulan küçük bir grubun dışında kimsenin ilgilenmediği bu olay, 27 Mayıs 2013 tarihinde belediyeye ait iş makinelerinin ağaçları kesmek üzere Park'a girmesiyle yepyeni bir boyut kazanmıştır. İş makinelerinin Park'a girdiği, üç-beş park sakininin de buna karşı kenetlendiği, polisin çevreden geçenleri de etkileyecek şekilde müdahalede bulunduğu haberi, başta facebook ve twitter olmak üzere sosyal medyada kısa sürede yayılınca tüm Türkiye'yi etkisi altına alacak olaylar zinciri de başlamıştır.²²

Meseleye Gezi Parkı Olaylarının küçük bir parktan çıkıp tüm dünyaca bilinen bir vaka haline dönüşmesi çerçevesinden bakıldığında; insanlık tarihinin bir aşamadan başka bir aşamaya geçmesinin, yani bir tarihsel devrimin, Bilişim Devrimi'nin Türkiye'deki yansımaları²³ görülecektir.

Olaya sadece bilişim devrimi olarak bakmak yanlış olacaktır. Sosyal medya ile şekillenen bu olayda akıllı telefonlar, internet, facebook, twitter, benzeri donanım ve yazılımlar yalnızca bir araçtır. Bir başka deyişle olayın teknolojik altyapısını oluşturur ancak ideolojisini açıklamakta yetersiz kalacaktır.²⁴ Olaylar sadece teknolojik değil ideolojik yapısıyla da insanları etkilemiştir. Bu yüzden bu olaylar oldukça geniş bir kesim tarafından kendi ideolojilerini yansıttığı bir hareket olarak algılanmıştır.

Bu yaklaşımlara göre Gezi hareketini yaratan ve sürdüren iki olumsuz birleştiren mevcuttur. Bunlar ağaç yıkımı ve polis şiddetidir. Gezi hareketi, bunlara karşı olma durumu üzerinden ortak alanlara sahip çıkma ve demokrasi arzusunu da dile getirmiştir. Ancak hareketin olumlu birleştirenleri olumsuz birleştirenleri kadar güçlü değildir.

²¹Emre Kongar, Aykut Küçükçkaya, *Gezi Direnişi*, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul 2013, s.14.

²²Ali Ekber Ertürk, *Güneşin Evlatları*, Tanyeri Yayıncılık, Ankara 2013, s. 19.

²³Kongar ve Küçükçkaya, s. 9.

²⁴ Kongar ve Küçükçkaya, s. 56.

Hareketin ikinci olumsuz birleştireni ise kısa vadede mobilizasyonu kolaylaştıran fakat uzun vadede apolitize etme potansiyeline sahip olmasıdır.²⁵

Bu olumsuz bileşenleri gündelik yaşamda farklı inanç ve ideolojiden insanların birlikte hareketine zemin hazırlayan unsurlar olarak gören Sönmez Gezi isyanı ve direnişini; toplumun farklı sınıflarından olsa da, mağdur kesimlerle birlikte saf tutma, direnme, bu direnişi yükseltme, örgütlenme ve buradan farklı bir hayat tarzını yaratabilme, farklı insan ve ilişkiler üretebilmenin mümkün olduğuna dair yaşanan bir pratik²⁶ olarak ifade etmektedir.

İnal'a göre ise Gezi Olaylarını asıl özgün kılan şey kendiliğindenliği, örgütsüz katılıma ve eylemsel olarak yatay seyre dayalı olması iddiasının yaslandığı yer olması ve siyaseti bir sınıf mücadelesinden çıkarıp otonom bireylerin her zaman, mekân ve koşulda anti-otoriter bir yaşam tarzı tercihine dönüştüren anlayıştan kaynaklanmasıdır. Örgütsüzlük ve lidersizlik, hareketin en büyük zafiyeti hem de en büyük gücü olarak ortaya çıkmıştır. Gezi Parkı Olayları, birbirine benzemeyen pek çok grubu bir araya getirmiştir. Bu harekete gücünü veren, bugün varolan bölünmelerle gerçekleştirilmiş olmasıdır ve bu sürecin dinamiklerini oluşturan gençler ve sosyal medyadır.²⁷

Gezi Parkı Olaylarının bu kadar genişlemesi ve ülke sathında benzer gösterilere ilham oluşturmaları çok beklenen bir durum gibi görünmemekle birlikte, bunun sebebi ayrıntıların görmezlikten gelinmesidir. Örneğin muhalif görüş bildirenlerden Tuğal'a göre İstanbul Taksim Meydanı'nda başlayan gösteriler hakkında iki etkileyici ama yaygın şekilde görmezlikten gelinen ayrıntı vardır. Protestolar hükümetteki neoliberal politikanın kentsel dönüşüm ya da kentsel yenilenme projesine bir tepki olarak başlamıştır; ama bunun yanında protestolar kitleselleştikçe kentsel sorunlar da çabucak geri plana düşmüştür.²⁸ Elllerinde Türk bayrağı, "Yaşasın halkların kardeşliği" sloganları atan insanların eylemi, Gezi direnişinin mevcut siyasal saflaşmaları muğlaklaştıran ve

²⁵ Tuğal, s. 15-16.

²⁶ Kemal İnal, *Gezi, İsyân, Özgürlük: Sokağın Şenlikli Muhalefeti, Sokağın Şenlikli Muhalefeti*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2013, s. 16-17.

²⁷ İnal, s.30.

²⁸ Tuğal, s.51.

mücadele içerisinde yeni siyasal aidiyetler şekillendirebilen karakterinin en açık ifadesidir.²⁹

Muhafif yaklaşımın simgesel isimlerinden biri olan ilahiyatçı yazar İhsan Eliaçıkise Gezi'yi tanımlayan süreci dört sözcük ile anlatarak bu sözcükleri “özgürcülük, saygı, çoğulculuk ve dayanışma”³⁰ olarak sıralamaktadır.

Gezi Parkı Olaylarını iktidarın antidemokratik kalkışmalarına karşın bir direniş olarak algılayanlara göre Gezi direnişi ile 2013 yılı hem ülkeyi yöneten egemenler hem de yönetilen halk kesimleri için tarihi bir dönem olmuştur. Direnişin ortaya çıkış sebebine, sonucuna, içeriğine dair farklılıklar olsa da son yüzyılın ya da Cumhuriyet tarihinin en uzun, en geniş, en kitlesel halk direnişi olduğu konusunda bir mutabakat vardır.³¹ Haziran direnişi farklı toplumsal kesimlerin yaşadığı sorunlardan doğmuş ve eğitim düzeyi, kültürel özellikleri, sınıfsal kökenleri, siyasal tercihleri, etnik ve inanç yapıları farklı bu kesimlerin çeşitliliğini yansıtmıştır. Bu direnişte Taksim, Kuğulu Park, Gündoğu gibi merkezi yerlerde mesleki statüye sahip, gelir düzeyi görece iyi, aydınlatılmış kesimler olsa da merkezden çevreye doğru gittikçe profilin çeşitlendiği, değişik toplumsal katmanların yer aldığı görülmüştür. Bunlar, ağırlıklı genç kadın ve erkekler, kent yoksulları diyebileceğimiz ücretli işçi ve emekçiler, küçük esnaf, işsizler, ev kadınları, başörtülü, başı açık kadınlar; emeklisinden çalışanına her yaş kuşağından insanlar, LGBT bireyler, liselisinden üniversitelesine öğrenciler, ulusalcı, liberal, sosyalist, sosyal demokrat, Kemalist, anarşist, ateist, Müslüman, Alevi vb. farklı felsefi, siyasal görüş ve inançlara sahip kesimler olmuştur.³²

Eylemlerin özgürlük yönelimli ve barışçıl olmasını öne süren muhafif yaklaşımlar Gezi Olaylarını tüm dünyaya duyurmak ve dünya çapında geniş bir destek görmek maksadını da gütmüştür. Örneğin mesleki kariyerine bakıldığında Avrupa ve Ortadoğu'daki devrimlere de tanıklık eden ve olaylarda muhafif tutum sergileyen Cengiz Çandar'a göre yaşananlar postmodern bir direniştir.

“Alışıldık cinsten değil. Bir hayli bireyci. Kentli ve seküler yeni kuşakların tüm özelliklerini yansıtıyor. Çoğunluğu sırt çantalarıyla, şortlarıyla, ayaklarında ya yürüyüş

²⁹FotiBenlisoy, *Gezi Direnişi: Türkiye'nin Enteresan Başlangıcı*, Agora Kitaplığı, İstanbul 2013, s.113-114.

³⁰Ertürk, s. 136.

³¹ İnal, s.117.

³² İnal, s.124-125.

ayakkabıları ya sandaletler, genellikle yirmili yaşlarında ya da otuzlu yaşlarının ilk yarısındaki gençler. Arkasında ne bir siyasi parti ne 'provokatörler' ne de 'Türkiye'yi zayıf düşürmek isteyen dış güçler'. Bu kadar büyük bir kitle hareketinin içinde, tabii ki Ergenekon muhipleri, ulusalcılar, iflah olmaz Tayyip Erdoğan ve Ak Parti düşmanları, İP'liler, çeşitli renklerde provokatörler, lümpenler ve bu arada da ana muhalefet CHP üyeleri vs. elbette vardı ama bütün bu 'gerçekler olayın bir bütün ve esas olarak 'spontane ve kontrolsüz halk hareketi' olduğu ana gerçeğini değiştirebilecek nitelikte değildir."³³

Gezi Parkı Olaylarına ilişkin ikinci yaklaşım ise "iktidar odaklı" ve mevcut siyasal iktidarın yanlısı olarak olayları olumsuzlayan bir yaklaşımdır. Siyasal iktidarın açıklamalarını rehber edinen bu yaklaşımlar Gezi Olaylarını ülkenin birlik ve beraberliğine karşı ülke dışından gerçekleştirilen provokatif gösteriler biçiminde değerlendirmektedir.

Örneğin Star gazetesi köşe yazarlarından Kekeç, 11 Haziran 2013 tarihindeki köşe yazısında Gezi Parkı Olaylarına katılan bireyleri eleştirerek yazısında son sözünü "Hastasınız siz" ifadesiyle bitirmiştir.³⁴ Yeni Akit gazetesi yazarlarından Karakaya ise, 4 Haziran 2013 tarihli yazısında olaylar sırasında camiye giren eylemcileri, "camiyi işgal eden hayvanlar" olarak nitelendirmekte³⁵ ve yine 19 Haziran 2013'te yazdığı köşe yazısıyla eylemcileri yalancılık, alçaklık, sahtekarlık ve provokatörlükle suçlayarak şu sert ifadeleri kullanmaktadır.³⁶

"Polis Taksim Gezi Parkı'na baskın yapıp da orantısız güç kullanmasaydı, protestocu gençler eylemlerine son verecekti! Yalan! Kuyruklu yalan! Polislin tavrından dolayı Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç, İçişleri Bakanı Muammer Güler ve son olarak da Başbakan Tayyip Erdoğan, eylemcilerden "özür" diledi de ne oldu? Niye bitmedi eylemler? Demek oluyor ki; Amaç üzüm yemek değil, bağcıyı dövmek"

Gezi Parkı Olaylarında bu iki yaklaşımın dışında ortada duran başka bir yaklaşımdan daha bahsetmek mümkündür. "Yılmaz destekçisi" olarak uzunca bir süre

³³ Bekir Öztürk, *Çapulcu*, Togan Yayınları, İstanbul 2013, s. 237.

³⁴ Ahmet Kekeç, Erişim Tarihi: 22 Mayıs 2014, <http://haber.stargazete.com/yazar/hadi-anlasalim/yazi-761488>.

³⁵ Hasan Karakaya, Erişim Tarihi: 22 Mayıs 2014, <http://www.yeniakit.com.tr/yazarlar/hasan-karakaya/eylemciler-humanist-ise-bu-araclari-kim-yakti-1657.html>.

³⁶ Hasan Karakaya, Erişim Tarihi: 22 Mayıs 2014, <http://www.yeniakit.com.tr/yazarlar/hasan-karakaya/eylemcilerin-her-sozu-yalan-her-eylemi-talan-1851.html>.

iktidarın yanında yer alan bir kesim Gezi Olayları sürecinde ortada durarak her iki tarafı da hem eleştirmiş hem de olumlamıştır. Örneğin süreçte bu iki yaklaşım arasında orta bir yol izleyenlerden biri olan zaman gazetesi yazarlarından Alpay şu ifadeleri kullanmıştır.³⁷

“Polis aşırı güç kullandığında, insan haklarına aykırı davrandığında elbette eleştireceğiz, ama toplum olarak güvenliğimizin polis gücüne bağlı olduğunu asla unutamayız. Polis aşırı güç kullandığında, insan haklarına aykırı davrandığında elbette eleştireceğiz, ama toplum olarak güvenliğimizin polis gücüne bağlı olduğunu asla unutamayız”.

Yine iki yaklaşım arasından kalan Türköne ise Gezi süreciyle ilgili Başbakan Erdoğan’ın tavrını hem haklı bulmakta hem de haksız bulmaktadır.³⁸

27 Mayıs 2013 günü Taksim Gezi Parkı, daha önce eşi, benzeri görülmemiş, beklenmedik bir durumla karşı karşıya kalmıştır. Eşine o güne kadar rastlanılmamış bu dalga, çocuklarının dışarı adım atmasından korkan anne-babaları, dedeleri nineleri de içine alacak kadar sahiplenme duygusu yaratarak topyekün bir kalkışmaya bürünmüştür.³⁹ Gezi Parkı’na yapılan müdahale sonrası İstanbul, Ankara, İzmir ve onlarca şehir halkı ayağa kalkmış ve Gezi direnişi tüm yurdu etkisi altına almıştır. Bütün toplumsal kesimleri etkisi altına alan bu direniş, her gün yeni olaylarla yeni renkler kazanma eğilimi göstermiştir.

Bir aylık süreyle kronolojik olarak incelenen Gezi Parkı sürecinde sosyal medya, facebook ve toplumsal cinsiyet ile ilgili yaşanan gelişmelerin hangi gün ve nasıl gerçekleştiği aşağıda verilmiştir.⁴⁰

2.1.1. Gezi Parkı Olaylarının Toplumsal Cinsiyet ve Sosyal Medya Güncesi

- 28 Mayıs 2013 Salı Gezi Parkı olaylarının ikinci günü, kırmızı elbiseli kadın olarak hafızalara kazınan Ceyda Sungur, Reuters muhabiri Osman

³⁷ Şahin Alpay, Erişim Tarihi: 22 Mayıs 2014, http://www.zaman.com.tr/full-name/gezi-parki-dersleri_2102410.html.

³⁸ Mümtazer Türköne, Erişim Tarihi: 22 Mayıs 2014, http://www.zaman.com.tr/full-name/erdogan-bir-diktator-mu_2098621.html.

³⁹ Ertürk, s.7.

⁴⁰ Kongar ve Küçükkaya, s.99-189.

Örsal'ın çektiği fotoğraf ile tarihe geçmiştir. Kırmızılı kadın onurlu direnişi ile milyonlarca insanı ayağa kaldırmıştır.

- Erdoğan ve AKP hükümetinden gelen sert açıklamalar sonrası gençler sosyal medyaya yönelmiştir. Twitter bir numaralı haberleşme aracı olmuş ve Gezi Parkı geceleri de kalabalık kitleleri kucaklamaya başlamıştır.
- 1 Haziran 2013 günü Gezi Parkı'ndaki Kırmızılı Kadın'dan sonra Sıraselviler'de Siyahlı Kadın TOMA'nın tazyikli suyuna ellerini açarak karşı durmuştur. Suyu karşı direnen 21 yaşındaki Avustralyalı Kate Cullen, Gezi Parkı'nın simgelerinden birine dönüşmüştür.
- Türkiye'de aydın sanatçı kimliği taşıyan birçok kişi olayları görmezden gelirken ünlü Hollywood yıldızı Bruce Willis polisin şiddetini tweet atarak duyurmuştur. Willis, mesajını "Türkiye'de basın çalışmıyor... İnsanlar sokaklarda ölüyor? Türkiye acı çekiyor! Tweet atın lütfen..." şeklinde iletmiştir.
- Yurttaşların Gezi Parkı direnişini sert sözlerle eleştiren Başbakan Recep Tayyip Erdoğan "Biz birkaç tane çapulcunun o meydana gelip, insanımızı, halkımızı yanlış bilgilendirmek suretiyle tahrik etmesine, pabuç bırakmayız" diyerek açıklamada bulunmuştur. Bu açıklamasından sonra facebook'ta bazı kullanıcılar "çapulcu" sözcüğünü benimseyerek kadın kullanıcılar isimlerinin önüne "çapulnaz", erkek kullanıcılar ise "çapulcan" sözcüğünü eklemiştir.
- 4 Haziran 2013'te alanlardaki etkinliklere katılan feministler tarafından küfür uyarısı yapılmıştır. İstanbul Feminist Kolektif üyesi kadınlar, İstiklal Caddesi'nde bulunan Fransız Kültür Merkezi'nden başlayarak Tünel'e kadar duvarlardaki cinsiyetçi yazılmaları temizlemiştir. Mor, beyaz boyalar ve spreyle sokağa çıkan kadınlar, "Küfürle değil, inatla isyan" sloganları atmıştır.
- 6 Haziran 2013'te twitter operasyonu gerçekleştirilmiştir. İzmir'de Gezi Parkı protestoları sırasında sosyal paylaşım sitesi twitter üzerinden direniş çağrısı yaptıkları gerekçesiyle gözaltına alınan 34 gençten 33'ü gece saatlerinde serbest bırakılmıştır. Olaylar sahilde bir polis tarafından saçı

çekilerek tutuklanmaya çalışılan bir kızın fotoğrafı üzerinden sosyal medyada geniş yankı bulmuştur.

- Gezi Parkı'nın 13. gününde (8 Haziran 2013),Cumartesi Anneleri'nden destek gelmiştir. Gözaltında kaybedilenlerin yakınları, her cumartesi düzenledikleri oturma eyleminin 428. Haftasında Taksim Gezi Parkı'ndan başlayıp Türkiye'ye yayılan direnişi desteklediklerini açıklamıştır. Gözaltında kaybolan Cemil Kırbayır'ın kardeşi Mikail Kırbayır ise direniş öncesinde 1-2 yaşlarında çocuk, hamile bir kadın gördüğünde üzülüğünü anlatarak, “Onlar Gezi Parkı direnişiyle umudumuzu yeşerttiler” demiştir.
- Gezi Parkı eylemleri sırasında polisin yakın mesafeden üzerine gaz sıkarken çekilen fotoğrafı bütün dünyada yankı uyandıran “Kırmızılı Kadın” Ceyda Sungur, İngiliz pazar gazetesi Sunday Telegraph'a konuşmuştur. Bugüne kadar uzun röportajlar vermeyen Sungur, gösteriler için “Benim için bu, ifade özgürlüğü ve halkın gücü ile ilgili” demiştir. İstanbul Teknik Üniversitesi akademisyenlerinden biri olan Sungur, Gezi Parkı konusunda yaşadıklarını ve göstericilere destek amacıyla yaptığı çalışmaları anlatırken “Şimdi insanlar, ilk defa olarak gücün kendilerine iadesini talep etmek için her şeyi değiştirmek için gerekli özgüvene sahip” diye konuşmuştur. Taksim'de yaralanan insanların tedavisi için kurulan seyyar hastanede gönüllü olarak çalıştığını anlatan Sungur, “İstanbul'da insanların, binmeleri gerektiğinde bir metroyu nasıl durduklarını gördüm” demiştir.
- Gezi Parkı'nın 17. gününde (12 Haziran 2013), Vali Mutlu'dan evlerinize dönün çağrısı yapılmıştır. İstanbul Valisi Mutlu, Emniyet Müdürü Hüseyin Çapkın ile Taksim'de AKM önünde bekleyen çevik kuvvet ekiplerini ziyaret etmiştir. Mutlu, eylemcilere gözdağı niteliğinde açıklamalarda bulunmuştur. Mutlu, annelere yönelik “Gezi Parkı'ndaki gençler fevkalade riskli bir alanda bulunmaktadır. Çocuklarımızın evlerine gitmeleri ehemmiyet arz etmektedir” diye konuşmuştur. Anneler ise bu uyarıya tepki göstermiş, tencere tava çalarak anneler zincirini oluşturmuştur.
- İtalyan Parlamentosu'ndan da eylemlere destek gelmiştir. Sekiz kadın milletvekili mecliste görüşülecek kürtaj hakkına ilişkin yasa tartışmalarına

Taksim Gezi Parkı Olaylarının sembolü haline gelen “Kırmızılı Kadın” gibi kırmızı elbiseler giyinerek katılmıştır. Parlamenterler, “Kırmızı kıyafetiyle polise karşı dik duran Ceyda’yla ve Türk kadınlarıyla dayanışma içindeyiz” mesajı vermiştir.

- 18. günde (13 Haziran 2013), anneler de Gezi Parkı’na gelmiştir- Gezi Parkı Direnişi onsekizinci gününü geride bırakırken çocuklarına destek vermek için parka gelen anneler el ele tutuşarak insan zinciri oluşturmuştur.
- 19. Gün yine annelerGezi Parkı’ndaki direnişçilere ve gençlere destek için Taksim’e gelmiştir.
- Sanatçı Erdem Gündüz, saat 18.00 sıralarında Taksim Meydanı’nda AKM’ye asılı Atatürk posterini ve Türk bayrakları karşısında Duran Adam eylemlerine başlatmıştır. Böylelikle yeni bir eylem biçimi ortaya çıkmıştır. Daha sonra feministlerin ayrımcılık oluyor gerekçesiyle başlattıkları Duran adam eylemlerine duran kadın eylemleri de eklenmiştir.
- Gezi olaylarının 23. gününde (18 Haziran 2013), Erdem Gündüz’e eylem boyunca yüzlerce yurttaş destek vermiştir. Sosyal medyada çığ gibi büyüyen Duran Adam ve Duran Kadın eylemi Türkiye’yi durdurmuştur.Duran Adam eylemine katılan insanlar polisin düzenlediği tutanağa göre durarak polise şiddet ve hareket kullanmadan direnme suçunu işlemiştir. Çok sayıda Duran Adam gözaltına alınmıştır.Sosyal medyada dünyanın dört bir yanından Duran Adam ve Duran Kadın eylemi fotoğrafları paylaşmıştır. New York’ta Özgürlük Heykeli’nin karşısında Meksika’da, Hindistan’da ve Avrupa’da çok sayıda Duran Adam eylemi yapılmıştır. Duran Adam’ın Taksim’de başlattığı pasif direniş tüm dünyaya yayılmıştır.
- Duran Adama karşı duran adamlar alanlarda yerini almıştır. Taksim’deki duran adamlara ilginç misilleme eylemi yapılmıştır. Bir grup polisin eylemcilerin karşısındaki ağacın altına kitap okuduğu sırada üzerlerinde Duran Adama Karşı Duran Adam yazılı beyaz tişört giyen sekiz kişi de karşı eylem yapılmıştır. Duran Adamların karşısında yaklaşık 45 dakika duran sekiz kişi daha sonra alandan ayrılmıştır.

- 25. Günde (20 Haziran 2013), Taksim’de bikinili eylem yapılmıştır.
- Olayların 28. gününde (23 Haziran 2013), LGBT Taksim’de yürümüştür. Gezi Parkı Direnişi’nde ön safhalarda yer alarak dikkat çeken Lezbiyen, Gay, Biseksüel, Travesti, Transseksüel Dayanışma Derneği (LGBT) 4. Trans Onur yürüyüşüne binlerce kişi katılmıştır. Taksim tramvay durağında toplanan binlerce kişi gökkuşağı renklerinde oluşan bayraklarıyla Tünel Meydanı’na yürümüştür. Yürüyüş sırasında “Her yer Taksim, her yer direniş”, “Transfobik devlet istemiyoruz” sloganları atılmıştır.
- 30. gün (25 Haziran 2013), Kırmızılı kadından sonra siyah elbisesiyle TOMA’nın önünde durarak Gezi Parkı Direnişi’nin simgelerinden biri haline gelen Avusturyalı Kate Cullen, BBC Türkçe’ye konuşmuştur. Cullen, “Beni en fazla etkileyen hayatın farklı kesimlerinden insanların gösterilere katılımıydı. Cuma gecesinden beri gösterilerdeyim ve henüz uyuyamamıştım. O gece üç ayrı olayda gazlanmıştım. Göstericiler birlik duygusu içindeydi, bu harekete bir şey borçlu olduğumu hissettim. Şiddete rağmen eylemlerin barışçılığını vurgulamak için TOMA’nın önünde durup ellerimi açmaya kara verdim” demiştir.

Direniş sırasında üretilen sloganlar ise ortak zeka, akıl ile birlikte ince mizah, espri gücünün birleşimiyle oluşturulmuştur. Gezi’deki başlıca sloganlar şunlardır:⁴¹

- Anamızı da aldık geldik
- Bizim gibi üç çocuk ister misin?
- Bu biber gazı bir harika dostum
- Biberi bal eyledik, meydanları dar eyledik
- İstanbul TOMA’sını seçiyor
- Gazı kes,öpüjem
- Ay resmen devrim
- Merak etme anne ben arkalardayım
- TOMA’lara göğüs geren/ İşte benim Zeki Müren
- Ya ameliyatlı yerime gelseydi

---

⁴¹Kongar ve Küçükkaya, s.18-19.

- Sinirlenince çok güzel oluyorsun Türkiye
- Dakka DukkaDayyup Amca
- Recep Tazyik Gazboğan
- Tayyip'i dinliyorum gözlerim kapalı
- Gazla güzellik olmaz

Daha birçok slogan ve eylemlerle hafızalara kazınan Gezi Parkı Olayları toplumun tüm kesimlerini etkisi altına alarak ülkede geniş çaplı eylem ve protestoları başlatmıştır. Bu eylem ve protestolarda toplumda hiçbir zaman bir araya geleceği düşünülmeyen farklı kesimler meydanlarda buluşmuştur. Katılımcılar kendilerini öncelikle çevreci, feminist, LGBT, Kemalist, Kürt, Alevi, kapitalizm karşıtı Müslüman, spor kulübü taraftarı, öğrenci olarak tanımlayan farklı kimlikli değişik görüşlü gruplardır. Eylemlere sanatçılar ve sanat çevreleri de önemli bir destek sağlamıştır. Dayanışma yalnızca yatay biçimde farklı gruplar arasında değil, dikey biçimde nesiller arasında da gerçekleşmiştir.⁴² Ülke ile sınırlı kalmayıp dünyanın da gündemine oturan bu olaylar dizisi toplumun her kesiminden insanın sorunsuz bir şekilde nasıl bir araya gelebileceğini de gözler önüne sermiştir. Olayın başlangıcı ile birlikte süreçte yaşanan tüm gelişmeler göz önüne alındığında ise Gezi Parkı Olaylarının bir kriz durumu haline geldiği söylemek mümkündür.

Gezi direnişi yarattığı toplumsal ve siyasi etkilerin yansısı, milyonları dumura uğratan yaratıcı zekâsıyla da toplumda yer edinmiştir. İnce zekâ ürünü sloganlar, pankartlar, mesajlar toplumun direnişi sahiplenmesinde önemli etmenlerden biridir.⁴³ Bütün bu zeka ürünü sloganlar eşliğinde Gezi Parkı Olayları Türkiye'nin siyasal, toplumsal birçok alanında bir direniş fenomeni olarak ortaya çıkmıştır. Mizahi protest dil, duran adam, kitap okuma, forumlar, toplu çadır kurma, yeryüzü sofrası, namaz, barış zinciri, tencere-tava, kırmızı elbiseli kadın ve onu takip eden siyah elbiseli kadın, FEMEN grubu gibi birçok simgeyle birlikte Gezi Parkı Olayları toplumsal cinsiyet bağlamında bir çerçeveye de konulmuştur.

---

⁴²Bilim Akademisi Çalışma Grubu Raporu, Erişim Tarihi: 25 Nisan 2014, <http://bilimakademisi.org/wp-content/uploads/2013/08/Siyaset-ve-Toplum-Bilim-Perspektifinden-Gezi-Park%C4%B1-Olaylar%C4%B1.pdf>.

⁴³ Ertürk, s. 105.

2.2. TOPLUMSAL CİNSİYET VE TOPLUMSAL CİNSİYET KURAMLARI

Cinsiyet sözcüğünün günümüzdeki anlamı değişime ve dönüşüme uğramıştır. Artık sosyolojik olarak ya da kavramsal bir kategori olarak kullanılmaktadır. Yeni halinde cinsiyet, kadın ve erkeğin sosyokültürel açıdan tanımlanmasını, toplumların kadın ve erkeğin birbirinden ayırt etme biçimini ve onlara verdiği toplumsal rolleri ifade etmektedir. Kadınlar ve erkekler açısından toplumsal gerçekleri anlamının çözümsel bir aracı olarak kullanılmaktadır.⁴⁴

Toplum kadın ve erkeğe farklı davranır; onlara farklı özellikler, davranışlar, görevler yükler. Örneğin genelde kadından ev işlerini yürütmesi istenirken, erkekten ailenin gelirini sağlaması beklenir. Kadınlardan ve erkeklerden beklenen roller, davranışlar, duygular, faaliyetler farklıdır.⁴⁵

Yıllar boyunca toplumda kadınlara ve erkeklere atfedilen farklı özelliklerin, roller ve statülerin biyolojik olarak belirlendiğine, bunların doğal, dolayısıyla da değiştirilemez olduğuna inanılmıştır. Cinsiyet ile toplumsal cinsiyet arasındaki ayırım da kadınların, erkeklerin hükmü altındaki ikinci konumunu kadınların anatomilerine dayandıran genel eğilimle başatmak için ortaya konmuştur.⁴⁶

Herkes erkek yada dişi olarak doğar. Cinsiyet sadece cinsel organa bakılarak tespit edilebilir. Fakat her kültürün kızları ve oğlanları değerlendirme yöntemi vardır ve onlara farklı roller, tepkiler nitelikler yükler. Doğumlarından itibaren kızlara ve erkeklere tüm bu sosyal ve kültürel algı davranışların paket halinde yüklenmesi aslında toplumsal cinsiyetin öğretilmesi ve benimsetilmesidir.

Cinsiyet (sex) terimi, kadın ya da erkek olmanın biyolojik yönünü ifade etmekte ve biyolojik bir yapıya karşılık gelmektedir. Cinsiyet, bireyin biyolojik cinsiyetine dayalı olarak belirlenen demografik bir kategoridir. İnsanların nüfus cüzdanlarında yazan cinsiyet bu terimin anlamına uygundur. Toplumsal cinsiyet terimi ise kadın ya da erkek olmaya toplumun ve kültürün yüklediği anlamları ve beklentileri ifade eder; kültürel bir yapıyı karşılar ve genellikle bireyin biyolojik yapısıyla ilişkili bulunan psikolojik özelliklerini de içermektedir. Kısaca toplumsal cinsiyet, bireyi kadını ya da

⁴⁴Kamla Bhasin, *Toplumsal Cinsiyet: Bize Yüklenen Roller*, Kadav Yayınları, İstanbul 2003, s.1.

⁴⁵Dökmen, s. 17.

⁴⁶Bhasin, s.1.

erkeksi olarak karakterize eden psikososyal özelliklerdir.⁴⁷ Kadınlar ve erkekler hakkındaki kültürel gerçeklikler ve inançlar –mevcut eşitsizliklerde, reklamlarda, sohbetlerde, zihinlerde, beklentilerde ya da başkalarının davranışlarında temsil edilen ya da çevre tarafından zihinlere uyarlanan- benlik algısını, ilgiyi ve davranışları etkiler, değiştirir.⁴⁸

Her toplum; bir erkek ya da kadını farklı nitelikleri, davranış modelleri, rolleri, sorumlulukları, hakları ve beklentileri olan bir erkek ve kadına, eril ve dişile yavaş yavaş dönüştürür. Biyolojik olan cinsiyetten farklı olarak erkeklerin ve kadınların toplumsal cinsiyet kimlikleri psikolojik ve sosyolojik, yani tarihsel ve kültürel olarak belirlenmiştir.

Bu kavramı ilk kullanan birkaç feminist akademisyen arasında yer alan AnnOakleykonu ile ilgili şu ifadeleri kullanmaktadır.⁴⁹

“Toplumsal cinsiyet bir kültür meselesidir, erkek ve kadınların eril ve dişile olarak sosyal sınıflandırılmasına işaret eder. İnsanların erkek ya da kadın olduğu çoğunlukla biyolojik göstergelere göre anlaşılabilir. İnsanların eril veya dişil olduğu ise aynı şekilde anlaşılabilir. Ölçütler kültürel, yere ve zamana göre değişiklik gösterebilir. Cinsiyetin değişmezliğini kabul etmek zorunludur, ama böylece toplumsal cinsiyetin değişkenliği de kabul edilmelidir.”

Oakley’e göre toplumsal cinsiyet rolünün biyolojik kökeni yoktur, cinsiyet ile toplumsal cinsiyet arasındaki bağlantılar gerçekte hiç de doğal değildir.

İnsanların cinsiyetleri, normal koşullarda kadın ve erkek olmak üzere farklı iki üreme organına göre iki türdür. Toplumsal cinsiyet ise çeşitlilik gösterir. Kadınlar genellikle kadınsı (feminen), erkekler ise genellikle erkeksi (maskülen) olarak sosyalleştirilirler, ancak bu toplumsal beklentilere gerçekten uyma dereceleri bakımından insanlar arasında farklılıklar vardır.⁵⁰

⁴⁷Dökmen, s.19-20.

⁴⁸CodeliaFine, *Toplumsal Cinsiyet Yanılsaması*, Sel Yayıncılık, İstanbul 2011, s. 113.

⁴⁹Bhasin, s.1-2.

⁵⁰Dökmen, s. 21-22.

Tablo 2.1. Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Kavramı Arasındaki Farklar

CİNSİYET	TOPLUMSAL CİNSİYET
Cinsiyet doğaldır.	Toplumsal cinsiyet sosyokültürel, insan icadıdır.
Cinsiyet biyolojiktir. Cinsel organlardaki görünür farklılıklara ve buna bağlı olarak üreme işlevindeki farklılıklara işaret eder.	Toplumsal cinsiyet sosyokültürel, eril ve dişil niteliklere, davranış modellerine, rollere ve sorumluluklara vs. işaret eder.
Cinsiyet değişmez, her yerde aynıdır.	Toplumsal cinsiyet değişkendir, zamana, kültüre, hatta aileye göre değişir.
Cinsiyet değiştirilemez.	Toplumsal cinsiyet değiştirilebilir.

Toplumsal cinsiyet ile kastedilmek istenen şey, cinsel farklılıkların toplumsal ve kültürel düzlemde yarattığı anlamdır. Cinsiyet, yasa ve yasakla özdeşleştirilen ve bir kurgu olarak anatomik öğeleri, biyolojik işlevleri, davranış, duyum ve hazları bir araya toplayan bir kavramdır. Cinsiyet ve cinsellik birbirinden bağımsız düşünülemeyecek kavramlardır. Bu bir aradalık içinde cinsellik, insan cinselliğine ait genel bilinenle, üremeye ilişkin biyolojik olanın sınırına işaret etmektedir. Böylece cinsellik herkesin bildiği tek bir gösteren ve evrensel bir gösterilen olarak işlemektedir. Cinsiyet kavramı, iktidarın cinsellikle olan ilişkisinde iktidarın olumladığını değil de, kendine bağımlı kılmayı hedeflediği değişmez düzenin alanı ve yasağını imlemektedir. Cinsellik yasakları ve kurallarıyla, cinsiyeti yapay bir kategori olarak yeniden üretmektedir. Cinsiyet yeniden üretilirken de, erkek egemen heteroseksüel iktidar düzeninin üreme stratejileri, kadın ve erkeklere yüklediği sembolik değerler ve davranış normları, politik bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu süreçte cinsiyet, toplumsal cinsiyetin toplumsallaşmasının temel koşulu haline gelmektedir.⁵¹

Toplumsal cinsiyetin analitik bir kategori olarak ilgi uyandırması 20.yüzyılın sonlarına denk gelmektedir. Toplumsal cinsiyet, 18.yüzyıldan 20.yüzyılın başlarına ortaya çıkan toplumsal kuramın asli gövdesinde yer almamaktadır. Bu kuramların bazıları kendi mantığını erkek ve kadın karşıtlığı üzerinden kurduğunu, bazılarının bir

⁵¹Nil Mutluer, *Cinsiyet Halleri*, Varlık Yayınları, İstanbul 2008, s. 14.

kadın sorununun varlığını kabul ettiğini, bazılarının ise öznel bir cinsel kimliğin oluşumuna yer verdiklerini belirtmek gerekmektedir.⁵²

Toplumsal cinsiyet ilk kez, cinsiyete dayalı ayrımların asli toplumsal niteliğini ısrarla vurgulayan Amerikalı feministler arasında ortaya çıkmış gibi görünmektedir. Bu kelime, cinsiyet ya da tinsel farklılık gibi terimlerin kullanımında örtük bir şekilde mevcut olan biyolojik determinizmin reddedilmesi anlamına gelmiştir. Ayrıca toplumsal cinsiyet, kadınsılığın normatif tanımlarının ilişkisel yönünü de vurgulamıştır.⁵³

Toplumsal cinsiyet, cinsler arasındaki kavranabilen farklılıklara dayalı toplumsal ilişkilerin kurucu ögesidir ve toplumsal cinsiyet, iktidar ilişkilerini belirgin kılmanın asli yoludur. Cinsler arasındaki farklılıklara dayalı toplumsal ilişkilerin kurucu ögesi olarak toplumsal cinsiyet, birbiriyle ilişkili dört ögeyi içinde barındırır:⁵⁴

“İlki çoğul (ve çoğunlukla çelişkili) temsilleri hatırlatan kültürel simgelerle (örneğin Batı Hristiyan geleneğinde Havva ve Meryem’in kadın simgeleri olması) birlikte aydınlık ve karanlık, arınma ve kirlilik, masumiyet ve yozlaşma mitleridir.”

Buttler’a göre toplumsal cinsiyet, cinsiyetli bedenin üstlendiği kültürel anlamlar bütünüyse, toplumsal cinsiyetin herhangi bir cinsiyetten tek bir şekilde kaynaklandığı söylenemez. Toplumsal cinsiyet aynı zamanda cinsiyetleri tesis eden üretim mekanizmasının ta kendisini de belirtmelidir. Cinsiyetli doğanın ya da doğal bir cinsiyetin üretilmesinde ve bunların söylemsellik öncesi, kültür öncesi bir şeymiş gibi siyasi olarak tarafsızken kültürün gelip üzerinde etki ettiği bir yüzeymiş gibi tesis edilmesinde kullanılan söylemsel/kültürel araçtır.⁵⁵

Türk sosyolog Selek’ e göre ise farklı toplumsal ve kültürel bağlamlar içinde tabi olunan kurallara bağlı olarak toplumsal cinsiyeti kuran, bu kurguları ören ve bireyleri bu örgüler içinde şekillendiren çeşitli mekanizmalar vardır. Özgün işlevleriyle de ön plana çıkan bu mekanizmalar, toplumsal cinsiyet üretiminin çeşitli aşamalarında birbirini tamamlayan bir bütünlük oluşturur.

⁵²Joan W. Scott, *Toplumsal Cinsiyet: Faydalı Bir Tarihsel Analiz Kategorisi*, Agora Kitaplığı, İstanbul 2007, s. 34.

⁵³Scott, s. 3.

⁵⁴Scott, s. 38.

⁵⁵JudithButler, *Cinsiyet Belası*, Metis Yayınları, İstanbul 2012, s. 51.

“Çocuk oyunları, okul takımları, mahalle gruplaşmaları, aile ortamı, iş alanları, askerlik hizmeti gibi alanlar, kadınları ve erkekleri cinsiyet kalıplarına sıkıştırırlar. Bireylerin varlığı ancak cinsiyetlendirilmiş cemaatler içindeyken kabul edilir. Tıpkı kadınların hizaya sokulması gibi, erkekler de farklı toplumsal yapılarda ortaya çıkan özgün araçlarla ve çeşitli ritüellerle “adam edilir”.⁵⁶

Bu süreç öğrenilmiş olarak bireylerin cinsiyetlerinin sağlamlaştırılmasında ve ayrışmanın daha da netleşmesinde önem kazanır. Bütün cinsiyet içerikli durumlar bu görev vizyonu bağlamında şekillenir. Yani toplumsal cinsiyet sadece cinsiyeti değil sınıf ve ırkı da kapsayacak bir siyasi ve toplumsal eşitlik vizyonu ile birlikte yeniden tanımlanmalıdır ve yeniden yapılandırılmalıdır.⁵⁷

Toplumsal cinsiyetin kazanımına ve cinsiyetler arası farklılıkların açıklanmasına ilişkin çeşitli kuramlar bulunmaktadır. Kuramlar dünyayı anlama çabalarının karışık, yararsız ve birbiriyle ilişkili uğraşlar olmaları yerine belli bir olguyu anlamaya yönelik sistemli ve organize çalışmalar olmalarını mümkün kılar.

Aynı konuda birçok kuram görmek mümkündür. Örneğin, cinsiyet rollerinin gelişimini açıklayan pek çok kuram vardır: Psikanalitik kuram, bilişsel gelişim kuramı, sosyal öğrenme kuramı, toplumsal cinsiyet şema kuramı gibi. Bu farklı kuramlar birbirlerini yanlışlamazlar, aynı davranışın farklı yönlerine ışık tutarlar. Bazı yönlerden çelişir gözükseler bile çoğu zaman birbirlerini tamamlarlar.⁵⁸

Çalışmanın bu bölümünde toplumsal cinsiyet kuramlarından en yaygın olanları ele alınacaktır.

2.2.1. Psikanalitik Kuram

Freud'un görüşlerine dayanan psikanalitik yaklaşım, toplumsal cinsiyetin gelişime ilişkin olarak getirilen ilk kuramsal açıklamalardan biridir. Freud'un toplumsal cinsiyetin oluşmasına ilişkin kuramı, libido kavramlaştırmasına dayanır. Libido, biyolojik ve toplumsal cinsiyeti organize eden, biyolojik temeli olan cinsel enerjidir.⁵⁹

⁵⁶Pınar Selek, *Sürüne Sürüne Erkek Olmak*, İletişim Yayınları, İstanbul 2013, s. 221.

⁵⁷Scott, s. 57.

⁵⁸Dökmen, s. 41.

⁵⁹Dökmen, s. 42.

Freud'un psikoseksüel gelişim kuramı yaygın olarak bilinen gelişim kuramlarından biridir. Freud, psikanalitik yaklaşımın bir bölümünü oluşturan bu kuramında bireylerin psikoseksüel gelişimi oral, anal, fallik, latent ve genital olmak üzere beş dönemde tamamladıklarını söylemektedir.⁶⁰

Freud'un kuramında toplumsal cinsiyetin kazanıma ilişkin üç dönem görülür. Bunlar çocukların cinsiyetler arasındaki farklılıkların farkında olmadıkları dönem, farklılıkları anlamaya başladıkları dönem ve ödipal dönemdir.⁶¹

2.2.2. Biyolojik Açıklamalar

Kadın ile erkek arasında gözlenen farklılıklara bazı biyolog ve hekimler, tarih boyunca ilginç açıklamalar getirmiştir. Örneğin kadını erkektekenden daha sevecen, kıskanç, sinirli, utanması ve kendine saygısı olmayan, kandıran gibi özelliklerle tanımlayan Aristoteles, bu özellikleri bir tür salgıya (safra, kan, balgam ve sevda salgısı) bağlamaktadır.⁶²

Beynin yapısını temel alan biyolojik açıklamalar, kadın ve erkeğin beyin yapılarının farklı olduğunu ve bunun da bilişsel işlevlerde farklılaşmaya yol açtığını ileri sürmektedir. Bu yaklaşımlara göre beyin sağ ve sol hemisfer (brainlateralization) olarak ele alınır ve bu iki hemisferin farklı işlevlerde özelleştikleri, bu bakımdan bir asimetri olduğu kabul edilir. Kadın ve erkekte beynin iki hemisferinin işlevlerinin gelişmesinin farklı olduğu ve kadınlarda bu işlevlerin gelişmesinin görece daha zayıf olduğu kabul edilir. Kadınların beyin hemisferlerinin bilişsel işlevlerde daha az özelleşmeleri nedeniyle de bilişsel performanslarının erkeklere göre daha zayıf olduğu ileri sürülür.⁶³

Cinsiyet farklılıklarının biyolojik faktörlere bağlanması, çoğu zaman erkek üstünlüğünün kabulü anlamına gelmiştir. Freud'un "anatomi kaderdir" ilkesi bu yaklaşımda "biyoloji kaderdir" ilkesine dönüşmüştür. Bu görüş, kadın haklarının ve

⁶⁰Hasan Babacanlı, *Gelişim ve Öğrenme*, Nobel Yayıncılık, Ankara 2002, s. 83.

⁶¹Babacanlı, s.84.

⁶²Dökmen, s. 48.

⁶³Dökmen, s.49.

etkinliklerinin kısıtlanması riskini taşır; çünkü biyolojik zorunluluklar nedeniyle iki cinsiyet arasında sosyal eşitliğin imkânsızlığını içerir.⁶⁴

Kadın ve erkek cinsinin biyolojik özelliklerinin toplumsal ilişkilere yansımaları konusu, radikal feministler tarafından farklı bir açıdan ele alınmaktadır. Şöyle ki; radikal feministlere göre, tarihsel dinamizmi ortaya çıkaran en temel etken, farklı cinsiyet sınıfları arasındaki çatışmadır. Onlara göre, sınıfsal ayrımın merkezinde üretim değil, üreme yer almaktadır.⁶⁵

2.2.3. Sosyobiolojik Kuram

Biyolojik yaklaşım içinde de ele alınabilecek bu kuram, 1970'lerde ortaya çıkmıştır. Wilson, sosyobiyojolojiyi insanın da dahil olduğu bütün organizmalarda sosyal davranışın ve sosyal örgütlenmenin biyolojik temelini sistematik incelenmesi olarak tanımlar. Biyolojik yaklaşım daha çok hormonları, beyin yapısı ve işleyişini cinsiyet farklılıklarının nedeni olarak görürken, sosyobiolojik yaklaşım milyonlarca yıllık evrimsel süreci ve genetik değişimi, cinsiyet farklılıklarını açıklaması için temel alır.⁶⁶

Sosyobiyojoloji günümüzde özellikle sosyal antropolojiyi ve sosyal psikolojiyi etkilemiştir. Sosyobiyojoloji, sosyal davranışın biyolojik süreçlerden ve genetik faktörlerden etkilendiği görüşünü ileri süren bir disiplindir. Bu disipline göre diğer türler gibi insanoğlu da kendi genlerinin geleceğe taşınmasını ve genetik özelliklerini kuşaklar boyu yaşamasını sağlama yollarını getirmiştir. Bu görüşe göre toplumsal cinsiyet rolleri de bu amaçla ortaya çıkmıştır.

Sosyobiyologlar, kadınların sadece doğurabildikleri ve bebekleri sütleriyle besleyebildikleri için ilgi ve bakım yönelimli olduklarını ileri sürerler. Yine benzer bir şekilde erkeklerin fiziksel olarak daha güçlü ve daha saldırgan oldukları için savaşçı ve avcı rolünü üstlendiklerini belirtirler. Sosyobiyologlara göre günümüzde geleneksel sayılan cinsiyet rolleri insan türünün hayatta kalmasını ve soyunun devamını sağladığı için geliştirilmiştir.⁶⁷

⁶⁴Yasemin Akman, Münire Erden, *Gelişim ve Öğrenme*, Arkadaş Yayıncılık, Ankara 2008, s.58.

⁶⁵Zekiye Demir, *Modern ve Postmodern Feminizm*, İz Yayınları, İstanbul 1997, s. 64-65.

⁶⁶Dökmen, s.53.

⁶⁷Dökmen, s.53-54.

2.2.4. Sosyal Öğrenme Kuramı

Sosyal öğrenme kavramı ilk defa 1947 yılında Julian Rotter tarafından kullanılmıştır.⁶⁸

Kuramın orijinali Bandura tarafından, öğrenmenin sosyal etkilerinin ortaya konması amacıyla geliştirilmiştir ve bu kuram Bandura ve başkaları tarafından cinsiyet rollerinin öğrenilmesinin bir açıklaması olarak da temel alınmıştır. Sosyal öğrenme kuramının bazı önemli sayıtlıları bulunmaktadır.⁶⁹

1. Her birey belli bir durum için bir tepkiler dağarcığı sağlayan bir öğrenme geçmişine sahiptir.
2. Her durumun genel ve ayırıcı uyarıları vardır ve her durum hem özel hem de ortama bağlı anlamlara sahiptir.
3. Güdüselle faktörler; ya durumlardan etkilenir ya da onları etkiler.
4. Eğer uygulama fırsatı varsa yeni tepkiler kazanılabilir.
5. Davranış eğer olumlu sonuçlara yol açıyorsa kazanılır ve sürdürülür.

Kuramda özellikle iki öğrenme sürecine önem verilmektedir.⁷⁰

1. Edimsel koşullanma
2. Model alma ve taklit

Sosyal öğrenme kuramı, cinsiyet farklılıklarının başka insanların davranışlarının gözlenmesi, pekiştirme ya da ceza uygulamaları ve taklit aracılığıyla şekillendiğini ileri sürmektedir. Mischel ve Bandura'ya göre çocuklar cinsiyetlerine uygun davranışlarda bulunmaları için uygulanan ceza ve ödül sonucunda cinsiyet rolü davranışlarını öğrenebilirler. Bu sosyal geribildirim çocuklara hangi davranışların gelecekte ödül ya da ceza alabileceğine ilişkin bilgi sağlar. Bu ödül ve cezalar çocuğun gelecekteki davranışlarını şekillendirir. Örneğin; babasına araba tamir ederken yardım etmek isteyen ama ona uygun bir iş olmadığı gerekçesiyle uzaklaştırılan bir kız çocuğu, gelecekte babasına yardım etme konusunda hiç de hevesli olmayacaktır. Ama annesine mutfakta yardım etmesi halinde övgü alıyorsa yeniden annesine yardım etmek isteyecektir.⁷¹

⁶⁸Yaşar Özbay, *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*, Öğreti Yayınları, Ankara 2004, s.154.

⁶⁹Dökmen, s. 59.

⁷⁰Özbay, s.155.

⁷¹Dökmen, s. 60-61.

2.2.5. Sosyal Bilişsel Kuram

Sosyal bilişsel kuramda, toplumsal cinsiyetin gelişimi üçlü karşılıklı nedensellikte açıklanır. Üçlü karşılıklı nedensellik modelinde kişisel faktörler, davranış örüntüleri ve çevresel olaylar birlikte ele alınır. Kişisel faktörler; bilişsel, duygusal ve biyolojik olayları, cinsiyet bağlantılı kavramsallaştırmaları, davranışsal ve yargısal standartları ve benlik düzenleyici etkileri içerir. Davranış, cinsiyetle bağlantılı etkinlik örüntülerini ifade eder. Çevresel faktörler ise, günlük yaşamda karşılaşılan geniş bir sosyal etkiler ağını gösterir. Bunlar karşılıklı bir etkileşim içindedirler, ama tek bir örüntü göstermezler; her birinin katkısı, etkinliğe, duruma ya da sosyoyapısal sınırlamalara ya da fırsatlara bağlı olarak değişir, biri diğerlerinden daha baskın olabilir.⁷²

2.2.6. Bilişsel Gelişim Kuramı

Toplumsal cinsiyetin gelişimini açıklarken bilişsel bir yaklaşım sunan ilk kuram olarak Kohlberg'ün kuramından söz edilmektedir. Bu kuram, Piaget'in bilişsel gelişim kuramına dayanmaktadır.

Piaget'ye göre küçük çocukların düşünce biçimleri, daha büyük çocuklarınkinden niteliksel olarak farklıdır. Örneğin, küçük çocuklar bir doğru boyunca iki dizi olarak sıralanmış aynı sayıdaki madeni paraların dizilişlerindeki farklılıktan dolayı farklı miktarlarda olduklarını, aralıklı olarak dizilmiş olanın daha çok olduğunu düşünürler. Fiziksel görünüm, çocukların yargılarını büyük ölçüde etkiler.

Kohlberg de çocukların niceliksel ve ahlaki yargılarının gelişiminde kavramları öğrenmeleri gibi cinsiyete uygun davranmayı da öğrendiklerini ileri sürmüştür. Buna göre çocuklar bilişsel olarak olgunlaştıklarında kendilerini kadın ya da erkek olarak kategorileştirirler ve bu cinsel kimlikle, bu kategoriye uygun olduğunu düşündükleri şekilde davranmaya çalışırlar.⁷³

⁷²Patricia H. Miller, *Gelişim Psikolojisi Kuramları*, İmge Kitabevi, Ankara 2006, s. 236-241.

⁷³Doğan Cüceloğlu, *İnsan ve Davranışı: Psikolojinin Temel Kavramları*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2003, s. 346-350.

Bu kuram, sosyal öğrenme kuramının tersine, çocuğun kadınsı ya da erkeksi olmayı istemesinin nedeninin diğerleri tarafından ödüllendirilmesi değil, kendisini bir kız ya da erkek olarak kimliklendirmesi olduğunu ileri sürer.⁷⁴

Kohlberg'e göre çocukların cinsiyet rol gelişimleri üç dönemde gerçekleşir: yaklaşık 2-3,5 yaşları arasında gözlenen cinsiyeti etiketleme dönemi, yaklaşık 3,5-4,5 yaşları arasındaki cinsiyetin kararlılığı dönemi ve yaklaşık 4,5-7 yaşları arasındaki cinsiyetin değişmezliği dönemidir.⁷⁵

2.2.7. Toplumsal Cinsiyet Şeması Kuramı

Bu kuram, sosyal öğrenme ve bilişsel gelişim kuramlarının temel görüşlerini birleştirmektedir. Özellikle cinsiyet ayrıştırmasının çocuğun kendilik bilgisi de dahil tüm bilgiyi kültürün kadınlık ve erkeklik tanımlarına göre kodlamaya ve organize etmeye hazır oluşundan kaynaklandığını kabul etmektedir. Bu bakımdan bilişsel gelişim kuramına benzemektedir. Ayrıca bu cinsiyet şeması temelinde bilgi işlemenin toplumun cinsiyet ayrımcı uygulamalarından da kaynaklandığını ileri sürmektedir. Bu bakımdan da sosyal öğrenme kuramına benzemektedir. Sosyal öğrenme kuramı gibi cinsiyeti tipleştirme sürecinin öğrenilmiş olduğunu kabul eder ve dolayısıyla kaçınılabılır ve değiştirilebilir bir süreç olduğunu belirtir.⁷⁶

Bilgiyi, toplumsal cinsiyet şemasına göre işleme, özellikleri ve davranışları kadınsı ve erkeksi kategorilerine ayırmaya yol açar. Cinsiyetle ilgisi olmayan şeyler bile kadınsı ya da erkeksi kategorisine sokularak işlenir. Örneğin, nazik ve bülbül gibi nitelermeler kadınsı kategorisine atılan ve kartal gibi nitelermeler de erkeksi kategorisine yerleştirilebilir. Toplumsal cinsiyet şeması, kadın ve erkek özelliklerinin algılanmasında ve bilginin işleminde temel oluşturan bir çerçevedir. Kadın ve erkek arasındaki ayrımı vurgulayan bir kültür içinde büyüyen çocuklar, kendileri ve diğerleri, hatta nesne ve olaylar hakkındaki bilgileri, algıladıkları bu cinsiyet çağrışımlarına göre işlemeyi öğrenirler.⁷⁷

⁷⁴Dökmen, s.65.

⁷⁵Cüceloğlu, s. 352.

⁷⁶Dökmen, s. 68.

⁷⁷Dökmen, s.69.

Bem'e göre, gelişen çocuk, toplumunun kadınlık ve erkeklik tanımlarını öğrenmektedir. Çoğu toplumlarda bu tanımlar, sadece doğrudan kadınla ve erkekle ilişkili anatomik farklılıklara, iş bölümüne ve kişilik özelliklerine dayanmamakta olup bunların yanı sıra dile, yapılan benzetmelere yansımış çok zengin bir çağrışımı da içermektedir. Genel olarak toplumlarda, kadın ve erkek farklılığındaki ikilik kadar zengin bir içeriğe ve kendine özgü özelliklere sahip bir başka ikilik bulunmamaktadır. Çocuk, cinsiyetle ilgili bu özel bilgileri sadece öğrenmekle kalmayıp, aynı zamanda kendisine ulaşan her yeni bilgiyi cinsiyetle ilişkilendirilen bu zengin içeriğe bağlı olarak değerlendirmekte ve özümsemektedir. Kısacası çocuk, gelişen bir toplumsal cinsiyet şeması aracılığıyla gelen bilgiyi kodlamayı ve örgütlemeyi de öğrenmektedir.⁷⁸

2.2.8. Toplumsal Cinsiyet Şemasıyla Bilgi İşleme Kuramı

Toplumsal cinsiyet şemasıyla bilgi işleme kuramı, çocuğun cinsiyetiyle ilgili bilgilerin işlenmesine aktif olarak katıldığını ileri sürmektedir. Kohlberg'ün kuramındaki gibi çocuğun kendi cinsiyet grubuyla ilgili bilgileri, değerleri ve davranışları kendisinin keşfettiğini, ama bu keşfetmenin cinsiyet değişmezliğine ulaşınca değil, kendi cinsiyetini keşfedince başladığını söyler. Çocuk bir kez cinsel kimliğini kazanınca çok zengin bir içeriğe sahip cinsiyet şemasıyla karşılaşır. Her cinsiyete uygun bulunan davranış ve özelliklerle ilgili organize bilgiyi içeren bu şema, çevrenin yorumlanmasında ve uygun davranış biçiminin seçilmesinde temel alınır.⁷⁹

Martin ve Halverson tarafından önerilen ve geliştirilen toplumsal cinsiyet şemasıyla bilgi işleme kuramı diğer bilişsel gelişim kuramları gibi cinsiyet şemasına odaklanmıştır. Bu kuramda temel olarak iki tip şema ele alınmaktadır. Birinci tip şema genel cinsiyet şemasıdır. Bu şema, çocuğun nesnelere, davranışları, kişilik özelliklerini ve rolleri gruplaması için gereken genel bilgileri içerir. Bu şemada kadın ve erkeğin birbirlerinden farklı olduğuna ilişkin kalıpyargılar bulunur; her cinsiyetle ilişkili bulunan özelliklerle ilgili listeler vardır. Örneğin; kızlar dikiş diker, erkekler kamyonla oynar gibi.

İkinci tip şema da genel cinsiyet şemasıdır. Bireyin kendi cinsiyetine ilişkin bilgiler içeren bu şema ilk şemanın daha dar ama ayrıntılı bir şeklidir; kendi cinsiyetine

⁷⁸ Özbay, s. 66.

⁷⁹ Miller, s. 354.

geleneksel olarak uygun bulunan davranışları ve bunlarla ilgili ayrıntılı eylem planlarını içermektedir. Örneğin; birinci şemasından kızların dikiş diktiklerini öğrenen kız çocuğu, cinsiyetiyle tutarlı davranmak için dikiş dikmeyi öğrenmek isteyecektir.

Bu iki şemaya daha az ayrıntılı içeriği olan bir üçüncü tip şema eklenebilir; bu da diğer cinsiyet şemasıdır. Bu şemada da diğer cinsiyetin davranışları ve eylem planları bulunur, ama kendi cinsiyet şemasındaki gibi zengin ve ayrıntılı içeriğe sahip değildir.⁸⁰

2.2.9. Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargısının Önyargı Modeli

Martin ve arkadaşları, toplumsal cinsiyet şemasıyla bilgi işleme kuramına dayanarak yeni bir model, cinsiyet kalıpyargıları bilgisinin öğeleri modelini önermiştir. Bu model, çocukların kalıpyargılı bilgileri nasıl kullandıklarını daha iyi anlamaya yönelmiştir. Martin, bu modelin Deaux ve Lewis'in yetişkinlerdeki toplumsal cinsiyet bilgisinin yapısıyla ilgili önerdikleri öğeleri içerdiğini belirtmiştir: Rol davranışları, meslekler, kişilik özellikleri, fiziksel görünüm. Cinsiyetle ilgili özellikler bu öğelere göre organize edilir ve iki ana boyutta ele alınır: kadınsı özellikler ve erkeksi özellikler. Bütün bu özellikler cinsiyet kalıpyargıları temelinde birbirleriyle bağlantılıdır ve birbirlerini çağırır.⁸¹

2.2.10. Sosyal Rol Kuramı

Bu kurama göre kadın ve erkeğe toplum içinde farklı statüler verilmiştir ve hiyerarşik yapı içinde erkekler daha yüksek statülü rollere sahiptir. Bu farklılık, kadın ve erkek için belirlenen kalıpyargıları ve dolayısıyla her iki cinsiyetin kendisinden ve diğer cinsiyetten beklediği davranış ve özellikleri de etkilemektedir. Böylece sosyal rolleri farklı olduğu için kadın ve erkek arasında farklılıklar oluşur.

Sosyal rol kuramı, kadınlar ile erkekler arasındaki bütün davranışsal farklılıkların cinsiyet kalıpyargıları ve sosyal rollerle açıklanabileceğini ileri sürmektedir. Sosyal rol, toplum tarafından tanımlanan, bir sosyal kategorideki bireylerin hepsinden beklenen, öğrenilmiş tepkilerdir. Bütün toplumlarda, kadınlardan ve erkeklerden beklenen sosyal

---

⁸⁰Dökmen, s. 77-78.

⁸¹Dökmen, s. 81.

roller ile bu beklentilere uygun farklı davranış beklentileri vardır. Örneğin, çoğu kültürde çocukların sorumluluğu erkeklere değil kadınlara verilmiştir.⁸²

2.2.11. Benlik Sunuşu Kuramı (Toplumsal Cinsiyetle Bağlantılı Davranışın İnteraktif Modeli)

Model, cinsiyetle bağlantılı sosyal davranışların pek çok faktörden etkilendiğini, çok esnek olduğunu ve ortama bağlı olduğunu vurgulamaktadır. Davranışlar, büyük ölçüde kişisel tercihlerin, başkalarının davranışlarının ve bağlamın (ortamın, koşulların) bir işlevi olarak değişebilir.

Deaux ve Major, toplumsal cinsiyeti, güçlü ve çarpıcı bir sosyal kategori olarak ele almış ve toplumsal cinsiyetle ilişkili davranışların görüleceği sosyal etkileşimlerdeki üç önemli duruma dikkati çekmiştir: algılayan, aktör ve ortam. Benlik sunuşu kuramına göre kişinin duruma göre değişen davranışları kendi toplumsal cinsiyet kavramalarına, ortama, başkalarının beklentilerine uygun davranma kararına bağlıdır.⁸³

2.2.12. Çok Faktörlü Toplumsal Cinsiyet Kimliği Kuramı

Toplumsal cinsiyet özelliklerini tek ya da iki faktörler açıklamanın mümkün olmadığını belirten Spence, çok faktörlü toplumsal cinsiyet kimliği kuramını önermiştir. Toplumsal cinsiyet kimliği, birbirleriyle ilişkili pek çok faktörden oluşan bir yapı olarak kavramlaştırılmalıdır. Toplumsal cinsiyetle ilişkili fenomenler, dört önemli boyuta ayrılabilir.⁸⁴

1. Toplumsal cinsiyet kimliği ya da benlik kavramı (kişinin temel kadınsılık ve erkeksilik duygusu)
2. Araçsal ve dışavurumcu kişilik özellikleri (kalıpyargılı olarak kadınla ya da erkekle bağlantılı olduğu düşünülen özellikler)
3. Toplumsal cinsiyete ilgiler, rol davranışları ve tutumlar
4. Cinsel yönelim. Kişinin çeşitli özellikleri vardır ve bunların kimi bu dört boyutun bazılarında kadınsı, bazılarında ise erkeksi olabilir.

---

⁸²Özbay, s. 67.

⁸³Dökmen, s. 85.

⁸⁴Dökmen, s. 88.

Spence'e göre genellikle kişinin benlik kavramı biyolojik cinsiyetiyle paraleldir. Gerçekte bireyin biyolojik cinsiyetine uygun olarak kadınsı ya da erkeksi olan yanları kadar biyolojik cinsiyetine uymayan karşıt cinsiyet rol yönelimleri olabilir ama kişi kendisini yine de biyolojik cinsiyetine uygun olarak kadınsı ya da erkeksi biçiminde tanımlar. Bütüncül benlik kavramı da buna göre oluşur. Yaşa ve yaşananlara bağlı olarak kişinin toplumsal cinsiyetle ilişkili özelliklerinde bazı değişimler olabilir ama benlik kavramı (kendini kadınsı ya da erkeksi olarak tanımlama) genellikle yaşam boyu sabit kalır.⁸⁵

2.3. GEZİ PARKI OLAYLARININ TOPLUMSAL CİNSİYET İLİŞKİSİ

Gezi Parkı Olaylarının en belirgin özelliklerinden biri de toplumun tüm kesimlerini kapsayan her gruptan bir örneklem oluşturmasıdır. Gezi Parkı'yla başlayan "sivil direnişte" çoğunluğu, genç, eğitilmiş ve laiklik hassasiyetleri yüksek olan modern bir kitlenin oluşturduğu insanlar oluşturmuştur. Azınlık olmalarına rağmen, bu direniş olayının temel çekim ve atım gücü olarak da özgürlükçüleri, feministleri, başörtülülere, ekolojistleri, hayvan hakları savunucularını, LGBT aktivistleri, Marksist geleneğe sıkı sıkıya bağlı devrimciler ile anarşistleri hemen fark edilmektedir.⁸⁶

Gezi Parkı Olaylarının bir halk isyanına dönüşmesinde ve ilerletilmesinde en önemli etkenlerden biri de kadınların katılımı olmuştur. Haziran İsyanı, neoliberalizmi, erkek egemenliğini, gericiliği ve bunları kadının aleyhine somutlaştıran iktidarı hedef alan politik bir kadın hareketinin yaratılması amacı doğrultusunda önemli bir deneyim yaratmıştır. Kadınlar sadece harekete katılmakla kalmamış aynı zamanda isyanı ileriye taşımıştır. Gezi Parkı'nda direnişin en başından itibaren kadınlar barikatların önünde, çadır alanlarında, nöbette, tencere tava eylemlerinde, plaza önlerinde, forumlarda, yani direnişin her anında kitlesel, militan katılımları ile kimilerine göre olayları bir "Kadın İsyanı"na çevirmiştir. Aynı zamanda hareket içerisindeki erkek egemen söyleme karşı uzun yıllarda alınamayacak bir mesafe katedilmiştir. Bu durum isyanın önemli kazanımlarından biri olmuştur. Gezi Parkı'nda hakim olan cinsiyetçi hakaret ve

⁸⁵Dökmen, s. 89.

⁸⁶AlainBodiou, *Direnişi Düşünmek:2013 Taksim Gezi Parkı Olayları*, Monokl Yayınları, İstanbul 2013, s.55.

küfürle karşı “küfürle değil, inatla diren” sloganı ise parkın işgal edildiği bir aya yakın bir sürede önemli oranda karşılık bulmuştur.⁸⁷

Eylemin ilk günlerinde polisin “kırmızılı kadın” olarak tanınan Ceyda Sungur’un yüzüne yakın mesafeden biber gazı sıkması, dünyayı ayağa kaldırmıştır. Uluslararası haber ajanslarının yayınladığı fotoğraflar büyük yankı uyandırmış ve kırmızılı kadın direnişin sembollerinden biri haline gelmiştir.⁸⁸ Kırmızılı kadının bir fenomen haline gelmesi ise diğer kadınların da eyleme katılması bakımından öncü bir niteliğe sahiptir. Yine aynı şekilde süreçte TOMA’nın önünde tazyikli suya karşı direnen siyah elbiseli kadın da kitleleri harekete geçiren bir güce sahip olmuştur.

Ankara’daki eylemler sırasında ise genç kadınların TOMA önünde dans etmesi, polisin müdahalesini, ellerini birbirlerinin omzuna atarak cesaret yüklü bir endişeyle izleyen eylemcilerin sergilediği görüntü de, direnişin eğlendiren görüntüleri arasında yer almıştır.⁸⁹

Kadınlar Gezi Parkı Olaylarına kadar birçok cinsiyet ayrımcılığına dair uygulamaya muhatap olmuş, olaylar öncesine kadar da çeşitli konularda hak, özgürlük ve eşitlik mücadelesi içerisine girmişlerdir. Örneğin hükümetin kürtajı yasaklama girişimleri kadın hareketinin gösterdiği refleksiyle geri çekilmiş; yasa, kısıtlamalarla yumuşatılarak uygulamaya konulmuştur. Tecavüz davalarına müdahil olan kadın hareketinin girişimiyle Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bile devreye girmek

⁸⁷ İnal, s. 132.

⁸⁸ Ertürk, s.38.

⁸⁹ Ertürk, s.108.

zorunda kalmış; Sakarya, Bingöl, Edirne davalarında olduğu gibi sanıkların tutuklanması, mağdurların koruma altına alınması ve tecavüz sonucu oluşan gebeliğin sonlandırılması sağlanabilmiştir.⁹⁰

Kadın meselesinin toplum yapısını doğrudan etkilediğini göremeyenler ve bu meselenin ardından da anlaşılacağı üzere yalnızca kadınları ilgilendirdiğini düşünenler için kadınların Gezi Parkı Olaylarına verdiği desteğin içeriği anlaşılabilir. Kadınların eylemlerde bu derece ön saflarda yer alması, facebook ve twitter'dan paylaşılan mesajlar üzerinden de şaşkınlık ve dönüşümün ipuçları verilmektedir.⁹¹

•Erkek isimli bir facebook kullanıcısı: *bundan sonra herkesten ricam korkaklar için "karı gibi" lafı kullanılmayın.*

•Kadın isimli bir twitter kullanıcısı: gaz yerken bir erkek *"Bu kadar güçlü olmamızın sebeplerinden biri de kadınların da korkusuzca önde olması"* demiştir.⁹²

Nitekim kadınların eylemde ön planda olması, bazılarında şaşkınlık, bazılarında sevinç, bazılarında ise elbette öfke yaratmıştır.⁹³ Bu durum özellikle Gezi sürecinde her şeyi ve herkesi sahiplenen dil kullanma hummasında kadınların da aldığı pay ile kendini göstermiştir.

Eylemlerde kadınların, genç kızların cesaretleri, zekası ve yaratıcı dehaları ile erkeklerden daha fazla dikkat çekmeleri üzerine Gezi Olayları yatay ve dişil pasif olarak nitelenmiş fakat pasif direniş olarak da nitelense de eylem dikey olarak kalmıştır. Edilgen halden usulca uyanarak ayağa kalkan yine dişil ve pasif direniş ile bu kez TOMA'ların gaz püskürten polisin önünde gündelik hayat kılıkları içinde duran adam benzeri dikey (onurlu) bir duruş sergileyerek iktidara tepkilerini dile getiren gösterge, imge ve fotoğrafların ortaya çıkması da kendiliğinden gelişmiştir.⁹⁴

Feminist kanat ise olaylara örgütlü bir biçimde destek vererek bir platform kurmuştur. Kadınlar da eylemde mevcutken feministler tıpkı Antikapitalist

⁹⁰ İnal, s.123.

⁹¹ İnal, s.301.

⁹²Facebook ve Twitter sitelerinden örneklem olarak ele alınan içeriklerde kullanıcı isimlerinin, etik açıdan ihlal edilebileceği gerekçesiyle kullanıcı isimlerine açıkça yer verilmemesi uygun görülmüştür.

⁹³İnal, s.247.

⁹⁴ İnal, s. 175.

Müslümanlar, LGBT grupları gibi gitgide daha fazla görünür hale gelmiştir. Üstüne üstlük bu görünürlük eylemdeki cinsiyetçi küfür hummasını kırmıştır. Uyarıya maruz kalan erkeklerin uyarıyı yorumlama biçimlerinde hangi saiklerin devreye girdiğinin kesin bir yanıtı olmasa da meydanlardan yükselen cinsiyetçi küfür dozunda ciddi bir düşüş yaşanmıştır. Bu düşüşün bilinçlenmeyle mi yoksa dönemsel edep takınma mecburiyetiyle mi açıklanması gerektiği başlı başına bir ayrı konudur. Nitekim kadınların yanında küfredilmemesi gerektiğine inanmak, çoğu kez cinsiyetçi söylemden hicap duymanın değil erkek dünyasını dışarıya taşırmama gayretinin bir sonucudur. “Kadınlar var, ayıp oluyor” demek tam da buna denk düşmektedir, yani buradan da kadın yokken küfredebilirsin mantığı ortaya çıkmaktadır. Durum böyle olunca cinsiyetçi küfürlerin azalmasını tez elden bilinçlenmeye bağlamak kolay değil ancak gelişmenin olumlu olduğunu inkâr da etmemek gerekir.

Şimdiye kadar sürekli toplum dışına itilen, şiddete maruz kalan LGBT bireylerin sürdürdüğü mücadele de onların, direnişin etkin aktörleri arasında yer almasını sağlamıştır. Özellikle hareket içerisinde cinsiyetçiliğin ve ayrımcılığın reddedilmesine yönelik eğilimlerin belirlenmesinde kadınların kitlesel varlığının ve LGBT hareketinin isyana örgütlü katılımın çok önemli bir etkisi olduğunu belirtmek gerekir. Son yıllarda toplumsal muhalefet içerisinde daha fazla görünür hale gelen LGBT birey ve örgütler, direniş boyunca etkin biçimde isyanda yer almıştır; kendi söylemleriyle, sloganlarıyla direnişin aktif unsuru olmuştur. Her geçen yıl katılımın arttığı Onur Yürüyüşü bu yıl rekor katılımı gerçekleştirmiştir. Bunun en önemli nedeni, LGBT birey ve örgütlerin Gezi sürecindeki tutumudur. Bu tutum Gezi'nin diğer bileşenleri tarafından görülmüş ve Onur Yürüyüşü'nün eşitlik, özgürlük, saygı gibi bütün talepleri sahiplenilmiştir.⁹⁵

Tüm bunlara rağmen, özellikle ilk günlerde sarfedilen küfürlerin cinsiyetçi, homofobik ve transfobik içerikleri ciddi gerilimler yaratmıştır. Gay bir direnişçi yaşadıklarını şöyle anlatmıştır:⁹⁶

“O kadar birlikte gaz ye, diren, sonra ‘i...’ küfürleri savrulsun. Dayanamayıp bağırdım onlara, bizde burada sizinle direniyoruz, niye ‘i...’ bir küfür olarak kullanıyorsunuz? Sustular, ‘biz onu kastetmemiştik’.

⁹⁵ İnal, s.133.

⁹⁶ İnal, s.134.

Benzer karşılaşmalar, LGBT bireylerin Çarşı'ya destek için Beşiktaş'a gitmeleri, yemek götürmeleri, özellikle Çarşı grubunda bir etki yaratmışa benziyor ki onlar da iade-i ziyaret yaparak bu konuya dikkat edeceklerini söylemiştir.

LGBT aktivistlerin eylemde yer alması, aynı zamanda Gezi'deki cinsiyetçi slogan ve söylemlerin tepki almasına da yol açmıştır. Ali Ekber Ertürk, Gezi Parkı Olaylarını ele aldığı eserinde bir forumda tanıklık ettiği durumu şöyle anlatmaktadır:⁹⁷

“Yine Kuğulu'daki forumdayım. Çoğunluğu gençlerden oluşan ikiyüzlü aşkın kişi, koca bir dairede oluşturmuş, söz alan, serbest kürsü modunda konuşuyordu, yirmili yaşlarda bir genç söz aldı, “Ben, eşcinselim” dedi. “Sizden, rica ediyorum, her kime yönelik tavır sergiliyorsak, lütfen ‘ibne’ demeyelim. Bu, hem bir eşcinsel olarak bana hem de eylemlerde en ön saflarda yer alan eşcinsel arkadaşlarımıza büyük hakarettir” diye devam etti. Genç, sözlerinin devamında “orospu çocuğu gibi ifadeleri de kullanmayalım. Hayat kadınlarını kırmış oluruz” önerisinde bulundu.”

Ertürk'ün eserinde yer alan bir görüşmesinde aktivist-trans birey olan Asya Elmas süreçle alakalı şunları aktarmaktadır:⁹⁸

“Bir eşcinsel, bir trans olarak bana göre Gezi, insanların dönüm noktası oldu. Gezi, hem bize hem de heteroseksüellere şunu öğretti: Kim olursan ol, ne olursan ol, zulme karşı birlikte direnebiliriz! Gezi bize, mazlumun yanında olmayı ve en daha da önemlisi “senden farklı olan” insanların da aslında senden farklı olmadığını ve oturup konuştuğunda aslında senden farklı olmadığını, önyargıların kırıldığını öğretti. Gezi, heterolara, bir LGBT bireyinin de herkes gibi insan olduğunu ve onların hayatının sadece seks ve eğlenceden ibaret olmadığını ve bizim de her konuda heterolar gibi mücadele edebildiğimizi, halkın sorunlarıyla da yakından ilgilendiğimizi ve bu uğurda fedakarlık yaptığımızı gösterdi. Gezi, bu açıdan da bize büyük kazanım oldu. LGBT'liler on yılda, yirmi yılda elde edemeyebileceği kazanımları bir ayda elde etti. Bizi desteklemeye gelen herkese çok teşekkür ederim. Gezi'den sonra artık şunu iyi biliyorum ki, ben trans kimliğimle ülkemde özgürce yaşayabilirim.”

Yapılan görüşmeden de anlaşılmaktadır ki Gezi Parkı Olayları içinde yaşanan toplumu bir noktadan başka bir noktaya taşımıştır. Toplumda birbirine tamamen sırt

⁹⁷ Ertürk, s. 100.

⁹⁸ Ertürk, s.128-130.

dönmüş grupların nasıl bir araya gelebileceğini göstermiştir. Bu bakımdan Gezi Parkı Eylemleri bu güne kadar gerçekleşen eylem ve protestolardan farklı olarak bambaşka bir çerçeveye konulmuştur.

2.3. SOSYAL MEDYA

Sosyal medya konusu literatürde birkaç farklı kavramla birlikte anılmakta ve bu kavramlar birbirinden farklı olsa da çoğu zaman birbirlerinin yerine kullanılabilir. Yeni medya, sosyal ağ, online medya kavramları, genel olarak sosyal medya kavramı ile birbirine karıştırılmakta ve kimi zaman sosyal medya kavramı yerine kullanılmaktadır. Literatürde geçen bu kavramları birbirleriyle karıştırmamak için kısaca tanımlarına yer vermek yararlı olacaktır. Yeni medya olarak nitelenen kavram aslında bilgisayarların işlem gücü olmadan oluşturulamayacak veya kullanılmayacak olan ortamlardır.⁹⁹ Yeni medyaya örnek olarak internet, web siteleri, CD-Rom ve DVD ler örnek sayılabilir. Sosyal ağ kavramı da insanların yarattığı sanal ortamdaki sosyal iletişim kurmaya yarayan ağlar şeklinde tanımlanmaktadır.¹⁰⁰ Sosyal ağlar sadece eğlence amaçlı iletişim kurmaya değil, aynı zamanda iş bulma kurumu ya da eğitim kurumu olarak da hizmet verebilmektedir. Online medya, internet kullanıcılarının çevrimiçi ağlarda buluşmasını sağlayan bir mecra ve sosyal medya da bunlardan birisidir.

Sosyal medyanın ise birçok tanımı mevcuttur ancak en sade biçimiyle sosyal medya internet kullanıcılarının enformasyonu, bilgiyi kendi hâkimiyeti altında kullanabildiği sosyal ağlardır.

Sosyal medya kullanım oranının dünya çapında baş döndürücü bir şekilde artması çağdaş toplumların bilgi paylaşımını radikal bir biçimde değiştirmiştir. Dünyada 500 milyontwitter ve bir milyardan fazla facebook kullanıcıysa, YouTube'da bir günde tam dört milyar video izleniyorsa ve her geçen saniye bu mecraya milyonlarca kişi katılıyorsa artık bambaşka bir iletişim evreninde olduğumuzu kabul etmemiz gerekmektedir.¹⁰¹

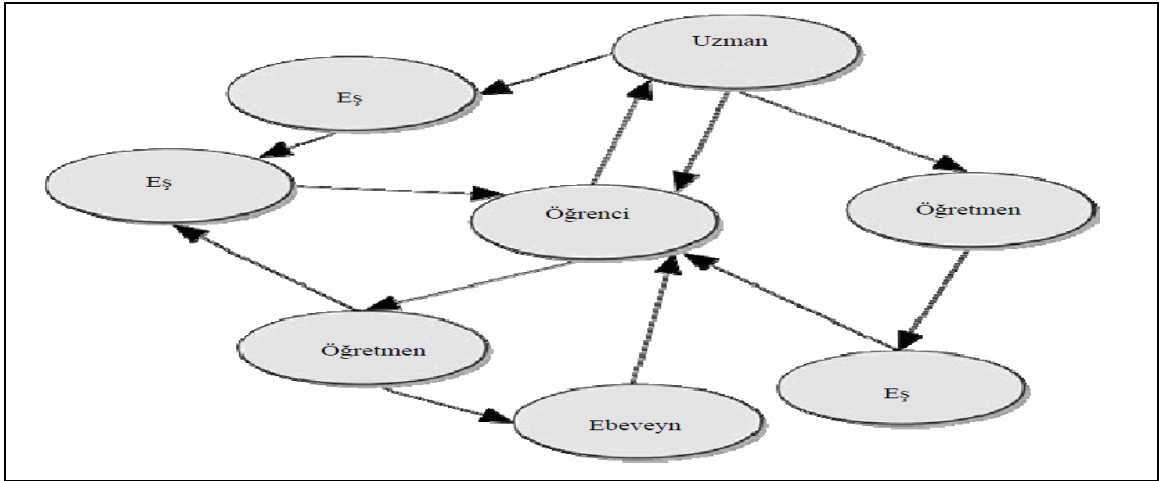
⁹⁹ Yeni Medya, Erişim Tarihi: 25 Mayıs 2014, http://tr.wikipedia.org/wiki/Yeni_medya.

¹⁰⁰ Sosyal Ağ, Erişim Tarihi: 25 Mayıs 2014, http://tr.wikipedia.org/wiki/Sosyal_a%C4%9F.

¹⁰¹ Sosyal Medya ve İfade Özgürlüğü, Erişim Tarihi: 15 Kasım 2013, <http://www.bilgi.edu.tr/tr/haberler-ve-etkinlikler/haber/2216/sosyal-medya-ve-ifade-ozgurlugu/>.

Sosyal medya kullanım bakımından karmaşık bir yapıda görünmesine rağmen basit bir iletişim simetrisine sahiptir. Örneğin bir öğrenci sosyal medya üzerinden bir öğretmen ve bir uzmanla iletişim kurarken, aynı zamanda farklı kişiler bu öğrenciyle yine sosyal medya üzerinden iletişim kurabilmektedir. Bu durum sosyal medyanın kullanım kolaylığını da açıklamaktadır.¹⁰²

Tablo 2.2. Sosyal Medya Kullanımı İletişim Grafiği

Sosyal medya sürekli güncellenebilmesi, çoklu kullanıma açık olması ve sanal paylaşımına olanak tanınması gibi açılardan en ideal mecralardan biri olarak kendini göstermektedir. İnsanlar sosyal medyada günlük düşüncelerini yazmakta, bu düşünceler üzerine tartışabilmekte ve yeni fikirler ortaya koyabilmektedir. Ayrıca kişisel bilgilerinin yanında çeşitli fotoğraflar, videolar, paylaşabilmekte, iş arayabilmekte ve hatta bulabilmekte ayrıca sıkılmadan gerçek dünyayı sanal ortamda yaşayabilmektedir. Bu durum gün geçtikçe tüm dikkatlerin bu alana yönelmesine sebep olmakta ve yenilenen sanal dünyaya yeni bir kavramsal çerçeve çizmektedir.¹⁰³

Yirminci yüzyılın sonlarından itibaren bilgi ve iletişim teknolojilerinde meydana gelen gelişmeler genelde toplum üzerinde, özelde medyanın kurumsal yapısında değişikliklere neden olmuştur. Bu durumu özellikle internetin yaygınlaşması sonucunda gazete, radyo ve televizyona ait özellikleri taşıyan ve hatta daha fazlasını kendi teknolojik bünyesinde birleştirebilen bir yapı olarak tanımlamak mümkündür. Aslında

¹⁰²Z. Beril Akıncı Vural, Mikail Bat, "Yeni Bir İletişim Ortam Olarak Sosyal Medya: Ege Üniversitesi İletişim Fakültesine Yönelik Bir Araştırma", *Journal of Yasar University*, 20(5), 2010, s. 2.

¹⁰³Vural, Bat, s.5.

kullanıcılar tarafından masaüstü, dizüstü bilgisayarlar ve cep telefonları kullanılarak tüketilebilecek hizmet ve ürünlerin yaratılması ve bunların etkin bir şekilde pazarlanması için bilgisayar teknolojisi, telekomünikasyon sistemi ve içeriğin yaratıcı birleştirilmesi yeni medya kavramını doğurmuştur. Genel anlamda geleneksel iletişim araçlarından farklı kanallar olan sayısal televizyon, internet, GSM, WAP, GPRS, CD, VCD, DVD benzeri sayısal teknolojiler yeni medya olarak tanımlanmaktadır.¹⁰⁴

Kısa sürede yaygınlaşan bu medya, hem bireysel hem kurumsal düzeyde iletişim alışkanlıklarını dönüştürmüştür. Gündelik yaşamda dönüşüme sebep olan yeni medyanın başlıca özellikleri; dijitallik, etkileşimsellik, hipermetinsellik, yayılım, sanallık, multimedya biçimselliğidir. Yeni medyanın bu özellikleri, geleneksel medyaya göre kullanıcının iletişim sürecindeki rolünü ve katılımını da çeşitli şekillerde etkilemektedir.¹⁰⁵ Yeni medya bilgisayar tabanlı işletim gücünü gerektirir ve bu mecrada gerçekleşen faaliyet çift yönlü olabilir ya da olmayabilir. Ancak sosyal medyada bireyler mutlaka çift yönlü iletişim biçimi oluşturur. Dolayısıyla yeni medyanın tüm özellikleri göz önüne alındığında, sosyal medyadan daha genel kapsamlı bir içeriğe sahip olduğu görülmektedir. Sosyal medya, yeni medyanın bir türü olarak ortaya çıkmıştır.

Rogers'a göre yeni medya unsurlarının üç temel özelliği vardır:¹⁰⁶

“-Etkileşim; iletişim sürecinde etkileşimin varlığı gereklidir. Alıcı ve verici tarafların eş zamanlı iletişimidir.

-Kitlesizleştirme; büyük bir kullanıcı grubu içinde her bireyle özel mesaj değişimi yapılabilmesini sağlayacak kadar kitlesizleştirici olabilir.

-Eşzamansız Olabilme; yeni iletişim teknolojileri birey için uygun bir zamanda mesaj gönderme veya alma yetkilerine sahiptirler. Aynı andalık gerekliliğini ortadan kaldırırlar.”

¹⁰⁴ Nurcan Törenli, *Yeni Medya, Yeni İletişim Ortamı*, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara 2005, s. 88.

¹⁰⁵ Eser Aygül, *Yeni Medyada Nefret Söyleminin Üretimi: Bir Toplumsal Paylaşım Ağı Olarak Facebook Örneği*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2013, s. 58.

¹⁰⁶ Haluk Geray, *İletişim ve Teknoloji Uluslararası Birikim Düzeninde Yeni Medya Politikaları*, Ütopya Yayınları, Ankara 2003, s.18-19.

Sosyal paylaşım ağları ise dünyada var olan bilgisayar ağlarını ve kurumsal ya da bireysel sistemleri birbirine bağlayan elektronik iletişim ağı olarak internetin gelişmesiyle bireyleri farklı bireylerle sanal ortamda buluşturan internet siteleridir.

Sosyal ağlar kullanıcılarına, kişisel içeriklerini ve kişisel iletilerini paylaşma olanağı sunan ve bu sayede kendi web sitelerine sahip olmalarını sağlayan uygulamalardır. Sosyal ağlar, aile, arkadaş, işyeri, okul ve hobiler gibi farklı grupları desteklemektedir ve bu grupların birbirleriyle etkileşimine olanak sağlamaktadır.

Sosyal medya en yüksek derecede paylaşımın gerçekleştiği bir alandır ve aşağıdaki özellikleri içerir:¹⁰⁷

Katılımcılar: Sosyal medya katılımcıları cesaretlendirir ve ilgili olan her bir kullanıcıdan geri bildirim alır.

Açıklık: En çok sosyal medya servisleri geribildirime ve katılımcılara açıktır. Bu servisler oylama, yorum ve bilgi paylaşımı gibi konularda cesaret aşılarlar. Bunlar çok nadir ulaşımaya yönelik engeller koyarlar.

Konuşma: Geleneksel medya yayına ilişkin iken (içerik aktarımı ya da dinleyiciye bilgi ulaşımı), sosyal medya iki yönlü konuşmaya olanak tanınması bakımından daha iyidir.

Toplum: Sosyal medya topluluklara çabuk ve etkili bir oluşum için izin verir. Topluluklar da böylece sevdikleri fotoğraf, politik değerler, favori TV şovları gibi ilgili oldukları şeyleri paylaşırlar.

Bağlantılılık: Sosyal medyanın çoğu türü, bağlantılı işler gerçekleştirir; diğer siteler, araştırmalar ve insanların ilgili oldukları herhangi bir konuda link verilmesine olanak tanır.

Kristina Lerman'a göre ise sosyal medya sitelerinin dört ortak özelliği vardır:¹⁰⁸

“1. Kullanıcılar çeşitli medya türlerinde içerik oluşturabilir veya içeriklere katkıda bulunabilirler.

¹⁰⁷ Samet Can Curkan, *Sosyal Medya ve Turizm: Türkiye'deki Turistik Destinasyonların Değerlendirilmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir 2013, s. 16.

¹⁰⁸ Mustafa Bostancı, *Sosyal Medyanın Gelişimi ve İletişim Fakültesi Öğrencilerinin Sosyal Medya Kullanım Alışkanlıkları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri 2010, s. 37.

2. Kullanıcılar içerikleri etiketleyebilirler.
3. Kullanıcılar içeriği ya aktif oylama ya da pasif kullanımla değerlendirebilirler.
4. Kullanıcılar diğer kullanıcılar ile kişi ve arkadaşlar gibi ortak ilgi alanları tanımlayarak sosyal medya ağları oluşturabilirler.”

Gelişen internet teknolojileri ile artık insanların yaşamının büyük bir bölümünü kaplayan sosyal medya kavramının geleneksel medyadan birtakım farklılıkları bulunmaktadır.

Sosyal medya ve geleneksel medya arasındaki en temel fark içerik temellidir. Sosyal medya içeriği kullanıcı tarafından belirlenirken, geleneksel medya araçlarındaki içerik üzerinde kullanıcıların herhangi bir etkisi yoktur. Geleneksel medya araçlarının tüm içeriği yayıncı tarafından belirlenmektedir.

Sosyal medya gazete, televizyon ya da film gibi geleneksel medya araçlarından kaynak açısından da farklılık göstermektedir. Geleneksel medya araçlarında bir yayının yapılabilmesi için belirli başlı bazı kaynaklara ihtiyaç duyulmaktadır. Sosyal medya, kaynak açısından göreceli olarak geleneksel medyadan daha az maliyetlidir. Örneğin bir gazetenin matbaa araç ve gereçlerine yatırım yapması zorunludur. Ancak sosyal medyanın böyle bir zorunluluğu yoktur.

Sosyal medya ve geleneksel medya karşılaştırılmasına ilişkin bilgileri bir tablo yardımı ile özetlemek mümkündür. Buna göre aşağıdaki tabloda bu farklar ayrıntılı bir biçimde ele alınmaktadır.¹⁰⁹

Tablo 2.3. Geleneksel Medya ve Sosyal Medya Karşılaştırması

Geleneksel Medya	Sosyal Medya
Sabit, değiştirilemez	Anlık güncellenebilir
Sınırlı ve gerçek zamanlı olmayan yorum	Sınırsız gerçek zamanlı yorum
Sınırlı gecikmeli ölçüm	Anlık popülerlik ölçüm
Arşive zayıf erişim	Arşive erişilebilir
Sınırlı medya karmaşı	Tüm medya karma hale getirilebilir
Bir kurulca yayımlanır	Bireysel yayımcılar vardır
Paylaşım desteklenmez	Paylaşım ve katılım desteklenir

¹⁰⁹Curkan, s. 15.

Görüldüğü gibi, sosyal medya ve geleneksel medyanın birtakım benzerlikleri olsa dahi, genel anlamda birbirlerinden farklı yapıları içeren oluşumlardır. Gelişen iletişim teknolojileriyle sosyal medya her geçen gün daha fazla sayıda insanın kullandığı bir iletişim ortamı haline gelmiştir. Sosyal medya getirdiği nitelikler ve kullanıcılarına sunduğu imkânlar açısından geleneksel medyadan daha avantajlı bir konuma sahiptir.

Sosyal medya gündemini kendi belirleyen, kendine özgü kuralları ve iletişim biçimi olan, daha katılımcı ve daha hareketli bir medya türü olarak karşımıza çıkarken aynı zamanda baskı ve güçlerin ötesinde tümüyle bir sivil toplum hareketi ve bir sosyal sorumluluk alanı olarak da algılanmaya başlamıştır. Kişiselleştirilmiş ve klişeleşmiş iletilerin ötesinde bir bilinç kazandırmayı, olayları farklı ve değişik boyutları ile görebilmeyi, aynı olay, durum, olgu karşısındaki farklı tutum ve davranışları belirleyebilmeyi amaçlayan bir yapısı bulunmaktadır.¹¹⁰

Özetle her seviyeden kullanıcının herhangi bir uzmanlık bilgisine sahip olmadan da rahatlıkla kullanabileceği ve kendini ifade edebileceği sosyal medya ortamlarıbugüne dek bilinen sosyalleşme kavramını değişime uğratmış iletişimi ve medyayı farklı mecralarda tartışılan bir konu haline dönüştürmüştür.

2.4.1. Sosyal Medyada Gezi Parkı Olayları

Gezi Parkı Olaylarının örgütlenmesinde ve duyurulmasında kullanılan araçların başında sosyal medya gelmektedir. Sosyal medya; alternatif medya ya da tekelleşmeye, küreselleşmeye karşı olan bireylerin kendi haberlerini kendilerinin yazıp ürettiği bir kitle iletişim aracı ya da ifade biçimi olarak ortaya çıkmıştır.¹¹¹

İnternet üzerinde oluşan alan, yaygın olarak “sanal mekan”¹¹² olarak tanımlanmaktadır. Elektronik ortamda biçimlenen bu yeni sanal mekan, modernizmin ekonomik yapılanmasının ileri bir aşamasını temsil eden endüstri sonrası ya da post-fordist yaklaşım içinde anlamını bulmaktadır. Mekana bağımlı kılınmış insan emeğinin,

¹¹⁰Ali Büyükaslan, Ali Murat Kırık, *Sosyal Medya Araştırmaları 1*, Çizgi Kitabevi, Konya 2013, s. 137.

¹¹¹Büyükaslan, Kırık, s. 134.

¹¹²Sanal mekân tanımı, terimi ilk kullanan William Gibson’a aittir. Gibson Amerikalı bir bilim kurgu roman yazarıdır. Gibson “Neuromancer” (1984) isimli romanında, endüstri sonrası toplumsal yaşamın izlerini sürerek, sanal mekânı “mekân olmayan yer” olarak tanımlamaktadır. Sanal mekân kodlara, veri tabanlarına, elektrik sinyallerine indirgenemez. Gibson’a göre sanal mekân bilgisayar kullanıcılarının uzlaşım ortak halüsinasyonudur. Gerçek bir yer gerçek bir dünya değil, hayali bir yerdir.

manasızlaştırılmış enformasyona dayalı emekle yer değiştirmesini temsil etmektedir.¹¹³ Sanal dünya ile gerçek dünya arasında köprü görevini üstlenen sosyal medya, toplumdaki her bireyin bu mecraya dâhil olabileceği iletişim ortamı sunmaktadır.

Yeni medya düzeninin temelini oluşturan Google, Facebook ve Twitter gibi siteler büyük şirketler tarafından kurulmuştur. Bunlar eski medyanın yerine geçecek yeni medyanın yaratılmasına imkân veren araçlardır.¹¹⁴ Eskiden dış dünyadan gelen veriler beynin rasyonel bölümü tarafından alınmakta ve bir anlamlandırma sürecinden geçilerek düşünceye dönüştürölmektedir. Yeni medyaya bakma alışkanlığındaki ve duygularıyla düşünmeye çalışan yeni beyinler ise hızlı baktıkları metinlerden aldıkları bilgi parçacıklarını bir anlamlandırma sürecine tabi tutmaya gerek duymadan bunları oluşmuş düşünce yerine koydukları duygular haline dönüştürmüştür.¹¹⁵ Bireyler yeni medyayı severek kullanmaktadır. Her türlü aktiviteye gönüllü dahi olmaktadır. Bu ortamda var olan birey diğerlerinin yaptıklarını takip ederek kopyalamaktadır. Böylelikle de taklitçilikle beraber doğru ya da yalan haber toplumda dolaşıma girmektedir.

Taksim Gezi Parkı Direnişi de küreselleşen dünyanın, sosyal medyanın egemen olduğu sanal dünyanın gözleri önünde cereyan etmiştir.¹¹⁶ 27 Mayıs'ın ilk saatlerinde Gezi Parkı'nın Divan Oteline bakan duvarlarının yıkılması ve ağaçlarının sökülmeye başlamasıyla başlayan süreç, Taksim Dayanışma Platformu tarafından anında sosyal medyaya taşınmıştır. Sosyal medyanın harekete sunduğu olanaklar ise anında doğrudan eylem ve doğrudan örgütlenmedir.

Sosyal ağlar toplumda her geçen gün etkisini arttırmakta, bu durum da yaşanılan olaylarda kendisini göstermektedir. Gezi Parkı Olaylarının yaşandığı o günlerde sosyal medya aracılığıyla harekete yardım ve destek mesajları yayınlanmıştır. Facebook ve Twitter aslında merkezi otoriteye, sansüre karşı başkaldırının açıkça amaç edindiği yeni medya araçlarıdır.¹¹⁷ Özellikle facebook, twitter gibi sitelerin büyük kitleler tarafından kullanılmaya başlamasıyla birlikte sosyal ağlar, sosyal olaylarda da etkili olmaya

¹¹³ Nilüfer Timisi, *Yeni İletişim Teknolojileri ve Demokrasi*, Dost Kitabevi, Ankara 2003, s. 147.

¹¹⁴ Serdar Turgut, *Yeni Medya*, Destek Yayınları, İstanbul 2013, s. 33.

¹¹⁵ Turgut, s. 37.

¹¹⁶ Kongar ve Küçükkaya, s.18.

¹¹⁷ Turgut, s. 35.

başlamıştır. Bireyin herhangi bir konuda fikirlerini rahatlıkla açıklayabilmesi, ek bir ücret ödemeksizin tanıdığı kişiler hakkında bilgi toplayabilmesi veya diğer bireylerin düşüncelerini öğrenebilmesi nedeniyle sosyal ağlar katılım kültürü adı verilen bir kültür türüyle özdeşleşmektedir. Katılım kültüründe birey çevresinde/ toplumdaki her olay hakkında fikir sahibi olup kendi fikirlerini açıklayabilmekte ve fikirleri hakkında diğer insanların neler düşündüğünü öğrenebilmektedir.¹¹⁸

Türkiye’de bir olay sırasında sosyal medyanın (twitter, facebook, blog) yoğun kullanımı ilk kez Gezi ile gerçekleşmiştir. Gezi açısından dünyada ilk olan şey twitter kullanıcı ve tweet atma sayısında yaşanan olağanüstü artıştır. 2013 Mayısında Türkiye’de bulunan toplam 11 milyon twitter kullanıcının oranı 31 Mayıs-12 Haziran arasında %6 artmıştır. 30 Mayıs- 12 Haziran 2013 tarihleri arasında “#direngeziparki” hashtag’iyle 8 milyon, “#occupygezi” ile 3.8 milyon, “#direnankara” ile 2.2 milyon olmak üzere atılan tweet (toplamda 20 milyon Tweet) ile tarihte ilk defa bir olay sırasında ulaşılan rekor sayısı olmuştur. Üstelik bu rakamlar, gösterilerin düzenlendiği yerlerde 3G bağlantısının kesik ya da zayıf olmasına, çevredeki işyerlerinin kablosuz modem şifrelerini kaldırmalarına rağmen gerçekleşmiştir.¹¹⁹

Gezi Parkı Olayları sırasında büyük bir bilgi üretimi ortaya çıkmıştır. 1 Haziran’da 27 milyon tweet atılmış, yine aynı gün Ekşi Sözlük’te 30-40 bin arası entry girilmiştir. Facebook, Instagram derken, sosyal medyada çok büyük bir bilgi birikimi oluşmuştur. Her zaman olduğu gibi bu bilgi birikiminde de dezenformasyon ve yanlış bilgi üretimi olmuştur. Gezi Parkı Olaylarıyla alakalı doğru bilgi de olduğu gibi yanlış ve yönlendirici bilgi ve haberler de üretilmiştir.¹²⁰ Bununla birlikte sosyal medya sitelerine yansıyan içerikler incelendiğinde nefret söylemini oluşturan hakaretler ve küfürler de çok belirgin bir biçimde ortaya çıkmıştır.

Sosyal medya kullanıcısı kimi gençlerin tutuklanması, hükümetin sosyal medyaya çekidüzen vermek adına yeni bir kanuni düzenlemeye girişeceğini duyurması, Ankara Başsavcılığı’nı cep telefonları için mahkemeden arama kararı çıkartıp telefonların imaj

¹¹⁸Büyükaslan, Kırık, s. 214-215.

¹¹⁹ İnal, s.34.

¹²⁰ Gezi Parkı Olayları, Erişim Tarihi: 5 Nisan 2014, <http://www.sosyalsosyal.com/sosyal-medyada-gezi-parki-olaylarina-farkli-bir-bakis>.

kopyalarının alınarak inceleme yapılacağını açıklaması gibi tepkiler, hükümetin iletişim alanında yeniden sınırlamaya dayalı bir eyleme girişeceğinin işaretleri olmuştur.¹²¹

Gezi Parkı Olaylarının başladığı günden itibaren sosyal medya dahil, eyleme tüm katılanlar görünür olabilmıştır, bu süreçte bilfiil direniş eylemleri içinde yer almayan klavye silahşörlerine hem hoşgörü hem de hoşgörüsüzlük gelişmiştir. Yeni hayatımızın teknolojisinde evinde oturup her ne sebepten ise eyleme etkin katılım pasif değildir, devir değişmiştir ya katılan kişi engelli olabilir, hasta olabilir ve en önemlisi de diri halinin gelecek kuşaklara ölüsünden daha çok işe yarayacağını düşünecek bilince de sahip olabilir ki bu da onu yargıdan muaf kılmaktadır. Çünkü savaş ya da savaşım kolektif bir çaba ve çalışma ile kazanılmaktadır. Ayrıca #direnyolhashtagi ile ya da yasak ne ayol vb. sloganlarla farklı kimliklere sahip bireyler de görünür kılınmış ve tüm dünyaya LGBT kimlikli kişilere ayrımcılık güdülmediği kanıtlanmıştır.¹²²

Gezi Parkı Olayları sürecinde sosyal medyada bu olaylarla ilgili birçok grup açılmıştır. Sosyal medyanın en önemli kanallarından biri facebook sitesinde süreçle alakalı oluşturulan belli başlı gruplar şunlardır: Gezi Dayanışması, Gezi Parkı Protestolarında Şiddet Görenler Platformu, Diren Gezi Parkı, Gezi Parkı Direniş Afişleri, Bir Gezi Parkı, Gezi Parkı Sanat Kolektifi, Taksim Dayanışması Platformu, Taksim Gezi Parkı Derneği, Gezi Parkı Gerçekleri, Gezi Parkı...

Gezi Olaylarına destek yerli sanatçılarla sınırlı kalmamıştır. Öyle ki dünyanın en ünlü yıldızları da sosyal medyadaki hesaplarından, Türkiye'deki eylemlere desteklerini açıklamıştır. Pop ikonu Madonna, "Türkiye'deki şiddeti durdurun! Aşkın devrimini başlatın! Hoşgörü-İnsan onuru ve saygı" notunu düştüğü yumruğu havada pozunu instagram'daki hesabında paylaşmıştır. Madonna'nın sürpriz desteği, eylemcilere büyük moral olmuştur.¹²³

Gezi Parkı Olayları, sosyal medyanın ülkemizde çok daha fark edilir bir konuma gelmesini sağlamıştır. Taksim Dayanışma Platformu üyeleri tarafından sosyal medyaya atılan ilk taş atılmış ve halka giderek büyümüştür. Yaşananlar halkın tüm kesimine, her eve, her vatandaşa ve ülkeye ciddi zarar verir noktaya varmıştır. Anonymous ve

---

¹²¹ İnal, s. 35.

¹²² İnal, s. 179.

¹²³ Ertürk, s.83.

Redhack gibi grupların sürece dahil olmasıyla da Gezi Parkı Olayları sosyal medyada tam bir kaosa dönüşmüştür.¹²⁴

Yeni medya ortamlarındaki nefret söylemi, nefret suçlarına zemin hazırlaması bakımından önemle irdelenmesi gereken bir alandır. Nefret söylemleri, yeni medya ortamlarında farklı biçimlerde üretilmektedir. Örneğin; çevrimiçi haber sitelerinde ve sosyal paylaşım ağlarında üretilen nefret söylemi, gündemle ilişki içinde olabilmektedir. Yeni medyanın yayılım özelliği, nefret söylemi içeren içeriklerin hızla dolaşıma girebilmesinde önemli yer tutmaktadır.¹²⁵ Bu nedenle de günümüzde sosyal bilimler alanında sosyal medya siteleri ayrı bir öneme sahiptir. Gezi Parkı sürecinde de sosyal medyada nefret suçlarına örnek oluşturacak paylaşımlar gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede ilk olarak göze çarpan, başbakan Recep Tayyip Erdoğan'a edilen hakaretler ve küfürlerdir. Sosyal medya üzerinden grup ve kişiler sadece küfürlerle değil aynı zamanda karşı olunan tarafa sarfettiği antipatik retoriklerle de nefret söylemlerini güçlendirmiştir.

2.4. FACEBOOK

2004 yılında Harvard Üniversitesi öğrencisi Mark Zuckerberg tarafından kurulan facebook'un adı üniversite öğrencilerine okul yönetimi tarafından verilen ve öğrencilerin birbirini tanıması için doldurdıkları formun adından gelmektedir. Sitenin ilk yatırımcısı 500 bin dolar ile PayPal şirkettir.¹²⁶

Facebook sosyal ağlar arasında kullanıcı sayısı bakımından genel olarak ilk sırada yer almaktadır. İnsanların üyelerle iletişim kurmasını ve bilgi alışverişinde bulunmasını sağlayan bir sosyal ağıdır. Tüm dünyadaki internet kullanıcılarının 1.6 milyar civarında olduğu düşünülürse, her dört internet kullanıcılarından birinin facebook üyesi olduğunu söylemek mümkündür.

¹²⁴Meltem Banko, Ali Rıza Babadoğan, *Gezi Parkı Sürecine Dijital Vatandaş'ın Etkisi*, Erişim Tarihi: 5 Nisan 2014, <http://www.geziparkikitabi.com/ekitap/GeziParkiKitabi.pdf>.

¹²⁵Mutlu Binark, Günseli Bayraktutan, *Aydın Karanlık Yüzü: Yeni Medya ve Etik*, Kalkedon Yayınları, İstanbul 2013, s. 89-90.

¹²⁶Elif Erdem, *Elektronik Medya ve Yeni Bir Sosyal Medya Olarak Sosyal Ağlar*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2010, s. 86.

Amerika'daki çeşitli dev şirketler facebook'a yatırım yaparak sermayesine ve büyümesine katkıda bulunmuştur. Bu şirketlerin yatırımı sayesinde kurulduktan kısa bir süre sonra facebook üye sayısı hızla artmaya devam etmiştir.

Altyapısını da aynı şekilde geliştiren facebook, bir süre sonra Boston'daki MIT, Boston Üniversitesi ve Boston College gibi diğer üniversitelerden de üye kabul etmeye başlamıştır. Bu okulların artmasıyla birlikte üye sayısı da artmış ve 2004 yılının sonunda 1 milyon üyeye ulaşmıştır.

2005 Ağustos'unda "The Facebook" adının "Facebook" olarak değiştirilmesi için facebook yönetimi 200 bin dolar ödeyerek facebook.com internet adresini satın almıştır. O tarihlerde İngiltere ve Kanada'daki üniversiteleri de üyeliğe kabul eden site, 2005 yılının sonuna gelindiğinde ise İngiltere ve Kanada'nın yanı sıra Meksika, Avustralya, Yeni Zelanda ve İrlanda'daki 25 binden fazla üniversiteyi de sistemine dahil etmiştir. Bu şekilde üye sayısını hızla artıran facebook, 2006 yılında üyelerinin lise öğrencisi arkadaşlarını davet edip arkadaş olarak eklemelerine imkân tanımaya başlamıştır.¹²⁷

Kullanıcı sayılarındaki artışa paralel olarak gelirlerini de yükseltmeyi başaran şirket, altyapısındaki hazırlıkları tamamlayarak Eylül 2006'dan itibaren e-posta adresi olan herkesi üye olarak kabul etmeye başlamıştır. İşte o tarihten sonra üye sayısı katlanarak artan ve tüm dünyada bir fenomen haline gelen site, bugün en yaygın ve en sevilen sosyal paylaşım ağı olarak insanların internette en fazla vakit geçirdiği yerlerden biridir.

Site Nisan 2009'dan bu yana kullanıcı sayısını ikiye katlayarak bir rekorada imza atmıştır. Facebook kullanıcı sayısının fazla olmasının yanısıra dünyanın değişik yerlerinde kullanılması ve tüm dünyaya salgın hastalık gibi yayılması itibariyle de sosyal ağlar arasında en ilgi çekici örnektir.

Facebook tüm dünyada en fazla ziyaret edilen ikinci site olma unvanına sahiptir. En başarılı Web 2.0 uygulamalarından biri olarak Facebook'un bu başarısı onu dünyanın en değerli şirketlerinden biri haline getirmiş ve Google, Yahoo, Microsoft gibi devlerin yanı sıra bir süre önce MySpace'i satın alan medya devi News Corp da Facebook'u

---

¹²⁷ Erdem, s. 86.

satın almak için girişimlerde bulunmuştur. Devler yarışında kazanan, Ekim 2007’de Facebook’un yüzde 1,6’lık hissesine 240 milyon dolar ödeyen Microsoft olmuştur.¹²⁸

Facebook temelde kullanıcıların listesinde yer alan arkadaşlarla iletişim içinde olmasını sağlayan bir sanal uzamdır. Üye olanlar genellikle fiziksel hayatta var olan eski ve yeni arkadaşlarını bulmak ve çeşitli bağlantılar yoluyla yeni arkadaşlar edinmek ve bütün bu kişilerle her an iletişim içinde olmak ve bilgi alışverişinde bulunmak isteğiyle bu ortama girmekte, bir takım gruplara dahil olabilmektedir. Bu gruplar okul, meslek, il, ilçe, ülke bazında olabileceği gibi siyasi amaçlar da taşıyabilmektedir.

Siteye üye olanlar gizlilik ayarlarını kendi istedikleri gibi kullanarak profillerini sadece arkadaşlarına, arkadaşlarının arkadaşlarına ya da tüm facebook üyelerine açık tutabilmektedir. Üyeler resim, video, ilişki durumu, yaş, okul, meslek, ilgi alanları, eklenen arkadaşlar ve üye olunan gruplar gibi içeriklerle kendi profillerini oluşturabilmektedir.

Facebook’ta, kullanıcılar kendilerini çevrimiçi bir profilde tanıtmakta, arkadaş edinmekte ve diğer kullanıcıların profillerine veya gönderilerine bilgi veya yorum yazabilmektedir. Zafarmand’a göre, Facebook’ta kullanıcılar kendi ilgi ve profesyonellik alanında 200’e kadar sanal sayfa oluşturabilmekte ve oluşturdukları sayfalarda diğerleri ile arkadaşlık kurup, kendi ilgisini çeken fotoğraf, bilgi ve videoları onlar ile paylaşabilmektedir.¹²⁹

Facebook’ta en beğenilen uygulamalardan biri fotoğraf uygulamasıdır. Profillerine istedikleri kadar fotoğraf yükleyebilen üyeler bu fotoğrafları sınıflandırarak albümler oluşturabilmekte ve gizlilik ayarlarını yaparak bu fotoğrafların istedikleri kişiler tarafından görülebilmesini sağlayabilmektedir. Üyelerin arkadaşlarına sanal hediyeler göndermesini sağlayan “hediye gönderme” uygulaması da 2007 yılından bu yana facebook kullanıcılarının hizmetindedir.

Kullanıcılar birbirlerine doğum günü, yılbaşı, evlilik yıldönümü gibi özel günlerde sanal uzamda hediyeler göndermektedir. Çiçek, bira, pasta gibi evrensel

¹²⁸ Erdem, s. 87.

¹²⁹ Emre Çam, *Öğretmen Adaylarının Eğitsel ve Genel Amaçlı Facebook Kullanımları ve Facebook Bağımlılıkları (SAÜ Eğitim Fakültesi Örneği)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya 2012, s. 32.

hediye seçeneklerinin yanı sıra Türkiye'ye özgü çay, çay-simit, rakı sofrası, Türk kahvesi gibi yerel hediye seçenekleri bile yapılmıştır. İnsanlar bu ortam üzerinden birbirlerini kutlayıp hediye göndererek bunu gerçek hayatta yapmaya gerek duymamaya bile başlamıştır.¹³⁰

Facebook günümüzde “sosyal paylaşım ağı” denen meselenin en iyi örneği olarak nitelendirilebilir. İnsanların günlük hayatlarında ihtiyaç duydukları pek çok şeyi sanal uzama taşımaya ve insanları bu uzama bağımlı hale getirmeyi başarmış bir site olarak çok kısa bir süre içerisinde internetin dev kuruluşları arasına girmeyi başarmıştır.

Facebook benlik ve kimliğin oluşum sürecinde Goffman'ın deyimiyle bir kamusal alan olarak işlev görürken; bireyin kendini ifade etmesinde ve sosyalleşmesinde etki sahibidir. Diğer kullanıcılar ile olan etkileşim, farklı olma arayışı, yaratıcılığın kullanımı gibi öğeler bireyin kendini bulmasını sağlarken etkileşim gücünü de artırmaktadır.¹³¹

Facebook'un başarısı cep telefonu uygulamalarında da devam etmiştir. Akıllı telefonlar için geliştirilen facebook uygulamaları sayesinde kullanıcılar mobil ortamlarda da ağdan hiç kopmadan sanal sosyalleşmelerini sürdürme şansına sahip olmaktadır. Örneğin ilk defa 2007'de başlayan Apple iPhone'daki facebook uygulaması çok kısa süre içerisinde 1,5milyon kullanıcı tarafından indirilmiştir.

Site her ne kadar dünyadaki pek çok internet kullanıcısının en çok vakit harcadığı ve sevdiği yerlerden biri olsa da çok sayıda yasakla da karşılaşmaktadır. Suriye, Çin, Vietnam ve İran'da yasaklanan site, pek çok ülkede işverenler tarafından çalışanların Facebook'ta çok fazla zaman geçirdiği gerekçesiyle bloklanmaktadır.¹³²

Facebook, günümüzde büyük çapta toplumsal olayların örgütlenmesi bakımından büyük bir güç haline gelmiştir. Öncelikle bu sitede oluşturulan içerikler, kullanıcılar tarafından paylaşarak diğer bireylerin de süreçten haberdar olması sağlanmaktadır. Burada facebook haber paylaşım kanalı görevini üstlenmektedir. Daha sonra burada olaya yönelik görüşlerini açıkça belli eden gruplar oluşturulmaktadır ve bu kullanıcılar etkinlik düzenleyip facebook üzerinden örgütlenerek meydanlara çıkmaktadır. Örneğin, 2010 yılının en büyük olaylarından biri olan Arap Baharı'nda bireylerin örgütlenmesi

¹³⁰ Erdem, s. 89.

¹³¹ Yeliz Kuşay, *Sosyal Medya Ortamında Çekicilik ve Bağımlılık*, Beta Yayınları, İstanbul 2013, s.42.

¹³² Erdem, s. 92.

açısından sosyal medyanın özellikle facebook'un gücü tartışılmaz boyutlara ulaşmıştır. Örneğin Tunus'un Sidi Bouzid kentinde Cumhurbaşkanı Bin Ali rejimine karşı ilk kitlesel protesto gösterileri¹³³ Arap Baharı'nın başlangıcı olmuştur. Sadece Tunus'la kalmayıp Libya, Bahreyn, Cezayir, Ürdün, Yemen'de yaşanan büyük çapta olaylarda facebook ile halklar arasındaki fiziki sınırlılıklar ortadan kalkmıştır. Sürece dahil olan Arap ülkelerinde sosyal medya kullanıcıları facebook üzerinden de örgütlenerek meydanlara inip yönetimi protesto etmiştir. Arap Baharı olayı sonrasında birçok hükümet sosyal medyanın gücünü anlamış ve bu doğrultuda önlemler almaya başlamıştır.

Günümüzde en popüler sosyal paylaşım ağlarından biri de Twitter'dır. Özellikle son 1-2 yıl içinde kullanıcı sayısını rekor ölçüde artıran ve yüzde 1000'in üzerinde büyüyen site yazı ve metin üzerine kuruludur. Twitter, bir sosyal ağ ve mikroblog sitesidir. Kullanıcılarına tweet adı verilen 140 karakterlik metinler yazma imkânı veren twitter, çeşitli araçlarla daha etkin kullanılabilen bir yeni nesil iletişim aracıdır. Kullanıcılar tarafından atılan tweetler herkes tarafından görülebilir. Ancak kullanıcılar attıkları tweetleri sadece kendi arkadaşları olarak da görülmelerini sınırlandırabilir. Kullanıcılar diğer kullanıcıların tweetlerine üye olabilirler. Üye oldukları kişi veya kurumların takipçi sayısını ve bunların kimleri takip ettikleri görebilirler. Twitter'ın web sitesine uyumlu harici uygulamalarla (akıllı telefonlar gibi) veya belirli ülkelerde erişilebilen kısa mesaj servisleri tarafından giriş yapılabilir. 2006 yılında JackDorsey tarafından geliştirilmesinden bu yana twitter, dünya çapındaki popülaritesini gün geçtikçe arttırmış ve içerdiği uygulamaların programlama ara yüzünün kısa mesaj gönderim ve alımı konusundaki olanaklarıyla internet dünyasının SMS'i olarak anılmaya başlamıştır. Kullanıcılar twitter uygulamasını 25 Nisan 2011 tarihinden itibaren Türkçe olarak kullanılabilmıştır.¹³⁴

Ortaya çıkan birçok sosyal medya siteleri içerisinde facebook Türkiye'nin en popüler sosyal medya mecrası olarak varlığını sürdürmektedir. Bu mecrayı Türkiye'de muhtemelen her zaman twitter'dan daha ilgi çekici kılacak olan faktör ise Facebook'un rakibine göre çok daha görsel olmasıdır. Türkiye, okuma alışkanlığının çok fazla

¹³³ Arap Baharı, Erişim Tarihi: 25 Mayıs 2014, http://turkish.ruvr.ru/2013_12_24/Arap-bahari-ishte-bashladi/.

¹³⁴ Twitter, Erişim Tarihi: 1 Aralık 2013, <http://tr.wikipedia.org/wiki/Twitter>.

olmadığı, televizyon izleme alışkanlığının ise dünya ortalamalarında epeyce üstünde olduğu bir ülke olması gibi faktörleri de göz önünde tutulacak olursa Facebook'un neden daha çok tercih edildiği anlaşılmaktadır.¹³⁵

Ülkemizde bugüne kadar sosyal medyanın en yoğun kullanıldığı halk hareketi olarak tarihe geçen Gezi Parkı Olayları, genel olarak facebook ve twitter olmak üzere iki mecra üzerinden izlenebilmiştir. Süreçle ilgili bilgi paylaşım kanalı haline gelen facebook'a yüklenen fotoğraflar ve videolar hızla paylaşılmıştır. Akıllı telefonların da bu süreçte etkisi büyük oranda hissedilerek sokaktaki insanlar gördükleri durumları, fotoğraf ve videolarla kendi küçük medyalarından aktarmaya başlamıştır. Medya görevini yeterince gerçekleştirmediği için bilgi kirliliği de olmuştur. Ancak yine de facebook, süreç boyunca kitlelerin bilgi ve haber ihtiyacının büyük bir kısmını sağlayarak bunun yanında alanlardaki aktivistleri yönlendirme görevini de üstlenmiştir.

---

¹³⁵Dağhan Irak, Onur Yazıcıoğlu, *Türkiye ve Sosyal Medya*, Okyanus Yayınları, İstanbul 2012, s. 32.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

VERİLERİN ANALİZİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Çalışmanın bu bölümünde öncelikle, Gezi Parkı Olaylarının betimleyici bir açıklamasıyla beraber olay özlüce anlatılmıştır. Bu yapılırken olayın nasıl gerçekleştiği anlatılmaya çalışılmıştır. Devam eden alt bölümlerde olayla ilgili birinci dereceden öneme sahip toplumsal cinsiyet, sosyal medya ve facebook hakkında bilgiler verilmiştir. Olayın geniş kapsamlı olarak meydana getirdiği sonuçlar da bir diğer bölümde ele alınmıştır. İkinci alt bölümde ise çalışma tasarımına uygun olarak toplanan veriler araştırma hipotezlerini test edebilecek şekilde gerekli yöntemler uygulandığında ortaya çıkan sonuçlar sunulmuştur. Aynı zamanda nicel bulgular ve nitel bulgular beraber değerlendirilerek pekiştirilmeye çalışılmıştır.

3.1. KIRMIZI ELBİSELİ KADIN

Gezi Parkı Olaylarının daha ilk günlerinde uluslararası haber ajansı Reuters muhabiri Osman Örsal tarafından çekilmiş “kırmızı elbiseli kadın” fotoğrafı direnişin sembollerinden birini oluşturmuştur.

Fotoğrafta kırmızı bir elbise giyen İstanbul Teknik Üniversitesi'nde akademisyen Ceyda Sungur'a bir polis memuru yakın mesafeden biber gazı sıkmaktadır. Gazın etkisiyle saçları uçuşan Sungur, kaçmak yerine sanki hiç etkilenmemiş gibi yerinde sabit durmaktadır. Direniş ve polis müdahalesi, bu fotoğraf karesinde olayın kendi ikonunu yaratmıştır. Polislerden birinin genç bir kadının yüzüne sıktığı anı ölümsüzleştiren bu kare, yine o günlerde facebookta en çok paylaşılan içerik olarak yerini almıştır.

“Kırmızı elbiseli kadın”, dünya basınında da yer alan fotoğraflarıyla adeta bir fenomen haline gelmiştir. Bu fotoğraf Türkiye’de yayılan protestoların güçlenmesinde rol oynamıştır. Facebook, Twitter gibi sosyal medya kanallarında paylaşım rekorları kırarken, sayısız poster, etiket ve karikatürde de yer bulmuştur. Dünyanın da gündemine oturan bu fotoğraf pek çok ülkede de ses getirmiştir. Bu fotoğrafın harekete geçirdiği insanlar, özellikle kadınlar, dış ülkelerde ve Türkiye’de kırmızı elbiseler giyerek Gezi direnişine destek vermiştir. İtalyan kadın milletvekilleri de Türkiye’deki Gezi Parkı Direnişi’ni ve biber gazıyla müdahale edilen kırmızı elbiseli kadına desteğini göstermek için kırmızı elbiseler giyerek parlamentoya girmiştir.

Tablo 3.1. Kırmızı elbiseli kadın (Reuters)

Kırmızı Elbiseli Kadın	
Yayınlandığı sayfa	Reuters
Beğenilme sayısı	5.744
Paylaşılma sayısı	24.464
Yorum sayısı	1.206

Uluslararası haber ajansı Reuters muhabirinin çektiği bu fotoğraf Reuters’in facebook sayfasında kapak fotoğrafı olarak kullanılmış ve 5.774 kişi tarafından “beğen” butonuna basılmıştır. Ayrıca binlerce kişinin o günlerde profilinde paylaştığı bu fotoğraf sadece Reuters’in bağlantısı aracılığıyla 24.464 kişi tarafından paylaşılmıştır. 1.206 kez de yorum yapılmıştır.

Bu sayfada yer alan “kırmızı elbiseli kadın” fotoğrafına yapılan yorumlardan bazıları şunlardır: ¹³⁶

Kullanıcı: *O biber gazını o polisin bi yerine sokmak lazım. Hatun daha delikanlı bence...!*

¹³⁶Reuters facebook sayfası, Erişim tarihi: 22 Kasım 2013, <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=582711681749192&set=a.363265930360436.87264.114050161948682&type=3&permPage=1>.

Diğer Kullanıcı: *videosunu seyrettim de. gaz sıkın polis öyle kendinden geçmiş ki. Sanki uzun atlama yapıyor @lan o manıtaya gaz sıkılır mı ya*

Yine Radikal gazetesinin facebook sayfasında yer alan oldukça kırmızı elbiseli kadın fotoğrafı dikkat çekici bir şekilde yansımıştır.

Tablo 3.2. Kırmızı elbiseli kadın (Radikal)

Kırmızı Elbiseli Kadın	
Yayımlandığı sayfa	Radikal
Beğenilme sayısı	3.988
Paylaşılma sayısı	1.342
Yorum sayısı	516

Kırmızı elbiseli kadının haberi altında yorumlardan bazıları şunlardır:¹³⁷

Bir Kullanıcı: *napacan üstüne mi çekeceksin polisi*

Diğer Kullanıcı: *ne yapalım asalım istersen. Anladık da sen niye herifin o kadar yakınına girersin. Ne malum senin ona zarar vermeyeceğini kim garanti ediyor*

Diğer Kullanıcı: *başka ne istiyorsun canım. Ne işin var orda senin polisin başını yaktın.*

“Kırmızı elbiseli kadın” fotoğrafının yayımlandığı bu iki bağlantı üzerinden yapılan taramalar sonucu cinsiyet temelli söylemler olarak sadece bu fotoğrafın altında 24 kere “orospu”, 11 kere “yosma” sözcüğü kullanılmıştır.

Paylaşılan yorumlardan hareketle şunları söyleyebiliriz: Kadın çoğunlukla bir arzu nesnesi ya da ev kadını tasvirleri içinde sıkıştırılmıştır. Toplumda böyle bir konuma sahip olan kadının direnişin ön safhalarında bu kadar cesurca bir tavır sergilemesi, geleneksel kadınlık rollerini eleştirdiği için hakaret ve küfürlere maruz kalmıştır.

¹³⁷Radikal facebook sayfası, Erişim Tarihi: 28 Kasım 2013, <https://www.facebook.com/radikalgazete?fref=ts>.

Yine fotoğrafların altına yapılan yorumlardan yola çıkarak gönderilerin tamamen subjektif bir bakış açısıyla oluşturulduğunu söylemek mümkündür. Sıralı ve devrik cümle yapısına sahip olan bu gönderiler kısa ve kolay anlaşılır bir yapıdadır. Gönderilerin dili ise hakaret ve küfür içermektedir. Edilen hakaret ve küfürlerin dili alışıl gelmiş kalıplarla birlikte cinsiyetçi bakış açısını destekler niteliktedir. Bu yorumlardan yola çıkarak cinsel kimlik temelli nefret söyleminin oluşturulduğunu söylemek mümkündür.

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz ki Gezi süreci denilince akla ilk gelen karelerden biri olan kırmızı elbiseli kadın fotoğrafı her ne kadar çeşitli hakaret ve küfürlere maruz kalsa da direnişin sembollerinden biri haline gelerek toplum tarafından benimsenen kadınlık rollerini kırıp kadınları yer aldığı noktadan alıp başka bir noktaya götürmüştür. Ayrıca bir fenomen haline gelen bu kare, afişlerde de kullanılmıştır.

3.2. SİYAH ELBİSELİ KADIN

“Kırmızı elbiseli kadın”ın ardından TOMA’nın karşısında tazyikli suya karşı duran kadın da Gezi Parkı Olayları’nın simgesi haline gelmiştir.

“Siyah elbiseli kadın” kendisine tazyikli su ile müdahale eden TOMA’nın önüne geçerek baştan aşağı ıslanmasına rağmen yerinden bir adım bile kıyılamaması ile dikkat çekmiştir.

Tablo 3.3. Siyah Elbiseli Kadın (Hürriyet)

Siyah Elbiseli Kadın	
Yayımlandığı sayfa	Hürriyet
Beğenilme sayısı	3.256
Paylaşılma sayısı	1.213
Yorum sayısı	312

Fotoğrafla ilgili Hürriyet gazetesinin facebook sitesinde yer alan içerik, 3.256 kere beğenilmiş ve 1.213 kişi tarafından bu link üzerinden paylaşılmıştır. 312 yorumun yapıldığı bu sayfada bazı yorumlar şu şekildedir:¹³⁸

Bir kullanıcı: *senin sana sahip çıkacak kocan yok mu ne işin var orada evinde otursana*

Diğer kullanıcı: *oh iyi yapmış polis ne işin var orada*

¹³⁸ Hürriyet gazetesi Facebook sayfası, Erişim Tarihi: 24 Nisan 2014, <https://www.facebook.com/hurriyet?fref=ts>

Bu içerikler üzerinden şunlar söylenebilir: erkeğin baskısı, hâkimiyeti altında yaşayan kadın, toplumda sıkıştırıldığı çerçeveden hala çıkamamıştır. Polisin yaptığını haklı gören bu bakış açısı toplumda ataerkil sistemin sürdüğünün bir kanıtıdır.

Tablo 3.4. Siyah Elbiseli Kadın (Diren Gezi Parkı)

Siyah Elbiseli Kadın	
Yayımlandığı sayfa	Diren Gezi Parkı
Beğenilme sayısı	3.384
Paylaşılma sayısı	1.111
Yorum sayısı	210

Diren Gezi Parkı sayfasında yer alan bu fotoğraf 3.384 kişi tarafından beğenilmiş, 1.111 kere bu link üzerinde paylaşımında bulunulmuş ve 210 yorum yapılmıştır. Bazı yorumlar şu şekildedir:¹³⁹

Bir kullanıcı: *Ez şu .....kahpesini*

Diğer kullanıcı: *Ula hem de mini etekli garı ıslat da milletin gözü şenlensin*

¹³⁹Siyah elbiseli kadın, Erişim Tarihi: 28 Nisan 2014, <https://www.facebook.com/geziparkidirenisi?fref=ts>.

Diğer kullanıcı: *Kaşara bak*

Diğer kullanıcı: *Siktirin gidin o.ç.ları*

Diğer kullanıcı: *Ez geç kaşarı*

Görüldüğü gibi cinsiyet söylemli çeşitli küfürler kullanılmıştır. Kadın bir direniş durumunda bile cinsiyetçi perspektiften kurtulamamış ve hakaretlere maruz kalmıştır. Fotoğrafla beraber paylaşılan içeriklerde cinsiyet söylemli küfürler olarak en çok “orospu çocuğu” ve “kaşar” ifadelerinin kullanıldığı görülmüştür. Burada kadının suya maruz kalması sonucu ıslanması özellikle erkeklerde cinselliği çağrıştırmış ve bu durum yorumlara da yansımıştır.

“Kırmızı elbiseli kadın”ın onurlu duruşu, “siyah elbiseli kadın”ın da cesareti atılmış önemli bir adımdır ve her ikisi de yüceltilen bir kadın duruşu sergilemektedir. Bu fotoğraflar kadının değerini yükselten görsel bir içerik sunmaktadır. Gezi Parkı Olaylarının sembolü haline gelen bu kareleri aynı zamanda kadınların kimlikleriyle ilgili birçok konuda gösterdiği direnişin izleri olarak da görmek mümkündür. İki sembol haline gelen bu duruşlar var olan kadın stereotiplerini de kırmıştır.

3.3. FEMEN GRUBU

FEMEN grubu 2008 yılında AnnaHutsol tarafından kurulmuştur. AnnaHutsol grubu kurduktan sonra, FEMEN grubunu ülkelerindeki aktivist kadınlarından azlığından ve erkek odaklı olan Ukrayna toplumuna olan tepkilerinden dolayı oluşturduğunu açıklamıştır. Grubun uluslararası evlilik ajansları, cinsiyet ayrımı ve diğer uluslararası ve ulusal sosyal sorunlar hakkında yaptıkları protestolar vardır. Grup özellikle seks turizmine karşı yaptığı üstsüz gösterilerle dünya çapında tanınmıştır. Grubun amaçları ise Ukrayna'da yaşayan kadınların liderliklerinin yanında, kültürel ve manevi değerlerini de geliştirmektir. Bu sayede Ukrayna hem imajını geliştirmiş, hem de şehrinin kadınlara yeni ve daha iyi fırsatlar tanımıştır.¹⁴⁰

Ukraynalı feminist örgüt FEMEN, İstanbul Gezi Parkı'nda ağaçların kesilmesini protesto eden gösteriler için destek videosu yayınlamıştır. Sosyal medya kanallarında geniş bir mecra bulan bu video facebook'ta da yayınlanmış ve Türk bayrağına boyanmış

¹⁴⁰FEMEN, Erişim Tarihi: 2 Nisan 2014, <http://tr.wikipedia.org/wiki/FEMEN>.

üstsüz FEMEN üyeleri, "Polisin gaz bombalarından, kurşunlarından ve şiddetinden korkmayan aktivistler, FEMEN özgürlük savaşına katılıyor. Onlar sizin haklarınızı ve Taksim meydanındaki ağaçları kesemez. Türk kadını radikalleşmeye karşı savaşa katılmalı." şeklinde açıklamada bulunmuştur. Ukraynalı feminist örgüt FEMEN, facebook hesabından yaptığı açıklamaya göre üç FEMEN aktivistini, Türkiye'deki Gezi Parkı eylemcilerine destek için Türkiye'ye göndermeye hazırlanmaktadır. FEMEN, açıklamasında "Taksim Gezi Parkı direnişçilerinin barışçıl başlayan gösteriler sonrası biber gazı ve tazyikli su ile müdahaleye maruz kaldıklarını ve FEMEN'in bu duruma sessiz kalamayacağını" bildirmiştir. Gruptan yapılan ilginç açıklamada, "Göğüs göğüse çarpışmaya geldikleri" vurgulanmıştır.¹⁴¹ Sosyal medyada yayınlanan pek çok haber sitesinde de bu retorik haber başlığı olarak kullanılmış ve grubun çıplaklığı ön plana çıkarılarak cinsiyetçi bir çerçevede haberler yapılmıştır.

¹⁴¹Haberpi, Erişim Tarihi: 13 Mart 2014, <http://www.haberpi.com/haber-21504-GOGUS-GOGUSE-CARPISACAKLAR.html>.

Tablo 3.5. Femen Grubu (Hürriyet)

Femen Grubu	
Yayımlandığı sayfa	Hürriyet
Beğenilme sayısı	983
Paylaşılma sayısı	1.231
Yorum sayısı	207

Hürriyet gazetesinin facebook sayfasında da yer alan video 983 kişi tarafından beğenilmiştir. Aynı bağlantı üzerinden 1.231 kişi tarafından paylaşılmış ve 207 yorum yapılmıştır. Bazı yorumlar şu şekildedir:¹⁴²

Bir kullanıcı: *Onları da aramızda görmek güzel ne de olsa Hürrem den dolayı akraba sayılırız.. bi anda benim de meydanlara inetim geldi.*

Diğer kullanıcı: *bayağı sağlam hatunlarmış :D*

Görüldüğü gibi yorumlarda daha çok cinsiyet içerikli söylemler ortaya çıkmıştır. Paylaşılan yorumlarda durumun uluslararası boyutu tamamen göz ardı edilmiştir. FEMEN üyelerinin doğrudan çıplak bedenlerine yönelik aşağılamalar olduğu görülmektedir. Üstlerini tamamen çıplak olarak kullanan FEMEN üyeleri ise bütün eylemlerde olduğu gibi Gezi Parkı'na destek sürecinde de yine aynı şekilde mesajlarını bedenlerine yazdıkları sloganlarla duyurmayı tercih etmiştir. Paylaşılan videoda FEMEN üyelerinin bedenlerine “özgür Türkiye” yazarak Türk bayrağına yer vermesi olumsuz eleştirilerin merkezindedir.

Ayrıca FEMEN grubunun yarattığı etkiler Türkiye’de kadın hareketlerine de yansımış ve bu etkiler ışığında facebook’ta “FEMENTurkey” isimli grup 18 Temmuz 2013 tarihinde oluşturulmuştur. Bu grup 5.129 kişi tarafından beğenilmiştir. Grubun

¹⁴² Hürriyet gazetesi Facebook sayfası, Erişim Tarihi: 28 Nisan 2014, <https://www.facebook.com/hurriyet?fref=ts>.

hakkında bölümünde “Türkiyeli kadınlar Uluslararası Kadın Hakları Örgütü FEMEN için birleşin! Silahlarımız çıplak göğüslerimizdir.” şeklinde açıklama bulunmaktadır.¹⁴³

3.4. ANNELER ZİNCİRİ

Gezi Parkı Olaylarının 17. gününde İstanbul Valisi Hüseyin Avni Mutlu ‘gelin çocuklarımızı alın’ çağrısı yapmıştır. Annelerden beklenen, parka ve alanlara inip çocuğunu almasıyken anneler çocuklarıyla beraber meydanlara inerek tepkisini dile getirmiştir. Gezi Parkı’nda anneler zincir oluşturmuş, tencere tava çalmıştır. Bu tavırla anneler çocukların manevi desteğe ihtiyaçları olduğu bu esnada, çocuklarının düşüncelerine önem verdiklerini, onları birer birey olarak kabul ettiklerini göstermiştir. Yani birkaç gün içinde o alışlageldik “anaforda kalma evladım” nasihatleri, “büyüklerin yanında küçükler konuşmaz bakayım” ikazları, yerini “çocuklarımdan öğreneceğim bir şeyler varmış meğer”e bırakmıştır.

Çocuklarının siyasallığını anaçlığıyla törpüleyen bir anneden, çocuklarının siyasallığını anaçlığı üzerinden teşvik eden bir anne modeline geçiş yaşanmıştır. Bu dönüşümün önemi kadınlara dair kararların bu denli erkeklerce alındığı bir ülkede, annelerin hükümetin tanımladığı ve ana akım medyanın tasdiklediği annelik kalıplarını kırabilecek olduğunun bir kanıtı olmasıdır.¹⁴⁴ Gezi’ye gidemeyen anneler ise sosyal medya sitelerinden mesajlar yayınlamaya destek vermiştir. Bu mesajlardan bazıları şunlardır:¹⁴⁵

¹⁴³ FemenTurkey, Erişim Tarihi: 6 Nisan 2014, <https://www.facebook.com/pages/FEMEN-Turkey/557323874326590>.

¹⁴⁴ Bianet, Erişim Tarihi: 10 Şubat 2014, <http://www.bianet.org/bianet/siyaset/147883-anne-hadi-gezi-ye-gel>.

¹⁴⁵ Diren Gezi Parkı Facebook, Erişim Tarihi: 16 Mart 2014,

Bir kullanıcı: *şimdi bittin Tayyip çapulcular analarını da alıp gelmiş... tehlikenin farkında mısınız? Atıkları terliklerin %100 isabet oranı var!*

Diğer kullanıcı: *valinin çağrısına anneler tepki verdi, evlatlarıyla ilgilenmeye geldiler, hepsini kutluyorum*

Diğer kullanıcı: *zinciri oluşturan elleri öpülesi anneler... direniş bağı öyle güzel kurdunuz ki kopması artık çok zor!*

Diğer kullanıcı: *cennet bu anaların ayağı altındadır...*

Gezi Parkı'nın etrafında el ele tutuşarak çember yapan yüzlerce anne, çocuklarını korumak için burada olduklarını dile getirmiştir. Annelerin hiç beklenmeyen eylemi sırasında en çok duyulan sloganlar şunlardır:

- Anamızı da aldık geldik
- Çapulcu Anne
- Anneler burada Tayyip nerede?
- Terli terli direnmeyin evladım
- Anneler sizinle gurur duyuyor

Tablo 3.6. Anneler Zinciri (Diren Gezi Parkı)

Anneler Zinciri	
Yayımlandığı sayfa	Diren Gezi Parkı
Beğenilme sayısı	15.618
Paylaşılma sayısı	13.670
Yorum sayısı	360

Bu fotoğraf “Diren Gezi Parkı” adlı grupta paylaşılmış ve 15.618 kişi beğen butonuna basarken 13.670 kişi de bu link aracılığıyla paylaşımda bulunmuştur. Fotoğrafın altında paylaşılan 360 yoruma göre genelde yorumlar annelerin eylemini destekler nitelikteyken yine de paylaşılan içeriklerde toplumsal cinsiyet algısının izlerini görmek mümkündür. Bazı yorumlar şu şekilde yansımıştır:¹⁴⁶

Bir kullanıcı: *Anneleri ne ki çocukları ne olsun dimi ama ☺*

Diğer Kullanıcı: *Vay o annelerin ta.....*

Diğer Kullanıcı: *Zaten bunların doğurduğu çocuk da böyle olur*

¹⁴⁶ Diren Gezi Parkı, Erişim tarihi: 16 Mart 2014, <https://www.facebook.com/geziparkidireni/timeline>.

Gönderilerin dili hakaret ve küfür içermektedir. Anneleri küçümseyen ifadeler dikkat çekmektedir. Gezi Parkı'nda kırılma noktalarından birini oluşturan bu olay, cinsiyetçi algının toplumda izlerinin halen sürdüğünün en açık kanıtıdır.

3.5. FEMİNİSTLERİN KÜFÜRLERE TEPKİSİ

Küfür sokak kültürünün bir parçasıdır. Öfke ve şiddetin dilidir, dışlanmayı da barındırmaktadır ve toplumda daha çok erkeğe yakıştırılmaktadır. Öyle ki erkek çocuklarına daha bebeklik döneminde küfür etmesi, küfürlü konuşması yönünde baskı yapılırken kız çocuklarının küfürle konuşması ayıplanıp kınanmaktadır. Kadınların küfretmediği, küfretmemesi gerektiği düşüncesi aslında kadınların sokak kültürünün bir parçası olarak görmeyen yaklaşımın uzantısıdır. Ancak Gezi Parkı Olayları toplumun tüm kesimlerini dolayısıyla da kadınları da sokağa dökerek bu yaklaşımı bozguna uğratmıştır. Kadınların uzun zamandan beri yaşadıkları haksızlıklar, yaşam alanlarının ihlali, bedenlerini ilgilendirecek kararlar verilmesi, her gün bir kadını kaybetmek gibi durumların hepsi birlikte düşünüldüğünde soluğun Gezi Parkı'ndaki eylemlerde alınması oldukça beklenen bir tavır gibi gözükmemektedir.

Gezi Parkı sürecinde her zaman ön sahalarda yerini alan kadınların ilk günlerden itibaren cinsiyetçi küfürler içeren sloganlarla karşılaşmasına feminist kadınlar sessiz kalmamıştır. Bu amaçla 8 Haziran'da Gezi Parkı'ndaki feminist çadırlarında küfür atölyesi düzenlenmiştir. Tüm kadınlara açık olan bu atölyede amaç, ana akım küfürler karşısında cinsiyetçi olmayan alternatifler geliştirmektir. Yine bu amaçla eylemler sürecinde atılan sloganlarda, yazılarda kullanılan cinsiyetçi-homofobik dili teşhir etmek, bu dile karşı olduklarını duyurmak için Taksim'de "Küfretmek tacizdir, inatla diren" eylemi düzenlenmiştir. Ayrıca Gezi Parkı sınırlarını aşarak tüm Taksim'de yollara, duvarlara yazılan cinsiyetçi küfürleri de mor renklerle boyayıp üzerine femina işaretleri çizip kendi sloganlarını yazmışlardır.

Toplumsal cinsiyet taramalarından hareketle morun sembolik bir anlatım ve ifade biçimi olarak kullanıldığı söylenebilir. Asıl olarak feminist hareketin kazandırdığı bu sembol günümüzde popüler kültürün de bir parçası haline gelmiştir. Mavi ile kırmızı rengin karışımı olan bu renk kadın-erkek eşitliğini simgelemektedir. Mor rengin yanı

sıra temizliği, saflığı temsil eden beyaz renk de kullanılmıştır. Feminist grubun sergilediği bu etkinlikten bazı görüntülere aşağıda yer verilmiştir.

Feministlerin gerçekleştirdiği eylemde en çok dikkat çeken sloganlar ise şunlar olmuştur:

- Küfürle değil inatla diren
- Tayyip kaç kaç kaç kadınlar geliyor
- Tencere tava kadınlar ayakta
- Mutfakta değil isyandayım
- Çapulcu yuz kadınız alanlardayız
- Tayyipsiz ve tacizsiz bir yaşam için sokaklardayız
- Şimdi gerisini ocaktaki tencere düşünsün
- Tomanı yolumdan elini bedenimden çek
- Kadın düşmanı Tayyip
- Kadınlar burada direnişte

Öte yandan göze çarpan başka bir özellik de bir ülkenin başbakanına edilen cinsiyet söylemleri küfürlerdir. Edilen küfürler sadece slogan olarak söylenmekle kalmamış aynı zamanda Taksim ve çevresinde bulunan yollara, duvarlara işlenmiştir. Öyle ki bu yazılan küfürler sadece kadınlara yönelik değil toplumda bulunan lezbiyen, gay, transeksüel, biseksüel bireyleri de içeren geniş kapsamlı cinsiyeti temel alan küfür ve hakaretlerdir.

Özetle feministler bu konuda en yaratıcı eylemlerden birini gerçekleştirmiş ve “küfürle değil inatla diren” başlığı altında hem küfürlere itirazlarını dile getirmiş hem de duvarlardaki yazıları dönüştürmüştür. “Amk” yazıları “aşk” olmuş, duvarları barış ifadeleri ve feminalar doldurmuştur. Feministlerin yaptığı ikinci önemli eylem “Tacizi durdur, direnişi sürdür” üst başlığını taşımıştır ve özellikle başörtülü kadınların Gezi çevresinde yaşadığı tacizi konu edinmiştir. “Bedenimden, başörtümden, kimliğimden elini çek” ve “başörtüye saldıran bizden değildir” sloganları 90’lardan bu yana feminist kadınlar ve örgütlerle başörtülü kadınlar arasındaki diyalog ve dayanışmanın (tabii başörtülü feminist kadınlar da var) en çarpıcı yansımalarından biri olmuştur.

Gerek bu eylem gerek diğer eylemler ve posterler aynı zamanda toplumsal cinsiyet konusunun sosyal ve kültürel bağları dahil siyasi boyutunun da olduğunu göstermiş, feminist yaklaşımın özünü ortaya koymuştur. Feminist hareket yalnızca kadınlara dair söz üreten bir hareket değil, toplumsal cinsiyetietnisite, din, mezhep,

cinsellik, şiddet ve militarizm gibi çok farklı eksenlerde ele alan, çok katmanlı bir siyasi duruşun karşılığı olarak ifade bulmuştur.

“Direnirken iki saniye düşün!” başlıklı poster bu duruşun güzel bir özetini sunmuştur. Tüm direnişçileri küfürler karşısında yanı başlarındaki diğer direnişçilerin (seks işçisi, eşcinsel vs.)ne hissettiğini düşünmeye ve direnirken küfür etmemeye davet eden bu poster, başörtü-taciz eylemi ve barış sürecine aktif katılım (özellikle de barış için kadınlar inisiyatifi), feministlerin Gezi Olaylarına yaptığı çok katmanlı katkıların altını çizmekle kalmamış, özgürlük mücadelelerinin dayanışmadan ve iç içe geçme halinden ne kadar beslenebildiklerini de göstermiştir.¹⁴⁷

3.6. DURAN ADAM VE DURAN KADINLAR

Duran Adam eylemi, Taksim’de 17 Haziran 2013 günü Erdem Gündüz’ün (daha önce de türbana destek amacıyla türban takmıştır) Gezi Parkı’na müdahalesini protesto etmek için başlattığı eylemdir. Taksim Meydanı’nın ortasında yüzünü AKM’ye dönerek hareketsizce duran Gündüz’ün bu protestosu kısa sürede sosyal medyada duyulmuş ve geniş çapta destek bulmuştur. Eylem, çok kısa sürede tüm yurda, hatta yurtdışına yayılmıştır. Bazı ülkelerde yaşanan protestolarda da aynı eylem kullanılmıştır.

¹⁴⁷ Direnenlerin Pedagojisi: Gezi Okulundan Öğrendiklerim, Erişim Tarihi: 23 Nisan 2014, <http://www.bianet.org/>.

Duran adam eylemi sosyal medya aracılığıyla kısa sürede Türkiye'nin farklı şehirlerindeki insanlara da ilham kaynağı olmuş ve onları da harekete geçirerek yeni bir protesto biçimini yaratmıştır. Şiddetli çatışmaların yaşandığı alan birden sessiz eylemlere sahne olunca taban tabana zıt bir görüntü oluşmuştur. Bu eylemin amacı; baskıları, şiddeti durarak eylemsizlik içinde barışçı biçimde protesto etmektir. Ayrıca direnişin en ilgi çeken yanı da eylemi ortaya çıkaran Gündüz'ün daha önce de üniversitelerdeki türban yasağını protesto etmek için türban bağlayıp derse giren kişi olmasıdır.

Tablo 3.7. Duran Adam (Diren Gezi Parkı)

Duran Adam	
Yayınlandığı sayfa	Diren Gezi Parkı
Beğenilme sayısı	1.322
Paylaşılma sayısı	224
Yorum sayısı	74

“Diren Gezi Parkı” facebook sayfasında yer alan görsel içerik, 1.322 kişi tarafından beğen butonuna basılmıştır. 224 kere paylaşılmış ve 74 yorumda bulunulmuştur. Yorumlarında geneli yine hakaret ve küfür içermektedir.¹⁴⁸

Duran adam eylemleri hızla devam ederken süreçte duran kadınlar olarak nitelendirilen kadınlar da eyleme katılmıştır. Ancak bir sosyal ağ sitelerinde betimlenen duran kadın tanımları yine cinsiyetçi algıdan uzak durulmadığını göstermektedir.¹⁴⁹

Duran Kadın Tanımları:

Bir Kullanıcı: *Bir duran kadın olacaksa bence duran adama sırtını dayayıp durmalıdır*

Diğer Kullanıcı: *Duran adamın kaburgasından dura dura oluşmuştur*

¹⁴⁸Diren Gezi Parkı, Erişim Tarihi:2 Nisan 2014,<https://www.facebook.com/geziparkidireni?ref=photo>.

¹⁴⁹ Duran Kadın, Erişim Tarihi:3 Nisan 2014, <https://eksisozluk.com/duran-kadin--3884470?p=3>.

Bu tanımlamalar, toplumda erkeği daha üstün tutan bir görüşü yansıtmaktadır. Kadının erkek olmadan yaşamını sürdüremeyeceği anlayışının bir parçasıdır. Kadını erkeğe bağımlı olarak düşünen bu görüş aslında toplumda var olan cinsiyetçi bakış açısının zihin haritasını oluşturmaktadır.

Duran adam eylemine kadınlar da “duran kadın” nitelmesi ile alanlarda kendini göstererek karşılık vermiştir. Hem duran adamın eylemine katılarak sürece destek vermiş hem de kendine hiçe sayan bir anlayışa tepkisini ortaya koymuştur.

3.7. GEZİ PARKI'NDA GÖRÜLEN KADIN TİPLERİ

Gezi Parkı Olaylarının ilk günlerinden itibaren kadınlar eylemlerin ön safhalarında yerini almıştır. Uzun zamandan beri toplumsal bir olayda kadının etkisi ve gücü ilk defa bu kadar derin bir şekilde hissedilmiştir. Kadınların direnişi ve alanları sahipleniş biçimi erkeklere oranla daha üstün bir performansla gerçekleşmiştir ve bu denli eylemlere katılmasının altında yatan temel neden, aslında uzun zamandan beri birikmiş tepki ve öfkenin dışavurumudur. Bu süreçte toplumsal olarak taşınan birçok tabu, eyleme katılan kadınların sayısının fazla olmasıyla beraber yıkılmıştır.

Gezi Parkı sürecini diğer eylemlerden ayıran bir diğer özellik de daha önceden eylemlerde hiç görülmemiş kadın tiplerinin görülmesidir. Eylemlerde görülen kadın tipleriyle ilgili kategorilendirmeyi şu şekilde yapmak mümkündür:

3.7.1. Genç Kadınlar

Daha çok onurlu duruş, cesaret ve özgür ruhlu tavırlar sergilemişlerdir. Direnişin en coşkulu grubunu temsil etmektedir. Süreç boyunca en çok görülen kategoriyi oluşturmaktadır. Kırmızı elbiseli kadın ve siyah elbiseli kadın imgelerini bu kategori içinde değerlendirmek mümkündür. Gerek kırmızı elbiseli kadın gerekse siyah elbiseli kadının tavrı incelendiğinde bu özellikleri taşıdığı görülmektedir.

3.7.2. Başörtülü Kadınlar

Toplumda daha çok hükümet yanlısı olduğu düşünülen başörtülü kadınlar bu kez şaşırtıcı bir biçimde bu süreçte meydanlarda görülmüştür. Böylelikle başörtüsü kullanan kadınların hükümet yanlısı olduğunu görüşüne yönelik toplumsal bir algı da kırılmaya uğramıştır.

3.7.3. Anneler

Gezi Parkı eylemlerinin 17. gününde İstanbul Valisinin annelerin meydanlardan çocuklarını almasına yönelik çağrısı üzerine anneler beklenmedik bir tavır sergileyerek Gezi Parkı'nda anne zinciri oluşturmuştur. Gezi Parkı'na gelen anneler el ele tutuşup

zincir oluşturarak attığı sloganlar ile çocuklarına destek vermiştir. Bugüne kadar toplum tarafından benimsenen annelik algısını değişime uğratan kategori olarak değerlendirilebilir. Vali Mutlu'nun çağrısı ardından meydanlara inen anneler, o günden sonra sık sık alanlarda görülmüştür.

3.7.4. Yaşlı Kadınlar

Bugüne kadar herhangi bir eyleme katılmayan bu grup, daha çok süreçte kullanılan mizahi dil ile oluşturduğu sloganlarla dikkat çekmiştir. En çok dikkat çeken kategoridir. Eylemlerin daha ilk günlerinde sürece dahil olan 76 yaşındaki bir teyze sitemini şu sözlerle dile getirmiştir:¹⁵⁰

“Allah vicdan versin bunlara. Artık 76 yaşındayım beni alsın ama bu ağaçları bıraksın”

¹⁵⁰Gezi Parkı, Erişim Tarihi: 3 Mayıs 2014,
<https://www.facebook.com/NE.MUTLU.TURKUM.DIYENE.1920>.

SONUÇ

Gezi Parkı Olayları Türkiye’de bugüne kadargerçekleşen toplumsal olaylardanher yönüyle ayrılmıştır. Olaylar, sokak siyasetinin önemli mekânlarından biri haline gelmesine rağmen akademik yaklaşımlara bakıldığında;genel olarak kitlesini genç kuşakların oluşturduğu olayların herhangi bir siyasi görüşe sahip olmaktan ziyade bireyselleşmenin ana eksenini etrafında bir sivil hareket olduğu görülmektedir. Toplumun her kesiminden insanların yer aldığı bu olayların tipik birçok karesi ve dönüm noktası vardır. Hiçbir zaman ortak bir noktaya varması düşünülemeyen birçok grup bu süreçte yan yana gelmiştir.

Erkek egemen toplumların geleneksel yapısı, bireylerin toplumsal cinsiyete yönelik olaylara ve insanlara bakış açısını etkilemektedir.Gündelik yaşamın en derinlerinde yer etmiş bir olgu olan toplumsal cinsiyet kadın ve erkek için belirlenen roller çerçevesinde biçimlenmektedir. Sınırları çizilen cinsel kalıplarının dışındaki tüm cinsel tercihler yok sayılmakta, kadın ve erkeklik tanımlamalarının dışına çıkan bireyler toplumun standart vatandaş, aile üyesi, birey idealine de uymamaktadır. Gündelik yaşamda ise toplumun kadın ve erkek için belirlediği davranış kalıpları dışında hareket eden bireyler ya da topluluklar çoğu zaman dışlanmalara, aşağılanmalara, nefret söylemi olarak nitelendirilebileceğimiz hakaretlere maruz kalmaktadır.

Her türlü yaşamsal alanı belirleme ya da en azından etkinlik mecralarının çerçevesini çizmek noktasında etkili olan toplumsal cinsiyet konusu Gezi Parkı Olaylarında da önemli bir belirleyen olarak rol oynamıştır. Biyolojik farklılıklardan ziyade sosyal ve kültürel değerlerden beslenerek oluşan toplumsal cinsiyet Gezi Parkı Olayları sürecinde başta facebook olmak üzere sosyal medyada da yerleşik algılar bağlamında kendini göstermiş, geleneksel cinsiyetçi yaklaşımın mecrası olmuştur.

Olayların ilk gününden beri kadınlar barikatlarda, sokaklarda, cadde ve meydanlarda, parklarda kısaca eylemin her yerinde yerini almıştır. Kadınların burada aktif bir şekilde yer alması, toplumsal cinsiyete dair performans mecrasının geliştiğinin işaretidir.Yaptıkları eylem ve alanlarda sergiledikleri tavırlarla kadınlar, diğer toplumsal gruplarla dayanışarak toplumsal cinsiyet konusundaki eşitsiz ayrımcı algıyı daha ileri bir noktaya taşımıştır.

Gezi Olaylarınınbaşlangıcında kullanılan cinsiyetçi dil yapısı zamanla nefret söylemine zemin oluşturmuş, aynı zamanda kullanılan cinsel içerikli mizahi dil de iktidarı sorgulamak için yeni ve postmodernbir alan yaratmıştır. Ancak cinsel şiddet temalı dil yapısı olayların başından beri önemli bir unsur olan kadınları ve farklı cinsel tercihe sahip insanları tehdit ederek ötekileştirmektedir. Olayların ilerlediği günlerde feministlerin bu dil yapısına karşı olan tepkisi cinsel ötekileştirme sürecine bir başkaldırı olmuş, yaklaşım ve yorumların değişmesini sağlamıştır. Küfür atölyesinde gerçekleştirilen çalışmalar ve yaptıkları etkinlikler sonucu cinsiyetçi sloganlar kaybolmuştur.

Gezi Parkı Olayları sürecinde toplumsal cinsiyet sunusuna yönelik tipik birçok fotoğraf karesi, görüntü, olay ve sloganlara aitmateryal bulunmaktadır. Bu materyaller bağlamında Gezi Olaylarınıözgün kılan üç durum mevcuttur. Birincisi olayların konvansiyonel medyadan ziyade sosyal medya üzerinden aktarılması, ikincisi kadınların ön plana çıktığı bir eylem olması, üçüncüsü ise kadınların haricinde toplumun her kesiminde bir örneklem bulundurmasıdır.

TOMA önünde polislere börek ve su dağıtırken, yüzlerine biber gazı püskürtülürken, çocuklarının etrafında anne korumacılığıyla el ele zincir oluştururken olayların başından beri kadınlar en önemli noktalarda durmuştur.Kırmızı elbiseli kadının duruşu, siyah elbiseli kadının cesareti, duran kadınlar, annelerin beklenmedik bir şekilde alanlara inmesi kadınların baskıdan, şiddetten kurtulması için atılmış öncü hamleler olarak değerlendirilmektedir. Kadınlarda biriken öfkenin dili olan bu fotoğraflar kadınsız bir toplumsal dönüşümün mümkün olmayacağını göstermektedir.

Facebook isimli sosyal ağ sitesine yansıyan cinsel içerikli hakaret ve küfürler olmasına karşın çalışmada ele alınan altı olay (kırmızı elbiseli kadın, siyah elbiseli kadın, FEMEN grubu, anneler zinciri, feministlerin küfürlere tepkisi, duran adam ve duran kadınlar) toplumsal cinsiyete dair çok önemli bir kırılmaya işaret etmektedir. Evinde oturan ve meydanları erkeğe bırakan geleneksel kadın tipi bu yerleşik algıdan kurtulmuş, Gezi Parkı Olayları ile birlikte bir anlamda erkek egemen iktidara başkaldıran ve eşitlik arayışında olan bir kadın tipine dönüşmüştür.

Toplumun her alanında varlığını sürdüren kadının ikincil konumu Gezi sürecinde de kendini göstermiştir. Olaylarda kullanılan ifadeler, aslında kadın-erkek rollerine

ilişkin toplum tarafından belirlenmiş toplumsal cinsiyet ile ilgili kalıp yargılarını yansıtmaktadır. Bu kalıp yargıların değişmesi ancak bunların yerine yenilerinin konulması ile mümkün olacaktır. Kadınların kimliklerini özgürce tanımlayabilmesi vebirey olması için pek çok kuruma önemli görevler düşmektedir.

KAYNAKÇA

- 2013 Taksim Gezi Parkı Protestoları, Erişim Tarihi:20 Mart 2014,
<http://tr.wikipedia.org/>.
- Ahmet Kekeç, Erişim Tarihi: 22 Mayıs 2014, <http://haber.stargazete.com/yazar/hadi-anlasalim/yazi-761488>.
- Akın, O.,*Gezi Parkı Direniş Yazıları*, Enki Yayınları, İstanbul 2013.
- Akman, Y., Erden, M., *Gelişim ve Öğrenme*, Arkadaş Yayıncılık, Ankara 2008.
- Altınay, G. A.,*Vatan Millet Kadınlar*, İletişim Yayıncılık,İstanbul 2004.
- Arap Baharı, Erişim Tarihi: 25 Mayıs 2014, http://turkish.ruvr.ru/2013_12_24/Arap-bahari-ishte-bashladi/.
- Arduman, D., *Cinsiyet, Cinsel Kimlik ve Cinsellik*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2013.
- Arman, A., *Gezi'nin Güzel İnsanları*, Doğan Kitap,İstanbul 2013.
- Aydın, E.,*Çapulcununun Gezi Rehberi*, Hemen Kitap, İstanbul 2013.
- Aygül, E.,*Yeni Medyada Nefret Söyleminin Üretimi: Bir Toplumsal Paylaşım Ağı Olarak Facebook Örneği*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2013.
- Aziz, A.,*Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri*, Nobel Basımevi, Ankara 2007.
- Babacanlı, H., *Gelişim ve Öğrenme*, Nobel Yayıncılık, Ankara 2002.
- Banko, M. ve Babaoğlan, R. A.,*Gezi Parkı Sürecine Dijital Vatandaşın Etkisi*, Haziran 2013, <http://www.geziparkikitabi.com/ekitap/GeziParkiKitabi.pdf>.
- BBC, Erişim tarihi: 14 Ocak 2014,
http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2013/06/130624_siyahli_kadin.shtl.
- Benlisoy, F., *Gezi Direnişi: Türkiye'nin Enteresan Başlangıcı*, Agora Kitaplığı, İstanbul 2013.
- Bhasin, K., *Toplumsal Cinsiyet: Bize Yüklenen Roller*, Kadav Yayınları, İstanbul 2003.
- Bianet, Erişim Tarihi: 10 Şubat 2014, <http://www.bianet.org/bianet/siyaset/147883-anne-hadi-g>
- Bilgin, N.,*Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi, Teknikler ve Örnek Çalışmalar*, Siyasal Kitabevi, Ankara 2006.

- Bilim Akademisi Çalışma Grubu Raporu, Erişim Tarihi: 25 Nisan 2014,
<http://bilimakademisi.org/wp-content/uploads/2013/08/Siyaset-ve-Toplum-Bilim-Perspektifinden-Gezi-Park%C4%B1-Olaylar%C4%B1.pdf>.
- Binark, M., *İnternet, Toplum, Kültür*, Epos Yayınları, İstanbul 2007.
- Binark, M. ve Bayraktutan, G., *Aydın Karanlık Yüzü: Yeni Medya ve Etik*, Kalkedon Yayınları, İstanbul 2013.
- Bodiou, A., *Direnışı Düşünmek: 2013 Taksim Gezi Olayları*, Monokl Yayıncılık, İstanbul 2013.
- Bostancı, M., *Sosyal Medyanın Gelişimi ve İletişim Fakültesi Öğrencilerinin Sosyal Medya Kullanım Alışkanlıkları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri 2010.
- Bölükbaşı, D. M., *Devrim Taksim'de Göz Kırptı*, Kaldıraç Yayınları, İstanbul 2013.
- Burger, M. J., *Kişilik: Psikoloji Biliminin İnsan Doğasına Dair Söyledikleri*, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2006.
- Butler, J., *Cinsiyet Belası*, Metis Yayınları, İstanbul 2012.
- Büyükaslan, A. ve Kırık, M. A., *Sosyal Medya Araştırmaları 1*, Çizgi Kitabevi, Konya 2013.
- Castells, M., *Ağ Toplumunun Yükselişi: Enformasyon Çağı*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2011.
- Connell, R. W., *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 1998.
- Curkan, C. S., *Sosyal Medya ve Turizm: Türkiye'deki Turistik Destinasyonların Değerlendirilmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir 2013.
- Cüceloğlu, D., *İnsan ve Davranışı: Psikolojinin Temel Kavramları*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2003.
- Çam, E., *Öğretmen Adaylarının Eğitsel ve Genel Amaçlı Facebook Kullanımları ve Facebook Bağımlılıkları (SAÜ Eğitim Fakültesi Örneği)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya 2012.
- Demir, Z., *Modern ve Postmodern Feminizm*, İz Yayınları, İstanbul 1997.
- Diren Gezi Parkı, Erişim tarihi: 16 Mart 2014,
<https://www.facebook.com/geziparkidirenişi/timeline>.

- Dökmen, Y. Z., *Toplumsal Cinsiyet*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2010.
- Duran Kadın, Erişim Tarihi:3 Nisan 2014, <https://eksisozluk.com/duran-kadin--3884470?p=3>.
- Dünyada İnternet Kullanıcı Sayısı, Erişim Tarihi: 16 Mart 2014, <http://www.worldometers.info/tr/>.
- Erbil, G., *Gezi Günlükleri*, Yazılama Yayınevi, İstanbul 2013.
- Erdem, E.,*Elektronik Medya ve Yeni Bir Medya Olarak Sosyal Ağlar*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2010.
- Ertürk, E. A.,*Güneşin Evlatları*, Tanyeri Yayıncılık, Ankara 2013.
- FemenTurkey, Erişim Tarihi: 6 Nisan 2014, <https://www.facebook.com/pages/FEMEN-Turkey/557323874326590>.
- Femen, Erişim Tarihi: 2 Nisan 2014, <http://tr.wikipedia.org/wiki/FEMEN>.
- Fine, C., *Toplumsal Cinsiyet Yanılsaması*, Sel Yayıncılık, İstanbul 2011.
- Freud, S.,*Cinsiyet Üzerine*, Say Yayınları, İstanbul 2014.
- Genç. N., *Direnış Günleri*, Kırmızı Kedi Yayınları, İstanbul 2013.
- Geray, H., *İletişim ve Teknoloji Uluslararası Birikim Düzeninde Yeni Medya Politikaları*, Ütopya Yayınları, Ankara 2003.
- Geray, H., *Toplumsal Araştırmalarda Nicel ve Nitel Yöntemlere Giriş*, Siyasal Kitabevi, Ankara 2006.
- Gezi Parkı Olayları, Erişim Tarihi: 5 Nisan 2014, <http://www.sosyalsosyal.com/sosyal-medyada-gezi-parki-olaylarina-farkli-bir-bakis>.
- Gitomer, J., *Sosyal Patlama*, Mediacat Yayınları, İstanbul 2011.
- Haberpi, Erişim Tarihi: 13 Mart 2014, <http://www.haberpi.com/haber-21504-GOGUS-GOGUSE-CARPISACAKLAR.html>.
- Hasan Karakaya, Erişim Tarihi: 22 Mayıs 2014, <http://www.yeniakit.com.tr/yazarlar/hasan-karakaya/eylemciler-humanist-ise-bu-araclari-kim-yakti-1657.html>.
- Hasan Karakaya, Erişim Tarihi: 22 Mayıs 2014, <http://www.yeniakit.com.tr/yazarlar/hasan-karakaya/eylemcilerin-her-sozu-yalan-her-eylemi-talan-1851.html>.
- Irak, D. ve Yazıcıoğlu, O.,*Türkiye ve Sosyal Medya*, Okuyan Us Yayıncılık, İstanbul 2012.

- İnal, K., *Gezi, İsyân, Özgürlük: Sokağın Şenlikli Muhalefeti*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2014.
- Kara, T., *Sosyal Medya Endüstrisi*, Beta Basım Yayım, İstanbul 2013.
- Kargı, H., *Çapulcuların Sosyal Medya Paylaşımları*, Etki Yayınları, İstanbul 2013.
- Kaypakoglu, S., *Toplumsal Cinsiyet ve İletişim: Medyada Cinsiyet Stereotipleri*, Naos Yayıncılık, İstanbul 2004.
- Keller, F. E., *Toplumsal Cinsiyet ve Bilim Üzerine Düşünceler*, Metis Yayıncılık, İstanbul 2007.
- Kongar, E. ve Küçükkaya, A., *Gezi Direnişi*, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul 2013.
- Köysüren, Ç. A., *Kültürel ve Dini Algıda Toplumsal Cinsiyet*, Sentez Yayıncılık, Bursa 2013.
- Kurtuluş, K., *Araştırma Yöntemleri*, Türkmen Kitabevi, İstanbul 2010.
- Kuşay, Y., *Sosyal Medya Ortamında Çekicilik ve Bağımlılık*, Beta Yayınları, İstanbul 2013.
- Miller, P. H., *Gelişim Psikolojisi Kuramları*, İmge Kitabevi, Ankara 2006.
- Mutluer, N., *Cinsiyet Halleri*, Varlık Yayınları, İstanbul 2008.
- Mümtazer Türköne, Erişim Tarihi: 22 Mayıs 2014, http://www.zaman.com.tr/full-name/erdogan-bir-diktator-mu_2098621.html.
- Öğülmüş, S., "İçerik Analizi", *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 24 (1) 1991.
- Özbay, Y., *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*, Öğreti Yayınları, Ankara 2004.
- Özkorkmaz, Z., *Diren Gezi*, Cumartezleri Yayınevi, İstanbul 2013.
- Öztürk, B., *Çapulcu*, Togan Yayıncılık, İstanbul 2013.
- Radikal facebook sayfası, Erişim Tarihi: 28 Kasım 2013, <https://www.facebook.com/radikalgazete?fref=ts>.
- Reuters facebook sayfası, Erişim tarihi: 22 Kasım 2013, <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=582711681749192&set=a.363265930360436.87264.114050161948682&type=3&permPage=1>.
- Scott, W. J., *Toplumsal Cinsiyet: Faydalı Bir Tarihsel Analiz Kategorisi*, Agora Kitaplığı, İstanbul 2007.
- Selek, P., *Sürüne Sürüne Erkek Olmak*, İletişim Yayınları, İstanbul 2013.

Sevim,F.,*Medya Okuryazarlığı, Toplumsal Cinsiyet ve Kadının Medyada Temsili*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2013.

Sosyal Ağ, Erişim Tarihi: 25 Mayıs 2014, http://tr.wikipedia.org/wiki/Sosyal_a%C4%9F.

Sosyal Medya ve İfade Özgürlüğü, Erişim Tarihi: 15 Kasım 2013, <http://www.bilgi.edu.tr/tr/haberler-ve-etkinlikler/haber/2216/sosyal-medya-ve-ifade-ozgurlugu/>.

Sosyal Öğrenme Kuramı, Erişim Tarihi: 25 Mart 2014, <http://prezi.com/9tmnlmiusgtf/sosyal-ogrenme-kuram/>.

Şahin Alpay, Erişim Tarihi: 22 Mayıs 2014, http://www.zaman.com.tr/full-name/gezi-parki-dersleri_2102410.html.

Tanrıöğen, A., *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Anı Yayıncılık, Ankara 2009.

Timisi, N., *Yeni İletişim Teknolojileri ve Demokrasi*, Dost Kitabevi, Ankara 2003.

Törenli, N.,*Yeni Medya, Yeni İletişim Ortamı*, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara2005.

Tuğal, C., *Gezi'nin Yükselişi, Liberalizmin Düşüşü*, Agora Kitaplığı, İstanbul 2013.

Turgut, S.,*Yeni Medya*, Destek Yayınları, İstanbul 2013.

USMED, Erişim Tarihi: 26.11.2013, <http://usmed.org.tr/turkiyede-sosyal-medyayi-anlamak/>.

Vural, Z. Beril Akıncı - Bat, Mikail, *Yeni Bir İletişim Ortam Olarak Sosyal Medya: Ege Üniversitesi İletişim Fakültesine Yönelik Bir Araştırma*, 2010, Erişim Tarihi: 11 Kasım 2013, <https://siyasaliletisim.org/pdf/sosyalmedya.pdf>.

Yengin, D.,*Yeni Medya ve Dokunmatik Toplum*, Derin Yayınları, İstanbul 2012.

Yeni Medya, Erişim Tarihi: 25 Mayıs 2014, http://tr.wikipedia.org/wiki/Yeni_medya.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Mevlüde BATUR
Doğum Yeri ve Tarihi	İstanbul- 14/11/1989
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	2006-2010 Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü
Y. Lisans Öğrenimi	2012-2014 Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
İletişim	
E-posta Adresi	bmevlude@gmail.com
Tarih	